

148330

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANA BİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ BİLİM DALI

TÜRKİYEDE HALKEVLERİ VE KONYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

148335

DANIŞMAN
YRD.DOÇ. DR. Osman SÖNMEZ

HAZIRLAYAN
Atila ZORLU

KONYA 2004

ÖNSÖZ

Halkevleri aracılığıyla devrim ideolojisi doğrultusunda milli birliğin sağlanması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ekonomiden müziğe kadar geniş bir yelpazede kendini göstermiş, toplumun kültürel ve sosyal açıdan gelişmesi amaçlanmıştır. Kültür ve sosyal düzeyleri farklı olan köylü ve şehirliler. aynı çatı altında örgütlenmiştir. Faaliyetleri ile milli tarih, milli edebiyat, milli dil ve kültürünün oluşturulabilmesi için genel ve bölgesel toplumun folklorik özelliklerini incelemişler, sanatın her alanından yararlanmışlardır.

Hazırlanan bu tez çalışmalar ile Halkevlerinin çalışmaları genel olarak incelenmiş, Konya Halkevinin çalışmaları bir halkevi örneği olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma esnasında Konya'da bulunan bölgesel kaynaklarla yetinilmeyerek geniş kapsamlı araştırma yapılmıştır. Cumhuriyet Arşivinden halkevleri ve Konya Halkevi ile ilgili vesikalar incelenmiştir.

Halkevlerinin genel değerlendirmeleri Ankara Halkevi tarafından yapıldığından, bu yayınlar Milli Kütüphane ve Ankara Halk Kütüphanesinden temin edilmiştir.

Ayrıca Halkevleri Cumhuriyet Halk Partisine bağlı olarak açıldığından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı kütüphanesinde bulunan o yıllara ait yayınlar taranmıştır. Bunun dışında Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi Konya Halk Kütüphanesi ,ve bulunan kaynaklar incelenerek genel bir değerlendirme yapma imkanı olmuştur.

Ekler bölümünde, bu konuda araştırma yapacaklara yardımcı olmak amacıyla mevcut Halkevi yayınlarının bir listesi verilmiştir. Milli Kütüphanede bulunan kaynaklara internet aracılığıyla ulaşmaya çalışılmıştır. Ayrıca hazırlanan diğer tablo ve grafiklerle sayısal bir değerlendirme yoluna gidilmiştir.

Bu çalışmada Halkevleri içinde önemli bir yeri olan Konya Halkevi, bu zincirin bir parçası olarak ele alınmıştır. Genel değerlendirme içinde Konya Halkevinin yeri belirlenmiştir. Halkevi faaliyetlerine tanık olmuş kişilerle görüşülerek anılarında yararlanılmıştır.

Konya Genel olarak yapılan araştırmanın yanında, şimdiye kadar hiç araştırılmamış olan Konya Halkevi çalışmaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece Konya kültür ve sosyal tarihi gelişimine ışık tutmaya çalışılmış ve bugünün kültürel birikimi ile bağ kurulması sağlanmıştır.

Tezin hazırlanmasında katkıları olan , tez danışmanım Yard.Doç. Dr. Osman SÖNMEZ'e Konya Halkevinin son başkanı Avukat Suat Abanazır bey'e Konya tarihini aydınlatılması için çok emek vermiş Sefa ODABAŞI' ya S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat, bölüm başkanı olan Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU hocamıza, Konya il halk kütüphanesi Müdürü Kasım Akçay Beye teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Mayıs 2004 Karaman

Atila ZORLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM:HALKLA İLİŞKİLER.....	5
I.1.İdeoloji.....	5
I.2.Çağdaş Devlet Yönetiminde Halkla İlişkilerin Önemi.....	6
I.3.Halkla İlişkiler ve Eğitim.....	7
II.BÖLÜM:HALKEVLERİNİN DOĞUŞU VE İDEOLOJİK YAPISI.....	10
II.1.Türk Ocaklarının Kapatılması.....	10
II.2.Cumhuriyet İdeolojisi ve Halkevlerinin Kuruluşuna Yol Açan Ekonomik, Toplumsal, Kültürel Yapı.....	14
II.3.Halkevlerinin Örgütlenmesi ve Çalışma İlkeleri.....	20
II.4.Halkevlerinin İdeolojik Yapısı.....	25
III.BÖLÜM:HALKEVLERİNİN ÇALIŞMA ALANLARI VE KULLANDIKLARI İLETİŞİM ARAÇLARI.....	31
III.1.Dil ve Edebiyat Kolu.....	31
III.2.Güzel Sanatlar Kolu.....	38
III.3.Temsil Kolu.....	40
III.4.Spor Kolu.....	42
III.5.Sosyal Yardım Kolu.....	43
III.6.Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu.....	44
III.7.Kütüphane ve Yayın Kolu.....	45
III.8.Köycülük Kolu.....	47

III.9.Tarih ve Müze Kolu.....	49
III.10.Halkevlerinin Toplum Hayatına Katkıları.....	50
IV.BÖLÜM:KONYA HALKEVİ.....	53
IV.1.Konya Halkevinin Açılışı.....	53
IV.2.Konya Halkevinin Kültürel Faaliyetleri.....	63
IV.3.Konya Halkevi Yıldönümü Kutlamaları.....	77
V.BÖLÜM:HALKEVLERİNİN KAPATILMASI.....	93
V.1.Tek Parti Döneminde Halkevleri.....	95
V.2.Demokrat Parti Dönemi.....	99
V.3.Halkevinin Kapatılması.....	102
V.4.Büyük Önder Atatürk'ün Konya'yı Ziyaretleri.....	111
V.5.Atatürk'ün Ölümünde Konya.....	112
SONUÇ.....	118
EKLER.....	iv
BİBLİYOGRAFYA.....	v

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
CHP	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
Dev. Arş. Gnl. Mdr.	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
bk.	Bakınız
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
s.	sayfa

GİRİŞ

İdeolojiler insan idrakine giydirilmiş deli gömlekleridir". Gerçekten de bazen faydalarından çok zararlarına rastlıyoruz. "İdealar Aleminden" devşirdiğiniz soyut bir takım oyuncaklardan oluşan bir set ile, somut dünyayı anlamlandırma ve biçimlendirme çabası. bazen verimli sonuçlara yol açsa da, zaman zaman da sadece dar bir bakış açısını ve kısmî bir gerçekliği temsil ediyor. Üzerinde ısrarcı olunması ve hele şiddet yoluyla uygulanmaya çalışılması ise telafisi mümkün olmayan acıları doğurabiliyor. Aydın bir insanın fikir hayatında tuz kadar yer vermesi gereken bir şey olsa gerek. Farklı ideolojilerin sağladığı değişik bakış açıları, meseleleri çözmemize yardımcı olurken, "avuç avuç" bir şeylerin içine boca etmek işin tadını kaçırabilir¹.

Halkla ilişkiler etkinliği de yönetimlerin, ideolojilerini aşlamak, kamuoyunda olumlu olarak değerlendirmeyi sağlayarak varlıklarını sürdürmek için kullandıkları yöntemler arasındadır. Hatta bu amaçlarla kullanılan tüm yöntemler Halkla İlişkiler başlığı altında toplanabilir.

Türkiye'de kamu yönetiminde modern anlamda halkla ilişkiler etkinlikleri çok geç başlamıştır. Fakat Cumhuriyetimizin ilk kurulduğu yıllarda halka Cumhuriyet rejiminin ve devrimlerin temel ilkelerini, diğer bir deyişle yönetimin ideolojisini benimsetmek üzere çok ciddi ve geniş kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Halkevleri, tüm yurdu kapsayan, ilçe, mahalle ve köylere kadar ulaşan örgütlenme biçimiyle, tek merkezden planlı-programlı olarak yönetilen çalışmalarıyla, kullandığı iletişim araçlarıyla Türkiye'de devlet tarafından uygulanan ilk halkla ilişkiler etkinliğidir.

Türkiye'de Kemalist ideolojiyi ve buna dayalı olan partinin ilkelerini benimsetmek ve cumhuriyetle beraber gerçekleştirilen devrimleri yerleştirmek amacıyla Halkevleri kurulmuştur.

¹ Meriç, Cemil. **Bu Ülke**, Kubbe Altı Neşriyat, 1974, s. 12.

Halkevlerini, Mustafa Kemal'in bağımsızlıkçı ve halkçı bir devlet kurmak istemesinin bir parçası olarak görmek gerekir. Mustafa Kemal, Anadolu halkına dayanarak kazandığı Kurtuluş Savaşı ile bir halk devrimi yapmıştır. Daha sonra Halkevlerinin kurulması, Kurtuluş Savaşı'ndaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını taşımaktadır.

Halkevlerinin, Batı bilgisi ve uygarlığı ışığında ulusal kültür yaratma, ülkü birliği sağlama, rejim karşıtlarıyla mücadele etme, halk terbiyesini sağlama, halka güven telkin etme, sanat alanında çalışmalar yapma, gelişen siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel konularda halkı aydınlatmak gibi işlevleri vardı.

Bir ulusal halk örgütlenmesi olan Halkevleri, Türkiye'nin birçok yerinde açılarak buldukları alanlarda hal eğitimini üstlenmişlerdir. Halk örgütlenmesini amaçlayan böylesine yaygın bir kültür kurumunun önemi geniş kitlelerce pek anlaşılammıştır.

Halkevlerinin önem derecesini ortaya koymak amacıyla Konya Halkevini araştırma konusu yapma gereğini duyduk. Halkevleri kuruluşunu gelecek kuşakların bilgisine sunmak için Konya Halkevi'nin bu toplumsal örgütlenme içerisindeki siyasal, toplumsal, eğitimsel, kültürel ve de sanatsal yönlerini ortaya koymaya çalıştık.

Halkevlerinin topluma yönelik faaliyetlerinin önemini vurgulayarak, çağdaş anlamda toplumu bilinçlendirici bu tür kurumlara ihtiyaç olduğunu belirtmek gerekir.

Konya Halkevi tez çalışmasını sürdürürken, Halkevleri üzerine yapılan inceleme-araştırma eserlerine, Türkiye makaleler bibliyografyasına, İl Halk Kütüphanesine, Konya üzerine yapılan çalışmalara. internet'e kayıtlı kütüphane kataloglarına, yerel dergi ve gazetelerine başvuruldu. Ayrıca Konya Halkevi ile ilgili o dönemi yaşamış ve bu konuda bilgi sahibi olan insanlarla görüşmeler yapıldı.

Çalışmamızın temel kaynaklarından biri İl Halk kütüphanesi'nde bulunan Konya dergisidir. Konya Halkevi'nin bütün çalışmalarını açılışından kapanışına kadar yakından izlemiş, yaklaşık her sayısında Konya Halkevi ile ilgili haber yapmıştır.

Konya dışında Ankara Milli Kütüphane, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanelerinde yapılan araştırmalar sonucunda Halkevleriyle ilgili önemli kaynaklara ulaşıldı.

Üzerinde araştırma yapılan Konya Halkevi tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde; Halkla İlişkiler adı altında ideoloji, çağdaş devlet yönetiminde halkla ilişkilerin önemi, eğitimi ve iletişim araçlarıyla ilgili genel bilgiler verildi. İkinci bölümde; Halkevlerinin Doğuşu ve İdeolojik Yapısı ana konusu altında, Türk ocaklarının kapatılması, Cumhuriyet ideolojisi Halkevlerinin kuruluşuna sebep olan ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısı değerlendirildi. Üçüncü bölümde Halkevlerinin çalışma alanları ve kullandıkları iletişim araçları ve buna bağlı kollardan açık bir şekilde ifade edilmiştir. Dördüncü bölümde Konya Halkevinin Açılışından, kültürel faaliyetlerine, yıl dönümü kutlamalarına ve Halkevi Başkanlarına değinilmiş ve ince ayrıntılara inilmiştir. Beşinci bölümde Türkiye'deki Halkevlerinin Kapatılması dönemler halinde incelenmiştir.

Halkevleri açılmadan önce başarılı olmaları için araştırmalar yapıldı. Bu araştırmalar arasında Ülküde çıkan bir yazı göze çarpıyordu. Yazıya göre çeşitli davetlerde benzer amaçlı faaliyet gösteren çeşitli kurumlar hakkında incelemeler yapılmıştı. Bu araştırmalara rağmen Halkevlerinin kuruluşunda herhangi bir kurum taklit edilmedi. Halkevleri tamamen Türk toplumu yapısına uygun ve kendine özgü bir kurumlar zinciri olarak doğdu ve kapanışına kadar bu çizgide devam etti.

Halkevleriyle verilmek istenen değerler, kökü geçmişte olan milli kültürün sosyal yaşama yansımasıydı. Yani bir tür Türk modernizmiydi. Bu hareket ilk olarak kültürel açıdan geri düzeyde olan köylü ve halk üzerinde bir halka şeklinde bütün topluma genişleyerek yayılmıştı. Nitekim kısa zamanda yurt düzeyinde açılan Halkevleriyle birlikte etkinlikleri artmış ve toplumun önemli bir parçası haline gelmişti. Atatürk, Halkevlerinin bu toplumsal boyutunu "Halkevleri bütün yurttaşlara kucağını açması sosyal ve kültürel bir devrim yapmıştır" sözleriyle belirtiyordu.

Halkevleri spordan tiyatroya kadar çok geniş bir yelpazede halka hizmet verdi. Eli kalem tutanlar kitap yazmaya teşvik edilirken bir taraftan da okuma salonları açılıyordu. Diğer yandan Türk toplumunun kültürel temelleri de bu çalışmalarla atılıyordu. 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı, 1949 yılında da Devlet Tiyatroları

Genel Müdürlüğü açılmıştı.Yani kuruluşlarına kadar bu kurumların misyonları halkevlerine yüklenmişti. Hatta bu dönem de devletin kültür politikasının Halkevlerince belirlendiğinin söylenmesi de mümkündü.

Halkevleri esas olarak kültürel amaçlar doğrultusunda açılmasına rağmen CHP'ne bağlı olarak örgütlenmişti. Ancak bu bağlılığın sosyal ve siyasi etkenleri vardı.Tek partili dönemde parti aynı zamanda devleti de temsil etmekteydi.Partiye olan bağlılık bu zorunluluktan kaynaklanmış ve halka yönelik olarak üretilen hizmetlerde toplumun her kesimi hedeflenmişti.

Çok Partili yaşama geçilmesi ile birlikte Halkevi örgütlenmesi de,dönemin gerektirdiği şekilde yapılandırılması gerekiyordu.Nitekim CHP yapmış olduğu kurultayda bunun gerekliliğini karar bağlamıştı. Ancak alınan bu karara rağmen Halkevlerinin kaderini belirleyecek somut bir adım CHP tarafından atılmadı. CHP bu tavrıyla yurt düzeyinde örgütlenmiş böyle bir kurumu kaybetmek istemediği anlaşılıyordu. DP iktidar olduğu dönemde de muhalefetteki bir partiye bağlı olan bu kurumları kapattı.

I.HALKLA İLİŞKİLER

Aydınlanma süreciyle birlikte dinin toplum üzerindeki etkisinin azalması ve sosyal yaşam ile yönetimin laikleşmesi,ideolojinin daha geniş bir alana yayılmasının da koşullarını oluşturdular.bu çerçevede ideolojiler öncelikle harekete geçirme ve meşrulaştırma işlevlerini gören laik inanç sistemi olarak anlaşıldılar.18.yüzyılın sonu ve 19.yüzyılın başları bu anlamda ideolojiler çağı olarak nitelendi.bu döneme damgasını vuran ve onu “ideolojiler çağı” yapan olaylar, Fransız ve Amerikan devrimleri ile birlikte. sosyalizm, komünizm, liberalizm, milliyetçilik gibi siyasal doktrinlerin veya izmlerin yaygınlaşmasıdır².Bu ideolojilerin yayılmasında etkili olan faktörler, yeni yayım araçlarının ve yeni eğitim sistemlerinin gelişmesi,okur-yazar oranının artması ile birlikte. 19.yüzyıl yaklaştıkça aydınların fikir üreticisi olarak toplumda belli bir yer edinmesidir.

I.1.İdeoloji

Sosyal sınıf açısından, bir grubun kendi ilgilendiği konuların ve amaçların doğrultusunda kendilerini haklı çıkarmakta kullandıkları doktrin.Genel anlamda ideoloji. çeşitli politik, sosyal ve sınıf çıkarlarını korumaya yardım eden ve bağlı bir kültür inançlar dizisidir.Felsefi anlamda bir felsefi görüşün, bir eylemin temeli olarak kullanılması ve kullanılmasının önerilmesi. Başka bir deyişle ideoloji, herhangi bir toplumsal grubun(ulusun, sınıfın, ırkın, meslek ya da din grubunun vb.) yaşamına yön veren ve kendi içinde uyumlu bir düzen oluşturan düşünce, inanç ve düşüncü biçimlerinin hepsi. Kısaca, bir dizi kuralın akıl yoluyla haklı gösterilmesi³.

XIX.yüzyıl,önemli bilimsel yöntem ve yaklaşımların yaratıldığı çağ olarak, ideolojiler çağı diye nitelendirilebilir; ancak 20.yüzyılda bu ideolojiler üzerinde daha çok durularak uğraşılmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Artık bireyi içinde yaşadığı sistemle özdeşleştirebilmek,yönlendirmek ve etkilemek için düşünsel araç ve yöntemler

² Alemdar,Korkmaz,Erdoğan,İrfan,**Popüler Kültür Ve İletişim**,Ümit Yayıncılık,Ankara,1994.s.186.

³ Güney,Salih.**Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimler Sözlüğü**, s. 140.

kullanılmaktadır.Çağdaş bir devlet olmanın gereği de baskıcı yöntemler yerine ideolojik araç ve yöntemleri kullanarak varlığını ve toplumsal düzeni sürdürebilmektir⁴.

(Halkla İlişkilerin) “doğuş nedeni de,gerek özel gerek kamusal kesimin çevre ile olan ilişkilerinde düzenlilik yaratma,toplumsal bir işlevin gereğini yerine getirme ve en önemlisi çevre öğelerini denetleme onların içinde yaşadıkları dizge ile özdeşleşmelerini sağlama olarak belirlenebilir”⁵.

Halkla ilişkiler tekniği içinde önemli bir yer tutan iletişim olayı,en açık deyiimiyle,halkla ilişkilerde de tıpkı ideolojik çabada olduğu gibi inanç aşılamanın etkini olmakta;ister istemez halkla ilişkileri devletin yada özel kesim kuruluşlarının ideoloji aşılama ile ilgili çabalarıyla ilişkilendirmeyi gerektirmektedir.Halkla ilişkiler uygulamasıyla ideolojik eylemler aynı araçlar üzerinde birleşmektedir⁶. Dolayısı ile geniş bir kapsamı olan ideolojik devlet çabası yada ideoloji aşılama çabası içinde halkla ilişkiler de belirli bir yer tutmaktadır.

Halkla ilişkilerin önemli bir bölümü,belirli bir örgüt yada çevreye bilgi vermekle ilgilidir.Kitle iletim araçlarında yararlanarak çevreyi kimi kez aydınlatma kimi kez de eylemlerin gerekçelerini açıklama halkla ilişkiler çabasının baskın yönüdür.Bu oluşum ideolojik devlet çabasının önemiyle doğru orantılıdır.

Ortaya çıkan bu yönüyle halkla ilişkiler yoğunlaşan iletim olayı içinde yer alan düşüncüsel boğuşmada devlet yanını ağır bastırma ve toplumsal uzlaşmayı sürdürmeyi amaçlayan bir çabadır⁷.

I.2.Çağdaş Devlet Yönetiminde Halkla İlişkilerin Önemi

Kitle iletişimi çağdaş demokratik toplumlarda devletin tekelinde değil özel kesimin elindedir.Bazı iletişim kurumları açısından bakıldığında zaman kitle iletişim araçları demokrasiyi, özgürlüğü ifade özgürlüğünü geliştirirler.Bu kuramın savunucuları toplumu birbiriyle yarışan gruplar ve çıkarlar bileşimi olarak görürler:bu gruplar

⁴ Alemdar, a.g.e. , s. 29.

⁵ Kazancı Metin,Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler,A.Ü.S.B Yayınları,Ankara 1978..s.1.

⁶ Kazancı Metin,Halkla İlişkiler,Turan Kitapevi,Ankara,1995.s 32.

⁷ Alemdar, a.g.e., s.32-33.

arasındaki anlaşmalar konudan konuya ve zamandan zamana değiştiği için hiçbir grup toplumda sürekli bir egemenlik kuramaz. İletişim örgütleri bu topluma bağlı alt sistemler olarak görülür ve devletten, siyasal partilerden ve örgütlenmiş baskı gruplarından bağımsız olarak çalışırlar.Bu örgütler bağımsız bir yönetici elit tarafından idare ve kontrol edilir;bu da iletişim profesyonellerine büyük derecede bağımsız hareket olanağı tanır.İzleyicilerde kendi gereksinimleri ve görüşlerine göre iletişim örgütlerini sayısız yönlerden manipule kapasitesine sahiptir.Kısaca bu kuramın savunucuları için kitle iletişim araçları çoğulcu toplumların çok sesliliği yaratan kurumlarıdır.Ayrıca iletişim sürece nesnel özellikler taşıır;yani gerçeğin kendisidir.değer yargısı taşımaz, siyasal ve ideolojik açıdan yansızdır⁸.

Halkla ilişkilerde çoğulcu demokratik toplumların bir ürünü olarak görölmektedir.Kamuoyu Halkla İlişkiler yönünden önemli bir ögedir.Halkla ilişkilerin kamuoyu tepkisini araştırma ve bu araştırma sonuçlarına göre yeni politikalar belirleme çabası, iletişim sürecinin geri besleme aşamasını oluşturur ve halkla ilişkileri totaliter toplumların propaganda çabalarından ayrılır.

1.3.Halkla ilişkiler ve Eğitim

Yönetimin yönetilenlerle sürekli etkileşim içinde bulunması anlamına gelen halkla ilişkiler olayının kapsamında eğitimde bulunmaktadır. Eğitim konusu,devletin vatandaşlarına karşı yükümlü olduğu görevlerden biridir.“Her ülkede eğitim temel bir hak ve sürekli bir çalışma olarak kabul edilmektedir. Gerçekten“(UNESCO'nun eğitim tasarısının 1. maddesinde belirtildiği gibi)”eğitim okulla bitmez.Bütün yaşantı boyu devam eder.(...) Eğitim statik değil, sürekli akış halinde bulunması gereken bir çalışmadır”⁹.Eğitim konusunda ayrılan para yatırım

⁸ Alemdar,Korkmaz,Erdoğan,İrfan,İletişim ve Toplum,Bilgi yayınevi,Ankara,1990.s.55.

⁹ Tortop,Nuri,Halkla İlişkiler,Ankara,1993, s. 175.

olarak kabul edilmekte, entellektüel yatırımlara en çok önem veren ülkeler, gelişmiş ülkeler olmaktadır¹⁰.

Nuri Tortop,“Kalkınmış ve kalkınmakta olan milletler üzerinde yapılan araştırmalar sonucu kalkınmanın üç temel unsurunun olduğunun belirlendiğini söyler”¹¹:

1)Kalkınma isteğinin yaygın hale gelmesi,

2)Yeni tutum,davranış ve usullere uyumda,topluma yol gösterecek yeterli,

faziletli ve feragatli bir aydınlar kitlesinin bulunması,

3)Kalkınmanın itici gücü olan ulusal bilincin gelişmesi.

Bu unsurların ışığı altında denilebilir ki, milletler ülkücü ve yeterli bir aydınlar kitlesinin önderliğinde yaygın bir istek ile kalkınabilirler.Bu temel unsurların yaratıcısı ve besleyicisi eğitimidir. Ekonomik, sosyal ve moral kalkınmanın zemini, atmosferi ve teknik araçları ancak etkili bir eğitimle sağlanabilir.

Bir ülkenin esas serveti, her şeyden önce, halkının sahip olduğu bilgi, maharet, yetenek;bir kelime ile, halkının genel ve mesleksel eğitim derecesi ile ölçülür¹². Dolayısıyla gelişme sürecinde olan ülkelerin en önem vermeleri gereken konulardan biri de okulda ve okul dışında her yaş ve kesime yönelik eğitim çalışmalarıdır.

Okul çağını geride bırakmış yetişkinlere yönelik olan eğitim çalışmaları, Halk Eğitimi adıyla anılır ve birbirinden farklı özelliklere sahip kitleleri hedef alır.Halk Eğitiminin kapsamında okuma-yazma kursları, demokrasi ve yurttaşlık eğitimi, kadınlara yönelik çocuk bakımı ve ev yönetimi, teknik konular, güzel sanatlar, yaşlılara hizmet edecek kişilerin yetiştirilmesi, toplum kalkınması ile ilgili eğitim çalışmaları¹³ gibi halkın bilgisini ve genel kültür düzeyini yükseltecek, beceri kazandıracak, sanatsal

¹⁰ Alemdar, a.g.e., s. 176.

¹¹ Alemdar, a.g.e., s. 176-177.

¹² Alemdar, a.g.e., s. 177.

¹³ Alemdar, a.g.e., s. 179.

duyarlılık aşılacak ve genel olarak içinde yaşanan toplumsal sistem ile özdeşleşmelerini sağlayacak çalışmalar bulunmaktadır.

Halk eğitimi,gerek kullandığı iletişim yöntemleri ve araçları,gerekse taşıdığı amaçlar ve hedef kitlesi açısından devletin halkla ilişkiler faaliyetleri içine girmektedir.

Halkla ilişkiler uygulamalarında,içinde bulunulan koşullara ve saptanan amaçlara göre birbirinden farklı birçok araç ve yöntem kullanılır.Bunlar:

1.Basılı Araçlar:Gazete, dergi, broşür, el kitabı, bülten, yıllık, mektup, afiş, pankart, el ilanı.

2.Yayımlı Araçları:Radyo, televizyon, film v.b.

3.Yüz yüze İletişim Sağlayacak Örgütsel Eylemler ve Organizasyonlar: Sergi, festival, balo, toplantı, yarışma, kültürel etkinlikler, seminer, konferans, münazara, açık oturum, tören, kurs, gezi, eğitim çalışması v.b. etkinliklerdir.

Halkla ilişkilerde hedef kitleye ulaşabilmek ve mesajları iletebilmek için kullanılabilecek önemli yöntemlerden biri de önderlerden yararlanmadır.

Toplum Önderi ya da Kanaat Önderi kavramı ilk kez, 1940'lı yıllarda Amerika'da Paul Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından ortaya atılan "İki aşamalı akış" isimli iletişim kurumunda kullanılmıştır.Az gelişmiş ülkelerde oldukça yaygın olan toplum önderliği kendiliğinden oluşmuş bir yöntem olup, toplumun değişik kesimlerine, özellikle de kırsal olan ve gecekonduya ulaşmada büyük kolaylıklar sağlar¹⁴.

Toplum önderleri, yaptığı iş, gördüğü eğitim, sahip olduğu statü ya da kişisel özellikler nedeniyle halkın ya da hedef kitlenin saygı, sevgi ve güvenini kazanmış kişilerdir.İletişim sürecinde mesajı gönderen kaynaktan alır, hedef kitleye ulaştırırlar. Sahip oldukları konum ya da özellikleri kullanarak hedef kitleyi etkileyebilir, yönlendirebilirler. Toplum önderleri aracılığıyla kitlelere ulaşmak, kişileri tek tek aydınlatmaktan çok daha kolay, çok daha etkili ve çok daha çabuk sonuç veren

¹⁴ Kazancı,a.g.e., s. 85.

bir yöntemdir. Örneğin köy halkını etkilemede köy muhtarı, köy imamı ve köy öğretmeni mükemmel bir üçlü oluşturur¹⁵.

II.HALKEVLERİNİN DOĞUŞU VE İDEOLOJİK YAPISI

CHP'nin eğitim politikası 1927'de toplanan Parti Genel Kongresi'nde belirlenmiş, Bu kongre de Atatürk tarafından hazırlanmış olan eğitim ilkeleri kabul edilmiştir. Eğitimin Laik ve Tevhid-i Tedrisat (okulların Eğitim Bakanlığına bağlı olması) esaslarına dayanması temel alınmıştır. Eğitimde amaç, toplumun çağdaş değerlerini yükseltecek,ekonomik gücünü artıracak vatandaşlar yetiştirmek olarak belirlenmiştir.

Halkevlerinde hedefler; “sınıfsız” , “katı” , “tek” bir kütle oluşturabilmek için vatandaşları bilinçli,birbirini anlayan,birbirini seven,ülkeye bağlı bir biçimde örgütlemek;kültür,ülkü amaç birliğini güçlendirecek toplumsallaşmayı sağlamak;ulusal benliği oluşturan,ulusal ruhu biçimlendiren,ulusal kimliği güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek;köylü ile kentli, cahil ile aydın arasındaki ilişkileri düzenleyici çalışmalar yapmak; CHP'nin ilkelerini, bu ilkelerin ülkede nasıl uygulandığını halka anlatmak olarak belirlenmiştir.

II.1.Türk Ocaklarının Kapatılması

Türk Ocakları,Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde “Osmanlılık” akımının önemini kaybetmesiyle birlikte canlanmaya başlayan “Türkçülük” en canlı temsilcilerindendir.Fiilen 20 Haziran 1327 (1911) yılında kurulmasına rağmen, tüzüğünün birinci maddesinde kuruluş tarihi 12 Mart 1328 (1912) olarak gösterilmiştir.

¹⁵ Alemdar,a.g.e., s. 85.

Türk milliyetçiliği fikrini yaymak amacıyla faaliyet gösteren Türk Ocakları, zamanın ve daha sonra da Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli aydınlarını (Mehmet Emin, Yusuf Akçuraoğlu, Ahmet Ağaoğlu, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Halide Edip gibi) bünyesinde toplayan bir örgüt olmuştur¹⁶.

Türk Ocağı'nın amacını, tüzüğünün ikinci maddesinde şöyle belirtir. "Akvam-ı İslamiyye' nin bir rükn-ü mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerini terakki ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır."¹⁷Bundan da anlaşıldığı gibi Ocak, Türk Milli Kültürünü yüceltmek en önemlisi "Türkçülük" şuurunu geliştirmeyi kendine hedef koymuştur.

Türk Ocağının amacına ulaşmak içinde çok yoğun çalışmalar yürütmüştür. Türk Ocağı adlı kulüpler açılarak derler, konferanslar, müsamereler tertip, kitap ve risaleler neşrecek mektepler açmaya çalışacaktır. Milli serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadi ve zirai teşvik ve irşatla bulunacak ve bu gibi müesseselerin doğup yaşamasına elinden geldiği kadar yardım edecektir¹⁸.

Birinci dünya savaşı esnasında Türk Ocağı Türkçü bir stratejiye öncülük etti. Bundan dolayı Türk Ocakları işgal kuvvetleri tarafından baskılara maruz kaldı. Mütareke döneminde ise Ocaklar, canlı ve eylemci olmuştur. İşgalleri protesto mitinglerinde, sürükleyici konuşmalar yaparak tepkilerini ortaya koymuşlardı. Teceddüt Fırkası, Milli Kongre, ve Milli Türk Fırkası kuruluşunda Ocağın payı büyük olmuştur¹⁹.

Türk Ocağı, baskıların arttığı bir sırada, çalışmalarını geçici olarak tatil etmiştir. Ocakların ünlü üyeleri, Türk Devrim Hareketi'ne katılmak üzere, Anadolu'ya geçmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla imparatorluk döneminin var olan Türk Ocağı, yeni rejim içinde tekrar ortaya çıkmış ve örgütlenmiştir.

¹⁶ Tunaya, Tarık Z., *Türkiye'de Siyasal Partilerde İletişim*, İstanbul, 1998:458. s.94

¹⁷ Kazancı, a.g.e.. s.100.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tarık Z. Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, İletişim*, İstanbul, 1998. s. 458-470.

¹⁹ Tunaya, a.g.e.. s.476..

Cumhuriyetle birlikte yaratılmak istenen milli-devlet yapılanması ve bu konudaki çalışmalar ile Anadolu kitleleri için ön görülen kimliğin “Türklük” olması yeni rejim ile Türk Ocağı’nı yakınlaştırmış, fikirleri ortak bir noktada buluşturmuştur. Ancak Türk Ocağı’nın “Türklük” konusundaki eylem sahası Misak-ı Milli sınırlarını aşmaktadır.

Cumhuriyetin yöneticilerinde ulusal bir bilincin ve kimliğin yaratılmasının Türk Ocakları ile birlikte olabileceği kanısı ağır basmaktaydı.

(...)Aralık 1924’de Atatürk’ün imzaladığı bir kararnameyle kamuya yararlı bir dernek olurlar. 1925 Şubat’ın da Doğu da patlayan isyanı takiben hükümetin Türk Ocaklarına verdiği destek artar .Mayıs 1925 tarihli bir hükümet kararı ile sivil veya asker bütün devlet memurları Türk Ocaklarına yardım etmeye mecbur edilir²⁰.

Meşrutiyetin ilanını müteakip kurulmuş olan “Türk Derneği” ve Türk Yurdu Cemiyeti” Türk Milliyetçiliğine bir şuur ve istikamet vermek bakımından gerçekten büyük hizmet ve hareketin ilk tohumu olmuştu.Bu iki teşekkül kısa ömürlü olmalarına rağmen tesir sahası geniş olmuş, üniversite talebesinden, hükümet mekanizmasındaki vazifeliye kadar, çalışan ve işleyen kafaları harekete getirebilmişti²¹.

İşte yukarıda zikrolunan iki teşekkül ile harekete geçen Türk Milliyetçiliği. Türk Ocakları ile hız kazanmış ve inkar edilemez ki, Türk Ocakları Türkiye’de milliyetçilik hareketleri tarihinde müstesna bir yere sahip olmuştur.

1912 yılını başlarında, o zamanki adı “Mekteb-i Tıbbiye” olan Tıp Fakütesinin 190 genci. Türk Milliyetçiliğini desteklemek, yaymak ve yüceltmek maksadıyla bir beyanname neşretmişlerdi.Tıbbiyeli gençler, beyannamelerinde aynen diyorlardı ki:

²⁰ Köprülü, M. Fuat, **Halkevlerinin İctimai Rolü**, 1940, s. 481.

²¹ Darendelioğlu, İlhan E.,**Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri**, s. 43.

“Türk kavminin inkıraz hayatı yaşadığı bu vaziyete selefleri gibi lakayt kalmayacağız.Ebedi bir mücadele olan mili hayatta muvaffakiyetin en büyük şartı maarif ve mekteplerin galebesi olduğu kanaatindeyiz.Meskeneti günah, faaliyeti ibadet gibi kudsi bildiğimiz müteşebbis, kavi ve servetli bir nesil yetiştirmek üzere Donanma Cemiyeti kadar vasi ve münhasıran milli ve içtimai maksatlara hadim bir cemiyetin teşkili lüzumuna inanıyoruz²²”

Milli Mücadele yıllarında ise, Türk halk efkarının kurtuluş kararı yanında, halkın enerji gücünü arttıran bir manevi silah vazifesi görmüştür.

Türk Edebiyatının, Türk Tarihinin ,Türk miliyetçiliğinin sayısız şöhretlerini yetiştirmiş, sinesinde barındırmış olan bu teşekküllerin yeniden kuruluşu ancak 18 sene sonra 1949 tarihinde mümkün olmuştur. O tarihlere gelince tekrar kuruluş sebep ve faaliyetlerine döneceğiz.

Atatürk çıktığı yurt gezilerinde gençlik kuruluşlarını ziyaret etmiş,farklı adlarla etkinlik içerisinde bulunan dernekleri Türk Ocağı çatısı altında birleşmeleri için çaba sarf etmiştir.Adana’da “Türk Gücü”,Mersin’de “Gençler Birliği” onun önerisiyle Türk Ocağı’na dönüşmüştür²³.

Türk Ocaklarının CHF ile beraber hareket etmesi istenmekte, bir kültür şubesi konumuna getirilmesi için çaba sarf edilmekteydi.Ancak bütün çabalara rağmen Türk Ocakları üzerinde tam bir denetim sağlanamamış, milliyetçi bir izlenim yaratması kültürel bütünleştirmeyi güçleştirmiştir²⁴.Bundan dolayı Mustafa Kemal,24 Mart 1931’de açıkladığı bir genelgeyle ülkedeki tim ulusçu ve Cumhuriyetçi güçleri birleştirmek üzere Türk Ocaklarına son veriyor ve bunları CHF ile birleştiriyordu²⁵.

Uzun yıllar, Türk Milletinin mili kültür, milli ahlak, milli şuuruna bugüne kadar kurulmuş olan gayri siyasi cemiyetler içine en büyük faydayı sağlamış olan Türk Ocakları 10 Nisan 193 tarihinde Mustafa Kemal Paşa’nın etrafını sarmış olan bir kısım halk fırkası menfaatçileri ve Türk Ocağı muazırları, devlet reisini de “Türk Ocakları

²² Darendelioğlu, a.g.e., s. 43.

²³ Akçuraoğlu,Yusuf, *Türkçülük*, s. 94.

²⁴ Turan,Şerafettin,*Türk Devrim Tarihi*, s.72.

²⁵ “Söylev ve Demeçler”.1989,s. 130.

vazifesini de bitirmiştir. Artık Halk Fırkasıyla birleşmeli ve kendi kendini veshetmelidir” kanaatına inandırmışlar ve o güne kadar tam 276 yerde şubesi bulunan, (119 şubenin malı olan binalarıyla o günkü para ile tam 1 milyon 32 bin 194 lira tutan gayri menkulü ile) hal fırkasına devredilmiştir²⁶.

Türk Ocaklarının kapatılışı iki açıdan değerlendirilebilir; bunlardan birincisi “Genel” nedenlerden ikincisi de “Özel” nedenlerdir. Tüm güç odaklarının tek elde toplanması politikasının bir gereği olarak Türk Ocaklarının CHF içine alınıp bu parti içinde eritilmeleri “Genel” nedenleri oluşturur. “Özel” nedenler de Türk Ocaklarının, CHF karşısında siyasal bir kuruluş niteliği kazanması. “Türkçülük” görüşünü giderek ırkçı ve Türkçü bir şekle dönüşmesi ve bunun o günün Türk-Sovyet ilişkilerine ters düşmesi, örgütlenmede faşizme karşı bir eğilimin olmasıdır²⁷.

II.2. Cumhuriyet İdeolojisi ve Halkevlerinin Kuruluşuna Yol Açan

Ekonomik, Toplumsal, Kültürel Yapı

I. Dünya Savaşı tarihsel süreç içerisinde önemli bir dönüm noktasıdır. Savaş sırasında izlenen Almanya yanlısı tutum yenilgiye yol açmış. Savaşın ardından Mondros Mütarekesi ile ülke tam anlamıyla istila edilmiştir. Bu istilaya karşı gelişen Türk burjuvazisinin önderliğinde Anadolu eşrafı, din adamları, aşiret reisleri, işçi-köylü ve küçük esnaf desteği ile bütün yurt ölçüsünde yayılarak ulusal bir nitelik alan Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin ilanı ile tam bir başarıyla sonuçlanmıştır²⁸.

²⁶ Darendelioglu, İlhan E., *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, s. 54

²⁷ Yetkin, Çetin, *Türkiye’de Tek Parti Yönetimi, 1930-1983*, s. 63.

²⁸ Turan, Şerafettin, *a.g.e.*, s. 79.

Fransız İhtilali ile başlayan ve 19.yy. II.yarisında ortaya çıkan tarihçilik akımı nedeniyle,Avrupa'nın ardından tüm dünyada etkin hale gelen milliyetçilik akımlarının etkileri Türk milliyetçiliğini güçlendirmiş ve Cumhuriyetin ideolojik temelini oluşturmuştur²⁹.

Cumhuriyette iki ana çizgi-pozitivizm; toplumun bilimsel bilgiyle kavranabileceğine ve bu bilimsel bilgiye dayanılarak daha gelişmiş bir toplum kurulabileceğine olan inanç, modernizm;toplumun sürekli bir ilerleme ve gelişme içinde olacağına dair inanç benimsenmiştir. Pozitivist bir düşünce ve modernist bir gelişme çizgisinin benimsenmesi,batı modelinin yaşama geçirilmesi demektir.Bu da kurumsal ve toplumsal yapıda büyük bir değişim anlamındadır.

Tekeli' ye göre: bu süreç "II.Mahmut döneminden itibaren başlayan batılılaşma sürecinin devamıdır. Ama aynı zamanda da bir imparatorluk ideolojisinden kopuşu ve ulusal devlet ideolojisini yeniden kurmayı temsil etmektedir. Ancak yeni cumhuriyet, sanayileşmemiş ve kentleşmemiş bir toplumun inşa sorunuyla karşı karşıyadır"

A)Ekonomik Yapı

1923 yılında kurulan cumhuriyetin,toplumsal yaşamda belirleyici olan iki ana öngörüsünden ulusallık, bağımsızlık ile eş anlamlıdır. Çağdaşlık ise batı örneğine uygun olarak gerçekleşen kurumsal ve toplumsal değişimlerdir³⁰.Kuşkusuz milli bir yapıda bu değişimlerin gerçekleştirilmesi ve bu sürecin toplumun tümüne kavratılması oldukça zordur.Üstelik üst yapıda olan bir değişimdir.Bu nedenle alt yapıda bir değişim hedefleyen cumhuriyetin temel sorunu sanayileşmek olmuştur.Sanayileşmek ancak tarım teknolojisi ve ekonomilerini de kapsayacak temel reform ile mümkündür ve toplumda bu reformlara karşı çıkacak gruplar vardır.Toprak ağaları ve şeyhler. Üstelik bu gruplar ilk yıllarda cumhuriyetin dayanağını oluşturmaktadırlar. Devletin böyle bir yapıyı değiştirecek ve tüm reform hareketlerini üstlenecek gücü de yoktur.O nedenle sanayileşmek için ulusal burjuvaziye geliştirmek temel ilke olarak kabul edilmiştir.

²⁹ Ağaoğlu,Samet.**Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri**,1972.s. 18.

³⁰ Bernard,Lewis.**Modern Türkiye'nin Doğuşu**,Ankara, 1970. s. 43.

4 Mart 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde ekonomik kalkınma için "liberal" bir anlayış benimsenmiştir. Kongrede "milli iktisadın" temel alındığı, ancak yabancı sermayeye ülke için zararlı olmadığı sürece karşı olmadığı belirtilmiştir. Kongre'ye; işçi, köylü, esnaf, tüccar katılımı vardır ancak Kongre kararları büyük tüccar ve toprak sahiplerinin lehine çıkmıştır. Koruyucu gümrük tarifeleri, ucuz ve kolay krediler sağlanması v.b. olarak özetlenebilecek tedbirler ile "ulusal burjuvazi" geliştirilmeye çalışılmıştır³¹. Devlet ulusal burjuvaziye destek olma, kolaylık sağlama görevini yüklenmiştir. Bu grubun en önemli sorunu finansdır. Ve bu sorunun çözümü için ufak sermaye birikimlerini sanayi alanına kaydırmak amacıyla 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur. Mevcut Ziraat Bankasına yeni bir biçim verilerek devlet bankası haline getirilmiştir. 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maden Bankasının kurulmasındaki amaç ise Osmanlıdan kalan devlet teşebbüslerinin özel sektöre devredilmesidir. İlk yıllar devlet, sınırlı olanakları ile tarım ve sanayi yatırımlarına girmemekte, sadece demiryolu yapımı ile yetinmektedir. Devletin temel görevi ekonominin işbirliğini sağlamak; üretim ve dağıtım, ulaşım ve haberleşme ağını kurmaktır³². Sanayinin özel sektör tarafından geliştirilmesi politikasına uygun olarak ancak özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. 28 Mayıs 1927'de kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özel sektör girişimlerinin desteklenmesi yasallaştırılmıştır³³. Bu kanun ile bütün resmi ve özel kurumların dışarıdan gelenlerden yirmi kat pahalı bile olsa, tüm ihtiyaçlarını yurt indeki işletmelerden sağlamaları zorunlu kılınmıştır³⁴.

Özel sektörü geliştirmek amacıyla bu önlemler alınırken, 1929 dünya ekonomik bunalımının etkileri Türkiye'de de hissedilmeye başlanmıştır. Türk parası değer kaybetmiş, tarımsal ürün fiyatlarında düşüşler olmuş, ekonomik faaliyetlerinin temeli tarım alan ülkede, devletin ekonomiye müdahalesi gündeme gelmiştir³⁵. Lozan antlaşmasının gümrük vergilerini ve ithal kısıtlamalarını önleyen maddesinin yürürlükten kalkması,

³¹ Goloğlu, Mahmut, **Tek Partili Cumhuriyet, 1931-1938**, s.76.

³² Kutay, Cemal, **Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları**. Ankara, s.48.

³³ Sakallı, Bayram, **Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi**. İstanbul, 1997, s.93.

³⁴ Kutay, a.g.e., s.56.

³⁵ Goloğlu, a.g.e., s. 84.

kapitalist sisteme yönelik güvensizlik, geliştirilmesi amaçlanan özel sektörün verimliliğinin tartışılır olması vb. nedenlerle devletin kendisinin de müteşebbis tüccar haline geleceği bir sistem benimsenmiştir.

Ekonomik alanda davetçiliğe yönelmenin ilk adımları olarak 1930'da Türk Parasının Değerini Koruma Kanunu çıkarılmış ve Merkez Bankasının kurulması kesinleşmiştir³⁶. TBMM çıkardığı yasalarla yeni devlet işletmeleri kurmuştur. 1932 yılında kurulan Sümerbank, MTA Enstitüsü, Etibank devlet işletmeciliğinin kurumsal yapılarıdır. Tarım alanlarında düzenlemeler yapmak, üreticiyi korumak amacıyla TMO kurulmuştur, devlet ekonomik alanda düzenleyici olmanın yanı sıra, doğrudan üretim yapan örgütlenmelerle yapısını geliştirmeye, büyümeye başlamıştır. Bir yandan tekstil, kimya, gıda ve demir-çelik sektörlerinde çeşitli fabrikalar kurulurken; bir yandan da yabancı sermaye tarafından işletilen demiryolları satın alınmış ve deniz yolları geliştirilmiştir³⁷.

B) Toplumsal Yapı

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal yapı kırsal ve kentsel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kırsal yapı, kadınların çoğunlukta olduğu, tarım işçisi ağırlıklı, bilgi birikimi düşük, ekonomik açıdan güçsüz, köylülerle, gelenekçi büyük toprak sahiplerinden; kentsel yapı ise, ticaret burjuvazisi, üreticiler, bürokratlar ve aile gelirleriyle geçinen asker torunlarından oluşmaktadır. Bu yapıya ek olarak birde küçük ve orta kademe memurlar, bürokratlar ve berber, ayakkabıcı gibi çoğunlukla küçük hizmet gruplarından meydana gelen gayrimüslimler vardır³⁸.

Kurtuluş Savaşı'nda genç nüfusunu kaybetmiş olan Türkiye'de 1923 sonrası nüfus çoğunluğu yaşlıdır. Savaşın doğal sonucu olarak kadın nüfusu da erkek nüfusundan fazladır. İş gücü, geleneksel bilgilerle donatılmış tarım işçisi ve çiftçi ağırlıklıdır. Mübadele

³⁶ Bayraktar, Nuray, *Halkevlerinin Ülke Kültürüne Katkıları*, Ankara, 1999, s. 98.

³⁷ Kutay, a.g.e., s. 78.

³⁸ Ağaoglu, a.g.e., s. 34.

Antlaşması, yetişmiş ve yetenekli iş gücünün kaybedilmesine yol açmıştır.Küçük üreticiler ise teknoloji ve bilgi birikimi yönünden geri düzeydedirler.Nüfusun bu yaş bileşiminin ve iş gücünün bu niteliğinin,ekonomik dinanizmi engellemesi;büyüme umutlarını kısıtlayıcı bir rol oynaması kaçınılmazdır.

1930'larda buna yönelik olarak yeni düzenlemelerin gündeme geldiği görülmektedir.Batıdan esinlenilerek çıkarılan çeşitli yasalar yaşama egemen olmaya başlamıştır. Bilimsel bir sistem oluşturulması, iş gücünün niteliğinin değiştirilmesi, toplumun yeni bilgilerle donatılması bu dönemde en önemli amaç olmuştur.Bunu sağlayabilmek için, bu yıllarda devlet eğitim alanına etkin biçimde girmiş.eğitim yolu ile toplumsal yapı değiştirilmeye çalışılmıştır³⁹.

C)Kültürel Yapı

Osmanlıda devlet dini,ırki ve etnik ayrılıklar gösteren grupların üzerinde yer almakta ve bu grupların kültürüne müdahale etmeyen bir yapı göstermektedir.Ortak kimlik Osmanlıdır.Bu, devletin tanıdığı bir kimliktir.Yeni Cumhuriyet devleti ise bir "milli devlet" olarak kurulmuştur.Topluma buna uygun bir kimlik verilmek istenmiş⁴⁰.Osmanlı ümmet kimliğinin yerine,ulusal Türk kimliğinin oluşturulması amaçlanmıştır. Osmanlı'daki kimliğin özünün "Osmanlıcılık" ve "İslamcılık" olmasına karşın, cumhuriyetteki kimliğin özü "çağdaşlık" ve "laiklik" olarak belirlenmiştir.

Ulusal kimlik, "ulusal kültürün yaratılması ile, ulusal bir devletin yönetiminde belirli coğrafya sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin ortaklaşa yaşadıkları,hissettikleri tarihsel,kültürel bir kimlik duygusudur.Ulusal kimlik duygusu "ulus" gerçeğini yaşayan sosyal grup ve bireylere ortak bir düşünce ve yaşama tarzı vererek ortak bir geçmişe sahip olma ve ortak bir gelecek ülküsü yaratmanın kıvancını sağlayan temel bir ihtiyaç⁴¹ olarak tanımlanmaktadır.

Ulusal kimlik oluşturulması için yapılan Atatürk devrimleri aynı zamanda ulusal kültürün yaratılması çabalarının ürünleridir. "Ulusal Kültür" yaratılması için öncelikle batı kökenli kurumların kurulması ve batıdan kültür öğelerinin alınması söz

³⁹ Kutay, a.g.e.. s. 86.

⁴⁰ Bayraktar,Nuray, a.g.e.,s. 104.

⁴¹ Berkes,Niyazi,Atatürk ve Devrimler,s. 45.

konusudur⁴².Cumhuriyet batıdan alınan bu kültür öğelerinin değişime uğrayacağını,var olan kültürle –ki bu kültür geçmişten geleceğe akan bir süreklilik olarak ele alınır,süreç içinde bütünleşeceğini,yani değişeceğini kabul etmiştir.Cumhuriyet sonrası yaratılmaya çalışılan ulusal kültürün özü bu düşüncedir⁴³.

Kongar'a göre; “çevre koşulları ve teknolojik düzey ile belirlenen maddi kültür öğeleri ile manevi kültür öğelerinin etkileşimi sonunda ortaya çıkan sentez” ulusal kültür adını alır.Ulusal kültür ve evrensel kültür arasında öze ilişkin fark yoktur.Her ulusal kültür öğesi aynı zamanda evrensel kültür öğesidir.Cumhuriyetle benimsenen kültür politikasının da bu anlamda kaynağını kendi öz değerlerinden alan bir ulusal kültür yaratılmasını ve bu kültürün evrensel kültürün bir parçası haline getirilmesini hedefleyen bir içeriği vardır.

1930'lara dek etkin olan Ziya Gökalp'in evrensel kültür ve ulusal kültürün ayrı oldukları görüşünün aksine;evrensel kültür ile ulusal kültürün aynı kavramlar olduğu savunulmaktadır. Gökalp, evrensel kültüre medeniyet,ulusal kültüre ise hars demiş, medeniyetlerin ancak bir hars ile belli bir bileşime uğrayacağını, medeniyet kalıplarının alınıp, hars içerikleri ile doldurulabileceğini savunmuştur⁴⁴.

Gökalp'e göre;değer yargılarıyla örülmüş din, hukuk, ahlak gibi sistemlerden oluşan harsın ulusal bir nitelik taşımasına karşı,gerçek yargılara dayalı,bilim ve teknikten oluşan medeniyet uluslar arasıdır.Bir toplum dışarıdan medeniyet ürünlerini alabilir ama değişik değer yargılarını taşıyan dış harsa kapalı olmalıdır.

⁴² İnan,Afet.Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi,s. 89.

⁴³ Bernart, a.g.e., s. 63.

⁴⁴ Kongar,Emre,Devrim Tarihi ve Toplum Bilimi Açısından Atatürk, s.65.

Gökalp, hars medeniyet diye adlandırdığı Uygarlık ve kültür öğelerinin bir içinde örgütlendiğini ve çoğu kez birbirinde ayrılamayacağını gözden kaçırmıştır. Ergun'a göre;uygarlık ve kültür iç içedir,uyumludur.Bu nedenle yabancı bir uygarlık alarak ve yalnız kendi kültürümüzle gelişmeyi düşünmek doğru değildir. Cumhuriyet bu yaklaşımla batı kültürüne yabancı durmamış;kültürü evrensel boyutta bir olgu olarak ele almıştır.

Cumhuriyet sonrası kültür yaratılması çabaları içinde bir yandan kendi değerlerimizin ortaya çıkarılmasına çalışmakta,bir yandan da batı kültürünün bütün ürünleri Türkçe'ye aktarılmakta, Türk-İslam klasikleri ile birlikte yani bir bileşime yönelmesi için ortam hazırlanmaktadır. Batı kültüründen aktarılmalar yapılırken, kültürümüzün ulusal karakterlerinin bozulmamasını sağlamak temel düşüncedir. Kültürün esas kaynaklarına inilirken ve Arap ve Fars kültürü etkisinden uzaklaşmaya çalışılırken amaç, batı kültürü altına girmek değildir. Amaç, ulusal karakterleri koruyarak batı kültürü ile bütünleşmektir. Bunun içindir ki ulusal karakterlerin tespit edilmesi, öğrenilmesi gerekmektedir. Yeni kültürde kaynak halktır⁴⁵.1930'larda ulusal kültür yaratılması için,sanatın her alanında kaynağa dönük araştırmalar yapılmakta, veriler batı yöntem teknikleri ile yeni bir senteze ulaşmak düşüncesi ile değerlendirilmektedir. Atatürk zamanında başlatılan Dil kurultayları, Tarih kurultayları ise geçmişe dönük araştırmalarla, ulusal benliğimize yönelmemiz için bilimsel veriler oluşturmaktadır.

II.3.Halkevlerinin Örgütlenmesi ve Çalışma İlkeleri

Tüm yurttaki örgütlü kültür kurumları olarak yaygınlaşmak amacı taşıyan Halkevleri bu amacı gerçekleştirebilmek için şube sayısını hızla arttırmalıydı;ancak yeni bir Halkevinin kurulması bazı şartlara bağlıydı.Halkevi yönetim kurulu komite üyelerinin seçecekleri birer delege üyeden oluşuyordu.Şubeler kendi çalışma tarzlarını ve aralarındaki iş bölümünü kendileri belirliyordu,ancak bunları Halkevi yönetim kurulunun inceleyerek onaylaması gerekiyordu⁴⁶.

⁴⁵ "Halkevlerinin Doğuşu", Ankara,1971.s. 57.

⁴⁶ Alemdar,a.g.e.. s. 5-8-9.

Halkevleri Yönetim Kurulları altı ayda bir Genel Sekreterliğe şubenin çalışmaları hakkında bir rapor göndermek zorundaydılar.Bu rapor CHP Genel Merkezinde kurulan bir büro düzenli çalışmalarla arşive işliyor ve istatistiki çalışmalar yaparak bazı genellemelere ve genel bir durum değerlendirmesine giriyordu⁴⁷.Toplanıp değerlendirilen çalışma raporları her yıl düzenli olarak kitapçık halinde yayımlanmıştır.

1932 yılında 14 il'deki şubesiyle faaliyete başlayan Halkevlerinin sayısı bir yıl sonra 48'e ulaştı.1940 yılında ise,Halkevlerinin sayısı büyük kısmı il ve ilçelerde olmak üzere 379'a ulaşmıştı. Diğer yandan Halkevleri etkinliklerinden uzakta kalan yurt kesimlerinde aynı amaca hizmet etmek üzere 1939 yılından itibaren köy ve kasabalarda halkodaları açılmaya başlamıştır.Halkevlerinin küçük birer örneği olan halkodalarının açılabilmesi için en az 50 üye gerekiyordu.Bir toplantı salonu, bir okuma odası ve odayı yönetecek bir yıllık bütçe oluşturulması zorunluydu.Her halkodasında 3-7 kişilik yönetim kurulları bulunur, başkanı da yönetim kurulu kendi arasından seçerdi.Atatürk devrimlerinin halka götürülmesi ve halk ile devrim ilkelerinin kaynaştırılmasında Halkodaları da Halkevleri gibi çalışmalar yapacaklardı. Her Halkodası yılda iki kez çalışma raporlarını genel merkez bürosuna gönderecekti⁴⁸.

⁴⁷ Çeçen,Anıl,a.g.e., s. 142-143.

⁴⁸ Çeçen,Anıl,a.g.e. .s. 180-181.

Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi Halkevleri ve Halkodaları her yıl hızla artmışlar ve kapatıldıkları yıl olan 1951 yılında toplam 4780'e ulaşmışlardır.

1932' den Bu güne kadar Her yıl kaç Halkevi ve Halkodası açıldığını ve yıllara göre Ev ve Oda sayısını gösterir Tablo⁴⁹:

Açıldığı Yıl	Her Yıl Yeniden Açılan Halkevi	Yıllara Göre Halkevi Mevcudu	Odadan Eve Çevrilen	Her Yıl Açılan Halkodası	Yıllara Göre Halkodası Mevcudu
1932	14	14	-	-	-
1933	41	55	-	-	-
1934	25	80	-	-	-
1935	23	103	-	-	-
1936	33	136	-	-	-
1937	31	167	-	-	-
1938	43	210	-	-	-
1939	163	373	-	-	-
1940	6	379	-	141	141
1941	2	383	2	59	198
1942	3	389	3	22	217
1943	4	394	1	15	231
1944	3	406	9	143	365
1945	17	438	15	2338	2688
1946	1	455	16	1396	4068
1947	-	463	8	110	4170
1948	-	469	6	97	4261
1949	-	474	5	45	4306
1950	-	474	-	-	4306

TOPLAM

474+4306=4780

Tabloda görüldüğü gibi en çok Halkevi 1938 ve 1939 yıllarında açılmıştır.1940 yılından itibaren ağırlık Halkodalarına verilmiştir.1946'dan itibaren çok partili döneme geçişle birlikte Halkevleri faaliyetlerinde yavaşlama görülürken yeni Halkevi açma girişimleri de durma noktasına gelmiştir.

Halkevlerindeki üyelerin meslek gruplarına ve cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında,1933 yılında 33626 üyenin 2983'ü çiftçi, 3339'u işçi, 4374'ü öğretmen diğerleri doktor ve diğer meslek gruplarına ait kişilerdi.Üyelerin büyük çoğunluğu devlete bağlı çalışan kişilerdi. 1940 yılında Halkevlerinin toplam üye sayısı 18000'i kasın olmak

⁴⁹ CHP 16.yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara. 1948, s.26.

üzere 100000'i aşmış bulunuyordu. Bunların 17000'i devlet memuru,10000'den fazlası öğretmen, 27000'i ise işçi ve çiftçi idi⁵⁰. Kemal Karpat'a göre, çiftçi ve işçileri gösteren rakamlar yalnızca popülizm uğruna dahil edilenleri temsil ediyordu ve Halkevlerinde fazla ağırlıkları yoktu. Nitekim, bir Halkevi broşüründe 31 kol başkanından yalnızca dört'ünün çiftçi olduğu, diğerlerinin çoğu devlete bağlı çalışanlar olduğu belirtiliyordu⁵¹.

Halkevleri, bağlı oldukları parti yönetim kurullarının sağladığı ve saptadığı para ile yönetiliyordu. Bu nedenle örgüt hiçbir şekilde kendine gelir kaynağı yaratmak yükümlülüğünde değildi. Sadece balo, tiyatro temsilleri, çıkarılacak dergilerin satış gelirleri ile yapılacak bağışlar istisna tutulmuştur. Her Halkevi kendi bütçesini yaparak yerel parti teşkilatına onaylattırır⁵².

Halkevlerinin gelirlerinin önemli bir bölümü de ulusal bütçeden yapılan yardımlardan geliyordu. 1932 ile 1950 yılları arasında Halkevlerine ulusal bütçeden ayrılan ödenek miktarı 27.336.750.-lira idi; buda parti bütçesinin beşte birini oluşturuyordu. 1951 yılında Halkevlerinin sahip olduğu gayri menkulün değeri yaklaşık 200 milyon lira olarak hesaplanmıştır⁵³.

Halkevlerinin en önemli görevi en fazla sayıda kişiyi çatısı altında toplamaktı. Halkevlerinin açılması dolayısıyla yayımlanan 01.03.1932 tarihli 23 sayılı genelgede Halkevlerine sürekli olarak üye kaydedilmesi ve hem bilgin, öğretmen, doktor, avukat, artist gibi aydınları Halkevlerinde çalışmaya ikna etmek, hem de okuması ve bilgi derecesi ne olursa olsun tüm vatandaşları Halkevlerinde toplamak için çaba harcanması isteniyordu⁵⁴.

Aynı genelgede Halkevi toplantı ve temsillerinde küçük yaşta çocukların bulunmayacağı, çünkü Halkevi çalışmalarının eğlence amacı ile değil, yetişme ve yetiştirme gibi yüksek idealler doğrultusunda yapıldığı belirtiliyordu.

Halkevlerine yüklenen misyonun önemi, örgütlenme ve çalışma esaslarının ciddiyetinde anlaşılmaktadır.

⁵⁰ Karpat, Kemal, "The People's Houses in Turkey", the middle east Journal, 1973, vol. 17, s. 65.

⁵¹ Karpat, Kemal, a.g.e., s. 65.

⁵² CHP Halkevleri idare ve teşkilat talimatnamesi, Ankara 1940, s. 78.

⁵³ Karpat, Kemal, a.g.e., s. 60.

⁵⁴ Tamim, Cumhuriyet Halk Fıkrası Katibiumumiliği, Ankara, 1932, s. 41-42.

Halkevlerinin, insanların yalnızca eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için gidecekleri yerler olmadığı, sıkı bir disiplin altında ve merkez tarafından kontrol edilen kurumlar olmalarından açıkça belliydi. Hatta, 30 Eylül 1940 yılında parti genel yönetim kurulunun kabul ettiği yeni bir yönergeyle CHP teşkilatı kurulmamış illerdeki Halkevleri ve odalarını denetlemek üzere bir denetim düzeni oluşturulmuştur. Bu yönerge ile daha çok doğru yönelik olarak her için Halkevleri ve Odalarını yılda en az iki kez denetleyecek parti müfettişleri atanmıştır. İsmet İnönü yönergenin başında bu sistemi Halkevi ve Odalarının çalışmalarını yakından izlemek ve çalışmalara yön ve hız vermek amacıyla kurulduğunu belirtir. Yönergeye göre müfettişler kontrollerini yaparken Halkevi ve Odası idare heyetlerinin halk gözündeki sevgi ve saygı derecesi, yerel idare amir ve memurları ile aralarındaki iş ve fikir beraberliği derecesi, kadın ve erkek üye kaydına dikkat edilip edilmediği, Halkevlerine çevre halkı tarafından ne kadar ilgi gösterildiği, ayrılan ödeneklerin ihtiyaca göre iyi kullanılıp kullanılmadığı gibi soruların yanıtını arayacaklardı⁵⁵.

Burada parti müfettişlerinin bir anlamda Halkla ilişkilerin geri besleme işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Halkevleri devlet eliyle yani parti kanalıyla yapılan bir ideoloji aşılama çabası olduğu için tüm aşamaların hiyerarşik bir yapı içinde, bir emir-komuta zincirinde gerçekleştiği doğrudur. Ancak, müfettişlerin yaptıkları teftişte kullandıkları kıstaslar tamamen Halkevlerinin etkinliklerine ne kadar ulaştığı, yöneticilerinin halkta saygı ve sevgi uyandırıp uyandırmadığı, etkinliklere katılım derecesi gibi, bir Halkla İlişkiler çabasının başarısını gösteren kıstaslardır. Ayrıca eksiklikleri görülen Halkevlerinde mevcut sistemden daha verimli ve daha çekici bir çalışma tarzının nasıl olabileceği konusunda fikirler üretmek üzere müfettişlerden; biçimsel bir teftişten çok, Halkevinin bulunduğu çevrenin ve insanların yoklanması, yani kamu oyuna başvurulması istenmiştir.

Halkevleri yöneticilerinin en önem verdiği nokta etkinliklere katılım oranıydı. Çünkü daha çok katılım daha çok insana ulaşmak demektir. Bu da ideolojinin öznelinin çoğalması, yani o ideolojiye inanan, onun için çalışan ve ona sahip çıkan bireylerin çoğalması anlamına gelecektir.

⁵⁵ CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi, Ankara, 1940, s. 3-8-9.

Parti yöneticilerinin Halkevi çalışmalarına çocukların getirilmemesini şart koşması da çalışmaların ciddiyetini gösterir. Aslında çocuklar dışında her yaş, kesim ve cinsiyetten insana açık olmasına karşın, Halkevlerinin asıl hedef kitlesi gençlerdir. Bunun açıklaması ise ideolojinin hangi koşullarda insanları etkileyeceği sorusunun yanıtındadır. Erik H. Eriksson'a göre ergenlik çağı ideolojiler için özellikle uygun bir ortam yaratır⁵⁶. Çünkü ergenlik çağına gelen bir insan arayış içindedir, sürekli olarak sorular sormakta ve cevabını aramaktadır, üstüne üstelik en ihtiyaç duyduğu şeylerden biri de aidiyet duygusudur; yani bir çevreye, bir topluluğa, bir düşünce sistemine ait olma ihtiyacı hissetmektedir. Dolayısıyla bu yaş grubu bir ideolojiyi kolayca benimseyebilir. Yeni ideolojilere de en açık grup yine geçlerdir.

II.4. Halkevlerinin İdeolojik Yapısı

Halkın evi olarak ve geniş bir halk örgütlenmesi amaçlayan Halkevleri girişiminin temelinde halk ve halkçılık kavramlarının olduğu belirten Anıl Çeçen⁵⁷;

Mustafa Kemal'in Anadolu halkına dayanarak giriştiği Ulusal Kurtuluş Savaşı temelde Antiemperyalist bağımsızlıkçı ve halkçı bir düzeni kurmayı amaçlıyordu. Bu doğrultuda Bir halk devrimi yapmıştı. Bütün yabancı güçlere, bizi boğmak isteyen kapitalist saldırıya, yutmak isteyen emperyalist güçlere karşı Mustafa Kemal Anadolu halkının kendi öz gücünü örgütlemenin çabası içindeydi. Sonraki aşamada Halkevi örgütünün kurulması, Ulusal Kurtuluş Savaşındaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını açık olarak gösteriyordu diyerek Halkevlerini, Mustafa Kemal'in bağımsızlıkçı ve halkçı bir devlet kurmak istemesinin bir parçası olarak göstermektedir. Neşe G. Yeşilkaya Halkevlerinin amaçları ve ideolojik yapısını açıklarken Kemalist ideoloji ve buna dayalı olan partinin ilkelerini yaymak ve bu ideoloji'nin ürünü olan inkilap'ları yerleştirmek amaçlanır. Bir 'Modern Proje' olan Kemalizm. 'Yeni toplum'u ve 'Yeni Hayat'ı oluşturmayı amaçlar. 'Yeni Hayat'ın gerektirdiği alışkanlıklar, davranış-düşünüş biçimleri, sanat ve müzik zevki, eğlence biçimleri, ya da kısaca 'kafa yapısı' şekillendirilir. 'Yeni Hayat'ın amaçlanan niteliği, hem 'muasır' olan, hem de 'Milli' olandır.

⁵⁶ Mardin, Şerif, *İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.16.

⁵⁷ Çeçen, a.g.e., s. 23-24.

Toplumun ‘mürebbi’ si Halkevleri, ‘telkin ve terbiye’ ile toplumu ‘eğitir’, halka ‘doğru tezleri aşılır’. Fertler ‘kaynaşmış kütle’ içinde , bu kütle ile biçimlenir. Bütün bunlarda yol gösteren ise partidir. Halkevleri, Tek-Parti döneminin en somut ürünlerinden biridir der. Yeşilkaya, Kemalist ideolojinin Halkevleri projesi ile yeni bir toplum oluşturmak istediğini ve bu toplumdaki bireylere yeni bir yaşayış biçimi sunarak, çağdaş dünya’yı yakalamak için yeni bir insan tipi oluşturmak istediğini belirtmektedir.

Halkevleri, ilk olarak 19 Şubat 1932’de teşkilatlanmalarını tamamlayan 14 ilde resmen açılmıştır. CHF Genel Sekreteri Recep Peker, açılış konuşmasında⁵⁸, Halkevlerinin açılış kararının Parti’nin genel kurulunda alındığını ve Halkevlerinin nasıl kurulup işleyeceğini bir talimatname ile hazırladıklarını. bütün vatandaşları bir çatı altında toplamaya ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliği yükseltmeye çalışacaklarını, bir milletin geleceğe hazırlanması için klasik kurumlar olan okulların yeterli olmadığını, milletleşmek, milletçe kütleleşmek için birlikte çalışmak esasının kurulması gerektiğini. en gelişmiş memleketlerde bile en iyi eğitim araçları ve öğretmenlerin yanında halkı yetiştirmek için kurumların olduğunu, gençlerin yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılması gerektiğini vurgulayarak, CHF’ nin Halkevleriyle neyi amaçladığını şu sözleriyle belirtmektedir; “Milli şuurlu, birbirini anlayan. birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktadır”.

Recep Peker, halkın geleceğe hazırlanması için rehber gereksinmesi bulunduğunu ve Halkevlerinin bu öncülük görevini yerine getireceğini açıklamıştır. Ayrıca Türkiye’de Halkevlerini idare edecek yetişmiş elemanların var olduğunu ve çalışan insanların mesleklerinin icabını yerine getirdikten sonra görevlerinin bitmeyeceğini ifade etmiştir. Toplumun ulaşması ve ulusal amaçlar doğrultusunda gelişmesi için sosyal ve kültürel çalışmalarda da bulunabileceğini, bunun bir vatandaşlık görevi olduğunu. Halkevleriyle milletimizin tek tek olmaktan çıkarak, bir bütün halinde geleceğe yürüyeceğini belirtmiştir⁵⁹.

⁵⁸ “Halkevlerinin Doğuşu”,1971, s.6-7.

⁵⁹ “Halkevlerinin Doğuşu”,1971, s. 7-10.

Dr. Reşit Galip de Halkevlerinin açılışında yaptığı konuşmada, millet olarak medeniyet yolunda kaybedilen zamanın en kısa zamanda kazanılacağını, medeniyet safında laik olduğumuz yere gelineceğini, Halkevlerinin amacını bu olduğunu dile getirmiştir⁶⁰.Halkevlerinin sosyal rolünü açıklayan, M. Fuat Köprülü Halkevlerinin birer kültür kurumları olduğunu belirterek⁶¹;

(...)Onlar çevrelerindeki bütün halk tabakaları arasında yüksek bir idealizm havası oluşturacaktır, milli birliği ve milli tesianüdü, iştimai hayatın her sahasında her gün daha kuvvetle gerçekleştireceklerdir. Müsbet ilim zihniyetinin ve ilim mantığının hakimiyeti, gençliği, ideoloji sahasında zararlı ve dogmatik fikirlerden kurtaracak bu geniş ve temiz hürriyet ve ülkü havası içinde demokrasi prensipleri memleketimizde her gün daha feyizli bir inkişaf gösterecektir der.

Fuat Köprülü Halkevlerinden beklentilerinin “Türk Modernizmi” olduğunu, mili kültüre sahip milletlerinki gibi, bu günün ihtiyaçlarına tekabül eden milli ve dinamik bir modernizm beklediklerini milli hayatla ilgisi olmayan, köksüz, uydurma, özentili bir modernizm karikatürü istemediklerini belirtmektedir⁶².

Halkevlerinin açılış gününde İsmet İnönü şunları söylemişti; “Silah kuvvetinden, her türlü cebir ve madde kuvvetinden daha müessir olan nokta bizim itikadımızca Halkevi gibi müesseselerdir. Fikirlerle bütün millet içinde milli hayatın kazanacağı beraberlik, yükseklik ve sağlamlıktır. Her silahtan üstün olan budur⁶³. “Bu sözler bize şunu göstermektedir ki Halkevleriyle ilgili rejimi güçlü, dayanışma içerisinde bulunan, ulusal bilinci yüksek, çağdaş, tek vücut halinde bir toplum yapısı oluşturmayı amaçlanmaktadır.

⁶⁰ “Halkevlerinin Doğuşu”, 1971, s. 11.

⁶¹ Köprülü, M. Fuat, a.g.e., s. 483.

⁶² Köprülü, M. Fuat, a.g.e., s. 485.

⁶³ Ölçen, Halkevleri 1932-35, s.20.

Halkevleri Talimatnamesinin de, Halkevlerinin Atatürk ilkeleri doğrultusunda vatandaşlar yetiştirilmesine çalışılacağı belirtilmiştir. Ayrıca güzel sanatların yükseltilmesine, milli kültürün ve ilmi faaliyetlerin kuvvetlendirilmesine, medeniyet yolunda yeni nesiller yetiştirmeye, uygarlık alanında Türk'ün layık olduğu yeri almasına çaba sarf edeceği açıklanmıştır. Halkevleri, bu uğurda çalışacak vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici kurumlar olmayı amaçlamaktadır⁶⁴.

Halkevleri ile CHP arasındaki ilişkiye bakıldığında, Halkevlerinin örgüt olarak partiye bağlı olduğu görülmektedir. CHP Genel Sekreteri Recep Peker, Halkevlerini açış konuşmasında, evlerin siyasi bir kurum olmadığını belirterek parti ile Halkevleri arasındaki bağı şu şekilde açıklar⁶⁵;

(...)Halkevleri CHF'nin siyasi bünyesinden büsbütün ayrı, siyasi mahiyette çalışmadan büsbütün uzak ve fakat idare noktasından fırkaya bitişik bir mahiyet arz ederler. CHF; Siyaset sahasında kendi esas programını tatbik etmekle beraber ayrıca bu siyasi hayata girmiş ve girmemiş vatandaşları müşterek bir halk terbiyesiyle istikbale hazırlamak için Halkevlerini tesis ediyor.

Tek-Parti yönetiminin olduğu bir dönemde, Halkevlerinin CHF'den bağımsız kurumlar olduğu düşünülemez. CHP'nin genel politikası doğrultusunda kurulan Halkevleri, altı ok prensiplerini, CHP tarafından gerçekleştirilen devrimleri uygulamaya çalışan kurumlardır. Halkevleri yönetim ve şubelerine üye olabilmek için CHP'ye mensup olmak gerekmektedir. Bu durum talimatnamede de belirtilmiştir.

Halkevlerine genel olarak bakıldığında çok önemli işlevlerinin olduğu görülmektedir. Halkevlerinde özellikle Kemalizm, parti ilkeleri ve oluşturulan devrimlerin aşılması temel koşullardandır. Amaç, Halkevleri aracılığıyla devrimlerin halka götürülmesi ve halk tarafından benimsenmesidir. Eğitimsiz Anadolu halkını Kemalist devrimler etrafında birleştirmek, teşkilatlandırmak bilinçli bir "halk kütlesi" oluşturmak istenir⁶⁶. Recep Peker, "Halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında milletimizin tek tek olmaktan çıkarak, kalpleşerek, katılaşılarak, cemiyetleşerek

⁶⁴ Talimatname, 1932, s. 3.

⁶⁵ "Halkevlerinin Doğuşu", 1971, s. 7.

⁶⁶ Yeşilkaya, Neşe G., Halkevlerinin Konum ve İlişkileri. 1999, s. 72-75.

hacmi, irtifai cevheri ile kendini muhabbetli bir granit kütlesi halinde istikbale arz edeceğine eminiz”⁶⁷ der.Dahiliye vekili CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya da⁶⁸; “Türk milletini laik olduğu yüksek mevkide tutmayı ve Türk milletini beşeriyet içerisinde mümtaz bir camia yapmayı istihdaf eden bu anayol,halk kütlesinin her bakımdan yükselmesini kendisine temel saymıştır...” şeklindeki ifadesi ile bütün değerleri ile yükselen bir “halk kütlesi” oluşturmak istediklerini açıklar.

Halkın birlik beraberlik ve sevinç duygularının paylaşımı için Halkevleri bir toplanma yeridir.

Kaynaşmış bir kütle haline getirilmek istenen toplumun, panayırılar, festivaller, geziler, müzikli ve danslı aile toplantıları ile canlandırılmasına ve hareketlendirilmesine çalışılır. Balolar, kadın ve erkeğin birlikte katıldığı ilk toplantılar olarak, sosyal yaşantıda önemli bir değişimdir. Halkevleri nişan ve nikah törenleri içinde kullanılır⁶⁹.

Halkevleriyle ulaşılmak istenen hedeflerden biri de, gençliğe sahip çıkmak ve daha verimli bir gençlik yaratmaktır. Halkevleri, gençleri her bakımdan hayata hazırlayacak,sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek bir yer olarak görülür. Recep Peker, Halkevlerini açış nutkunda⁷⁰; “Gençlik istikbalin ışığıdır. Gençlik, mütemadiyen yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmasıdır” diyerek, gençliğe sahip çıkılması gerektiğini belirtir.

Halkevlerinin diğer işlevlerine bakıldığında köylüye ayrı bir önem verildiği görülür. “Aydın – köylü”, “hükümet – köylü” ve “şehirli – köylü” arasındaki uçurumun ortadan kaldırılması, devrimlerin köylüye kadar götürülmesi ve benimsetilmesi, sağlık, eğitim, yol gibi esas ihtiyaçların giderilmesi, köylüyü tarım teknikleri konusunda bilgilendirmek ve onu ülkenin sosyo – ekonomik kalkınması için aktif hale getirmek sebebiyle Halkevlerinde çok ciddi çalışmaların olduğu görülür. Çünkü devrimin önderin köylüyü milletin efendisi olarak göstermişti.

⁶⁷ “Halkevlerinin Doğuşu”,1971, s. 9.

⁶⁸ “Yüzüç Halkevi”, 1935, s. 3.

⁶⁹ Yeşilkaya, a.g.e., 1999, s. 75.

⁷⁰ “Halkevlerinin Doğuşu”, 1971, s. 7.

Halkevleri,Türkiye’de laikliğin yerleşmesinin önemli bir aracı olarak görülür.Halkı irticadan uzak tutmak, devrimlerin yerleşmesini sağlamak, hurafeler ve sakat inançlardan arındırmak için Halkevleri bir telkin yuvası “(...) laik Türkiye de halkın camiler dışında toplanma mekanıdır⁷¹.” Halkevleri “dinsel” bir toplum yapısından “laik” bir toplum yapısına geçişin bir basamağıdır. Osmanlılar döneminde halk toplamak için camiden başka gidecek bir yere sahip değildi. Camiler Osmanlılarda toplumun merkezi görevini yerine getiriyordu. Halkevleri, bir anlamda camilerin yerine, yeni bir toplanma merkezi olarak kuruluyordu⁷².

Camilerde ümmet olarak bir araya gelmeye alışmış halk kitleleri. artık Halkevlerinde ve benzeri uygar toplum merkezlerinde artık ümmet olarak değil ama millet olarak bir araya geleceklerdi. Laiklik Cumhuriyetin ve devletin ana ilkesi olunca, kitleleri cami dışında bir araya getirecek yeni merkezlere gereksinim vardı. Halkevleri böyle bir gereksinmeyi de karşılayacak biçimde örgütleniyordu.

Tüm bunların aynı sıra Halkevleri, Batı bilgisi ve uygarlığı ışığında ulusal kültür yaratmak, ölkü birliği sağlamak, rejim karşıtlarıyla mücadele etmek⁷³. halk terbiyesini sağlamak, halka güven telkin etmek, onure etmek⁷⁴, sanat alanında çalışmalar yapmak ve gelişen siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel konularda halkı aydınlatmak gibi işlevleri de üstlenmişlerdi.

⁷¹ Yeşilkaya, a.g.e.,1999, s. 75.

⁷² Çeçen, a.g.e., 1990, s. 380.

⁷³ Karadağ,a.g.e., 1988, s. 66.

⁷⁴ Yeşilkaya,a.g.e., 1999, s. 76-77.

III.HALKEVLERİNİN ÇALIŞMA ALANLARI VE KULLANDIKLARI İLETİŞİM ARAÇLARI

Ulusun öz benliği temsil eden yazılı, sözlü ve maddi tüm kültürel öğeleri araştırmak, bulmak ve geliştirerek kitlelere yaymak amacı taşıyan Halkevleri böylelikle ulusun kendi varlığını üzerinde yükselmek üzere birlik olmasını sağlayacaktır. Verilecek olan mesajlar Türk ulusunun olumlu özelliklerini taşıyacak ve bu mesajların kaynağı da bizzat bu araştırılıp derlenerek kültürel öğeler olacaktır. Böylece hem ulusun kendine güveni artacak, hem milliyetçilik duyguları güçlenecek, hem de çağdaş toplum yaşamını ve değerlerini içine girerek tanıyacaktır.

Halkevlerinde bu amaçları gerçekleştirmek üzere dokuz etkinlik kolu(şube) oluşturulmuştur:

III.1.Dil ve Edebiyat Kolu:

Bu kol halkın genel bilgisinin artmasına, Parti prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisinin, yurttaşlık ödevleri duygusunun yükselmesine yarayacak konuşmalar, konferanslar, törenler hazırlar ve genel olarak dil, edebiyat konularıyla yakından meşgul olur⁷⁵. Dil devriminin gelişmesine, dil yadigarlarının toplanmasına, edebi zevkin yayınmasına çalışır, güzel yazı yazma, güzel söz söyleme müsabakaları hazırlar.(..)Halkevlerinin çıkaracakları dergilerin yöntem işi de bu kolun ödevleri arasındadır.⁷⁶ Dil ve Edebiyat kolunun başlıca amacı Türk Dilinin gelişmesi ve her türlü fikir ve duyguyu ifade etme özgürlüğünü kazanması⁷⁷ ve ulusal dil aracılığıyla halk arasında ulusal birliğin oluşturulmasıdır.

Dil ve Edebiyat kolu Halkevlerinin en etkin çalışan şubeleri olarak ortaya çıkmıştır. Dil birliğinin, el birliği ve ülke birliğinin en sağlam temeli olduğu

⁷⁵ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi,1939.

⁷⁶ İğdemir,Uluğ,Halkevleri ve Halkodaları,Atatürk ve Halkevleri,Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları,Ankara,1974, s. 122.

⁷⁷ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi,Ankara 1940, s.5.

görüştünden hareket eden CHP dilin yeni derlenen sözcüklerle Türkleştirilmesine, sadeleştirilmesine ve halka mal edilmesine büyük özen göstermiştir.

Dile verilen önem çok yerinde bir politikadır. Çünkü, kendi başına bir simgeleştirme olan dil, simgesel sistemimizin temelini oluşturur. Bu nedenle hem ideolojik hem de kültürel biçimlenme önce dilde meydana gelir.

Humbord'a göre "İnsan bir dereceye kadar, hatta münhasıra, dış çevreyi sunduğu gibi yaşar. "Whorf'a göre ise, dilin grameri yalnız fikirleri ifade etmek için bir araç olmakla kalmaz, aynı zamanda dil kendi kendine fikir şekillendirir. Kısacası fikirlerin meydana gelişi tamamen rasyonel, bağımsız bir süreç değil, belirli bir gramerin parçasıdır⁷⁸.

Dolayısıyla bir toplumun ideolojik ve kültürel yapılanması yeniden kurulmak ya da etkilemek isteniyorsa önce dilden başlanmalıdır. Atatürk'ün de kurduğu ilk ve en önemli kurumlardan biri Türk Dil Kurumu olmuştur. Halkevleri de Türk Dil ve Tarih Kurumları ile çok sıkı bir ilişki kurmuştur.

Yurdun dört bir yanında bulunduğu ve derlediği kelimeleri bu kurumlara ileterek bir kanal görevi yapmıştır. 1932-1935 yılları arasında tam 40000 yeni kelime Halkevlerince Türk Dil Kurumuna iletilmiştir⁷⁹. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ve Halkevleri üçü birlikte CHP'nin ideoloji üretme ve aktarma organları olarak görev yapmıştır. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ideolojiyi üreten, Halkevleri ise bu ideolojiyi aktararak onlara yardımcı olan örgüt niteliğindedir⁸⁰.

Dil ve Edebiyat Şubesinin amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullandığı başlıca iletişim araçları, konferans, dergi, kitap, anma ve kutlama törenleri ve toplantılardır.

Konferanslar: Halkevleri tarafından yaygın olarak kullanılan iletişim araçlarından biri, bir çok değişik konuda üniversite öğretim üyeleri, profesyoneller, yazarlar ve diğer seçkin aydınlar tarafından verilen halk konferansları idi. Konferansçılar kendi Halkevlerinin talepleri ya da CHP Genel

⁷⁸ Mardin, Şerif, *İdeoloji*, s. 94.

⁷⁹ *Halkevleri Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?*, Ankara, 1935, s. 18.

⁸⁰ Kongar, Emre, a. g. e., s. 364.

Sekreterinin yapığı program doğrultusunda bir kasabadan diğesine Yolculuk yapıyorlardı. Kurallara göre Halkevinin ayda en az 2 konferans verme yükümlülüğü vardı⁸¹. Verilen konferanslar üç kısımda toplanıyordu:⁸²

a) CHP' ce profesörlere ve doçentlere verdirilen konferanslar

b) Halkevleri üyelerinin konularının kendileri seçerek verdikleri ve,

c)Asgari çalışma planına göre o yıl içinde bütün Halkevlerinden verilmesi istenen konferanslar.

Konular yöre ihtiyaçlarına göre değinilecek olan sorunlar ve çalışma planında her Halkevinin vermesi gereken konferans konularından oluşuyordu. Birinci kısmı oluşturan konuları Halkevleri kendileri belirlerken, ikinci kısım konular sağlık,eğitim, edebiyat, hukuk, ziraat, teknik, ekonomi, güzel sanatlar, tarih ve devrim başlıklarından oluşmaktaydı⁸³. 1933 yılında yurt çapında veril-en konferans sayısı 915 iken bu sayı 1934 'te 1547' ye çıkmıştır⁸⁴.

Konferanslara halkın ilgisi değışkenlik gösteriyordu.Büyük kasabalarda canlı bir ilgi varken küçük yerlerde konuşmacıların akademik yaklaşımlarından, konuların uzmanlık gerektiren kuramsal doğalarından kaynaklanan bir çekingenlik vardır. 1939/40 yıllarında bu eksiklik dilin basitleştirilmesi ve konuların uygulamalı alanlara çekilmesiyle bir dereceye kadar giderildi ve konferanslara ilgisi arttı. Sadece 1939 yılında toplam 917724 dinleyiciye tam 2835 konferans verildi⁸⁵.Konferans başına düşen dinleyici sayısı 327 idi. Konferanslarla güdülen temel amaç “ yetişkin eğitimi” olmakla birlikte siyasi eğitim de ön plana çıkmıştır.

Dergiler:Halkevlerinin kurulmasından sonra her büyük taşra kentinin Halkevinde bir süreli yaygın çıkması ve bu yayının bölgedeki diğer Halkevlerinin sesi olması sağlanmıştır.

⁸¹ Karpat, Kemal, “The Impact of the People’s Houses on the Development of communication in Turkey

-1931-1951”, Middle East Journal, 1974 , . 79.

⁸² CHP Halkevleri 1940, Ankara, s. 10.

⁸³ CHP Halkevleri 1940, Ankara, s.10.

⁸⁴ Halkevlerinin 1934 senesi faaliyet raporları hılasası, Ankara, s. 204.

⁸⁵ CHP Halkevleri 1940, Ankara, s. 19.

Halkevleri dergilerinin en büyüğü Ankara Halkevi tarafından yayımlanan Ülkü Dergisiydi⁸⁶.

Halkevlerinin kurulmasında bir yıl sonra Halkevleri Merkez Yaygın Organı olarak yayımlamaya başlayan Ülkü Dergisi, 1933-1950 yılları arasındaki 17 yıl boyunca üç ayrı dizi halinde çıkmıştır.

Ülkü dergisinin 1933-1941 tarihleri arasında çıkan sayıları gerek içeriği gerekse çıktığı dönem dönem açısından önem taşımaktadır. Bu dönemde 350'ye kadar yazarın yazıları yer almış; konu başlıklarını ne ise Edebiyat, Tarih, Dil, Güzel Sanatlar, Sosyoloji, Felsefe, Ekonomi, Spor, Köycülük, Yurt Koruma, Ziraat.

Halk Sıhhati, Bibliyografya, Halkevleri Haberleri oluşturmuştur⁸⁷.

Ülkü dergisi Merkez Yayın organı olmakla birlikte diğer Halkevleri tarafından çıkarılan dergiler için de yol gösterici olmuş, zaman zaman onları eleştirmiş ve genel merkezin belirlediği çizgide yayın yapmaları konusunda uyarmıştır. Ülkü için belirlenen yayın politikası diğer Halkevi dergileri içinde geçerli olmuştur. Buna göre derginin ticari yön olmayacaktır. Yazarlarına para verilmeyecektir. Çünkü, ülkü bir mefkure dergisidir. Burada yazarlar yazdıklarına karşılık para almayacak, inandıkları davayı başkalarına duyurmayı amaç edinecektir⁸⁸.

17 Kasım 1932'de yayımlanan Tebligatta CHF Halkevi dergilerinin editörlerine sosyal çevreleriyle özdeşleşmelerini, dergilerin en yetenekli yazarları çalıştırmalarını, köylülerin ilgisini çekmelerini ve kitleler arasında kültür reformlarının kökleştirmelerinin öneriyordu⁸⁹.

Halkevlerinin kurulmasından hemen sonra yayımlanmaya başlayan Halkevleri dergiler, kapatıldığı tarih olan 11 ağustos 1951'e kadarı yurdun değişik yerlerinde yayımlandılar. Ülkü dışında yayımlanan dergilerin sayıları ve yaptıkları tiraj hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu araştırma için taranan kütüphanelerden, aynı Halkevinin yayını olan ve çoğu birbirinin devamı olan dergiler de dahi 58 dergi

⁸⁶ Karpat, Kemal, a.g.m., s. 71.

⁸⁷ Ülkü Dergisi Seçmeler, s. 5.

⁸⁸ Güz.Nurettin, Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri, Bilgi Yapım/İletişim Dizini, Ankara 1995, s. 18-19.

⁸⁹ Karpat, Kemal, a.g.m., s. 72.

belirlenmiştir⁹⁰.Anıl Çeçen Halkevleri adlı eserinde 4 dergiden daha söz etmektedir⁹¹.Ancak,bu bilgilerin herhangi bir kaynağı dayanmadığı iddia edilmektedir. Bu dergiler de dahil edilecek olursa Halkevi dergilerinin sayısı Ülkü dahi 62 olmaktadır⁹².

Dergiler yoğun olarak 1932-1940 yılları arasında çıkmıştır. Yayımlanan dergilerin %80' i bu döneme aittir.II.Dünya Savaşı yıllarında dergilerin önemli bir kısmı kağıt sıkıntısı ve maddi yetersizlikler nedeniyle kapanmak veya yayınına ara vermek zorunda kaldı. (..)

Dergilerin yazar kadrosunu yayımladıkları ilerdeki öğretmen, doktor, avukat, hakim, mühendis gibi eğitim öğretim seviyesi yüksek olan meslek gruplarından kişiler oluşturdu.

Dergilerde bir çok konuya yer verildi.Dergilerin tamamına yakın bir bölümünde ülke genelini ilgilendiren konular ele alındı, ayrıca Halkevleri çalışmalarına yer verildi⁹³.

Dergilerin başlıca eksiklikleri. parti talimatlarına sıkı sıkıya bağlılıklar, resmi dilleri ve halkın gerçek düşünce ve duygularını ifade etmekten uzak oluşlarıydı. Ancak, çok nitelikli olmamalarına karşın bu dergiler, antropoloji, folklor (halkbilim), sosyoloji, edebiyat ve eğitim alanlarında önemli miktarda özgün materyal yayımladı; ayrıca farklı sosyal gruplar ile köy ve kasaba hayat üzerine yararlı bilgiler sağladı.

Küçük yerlerde basılan Halkevi dergilerini sıradan insanlara yakın bağları olan köy ya da kasabalarındaki yaşam koşullarının bilincinde olan editörlerce basılması, onlara yaşama canlı bir bakış açısı ve ulusal gazetelerde bulunmayan bir gerçekçilik ve uygulanabilirlik hissi verdi. Ayrıca Halkevi dergileri yazarlarını arı bir dil ve doğrudan ifade kullanmaya teşvik etti.(..)

⁹⁰ Güz, Nurettin, a.g.e., s. 159.

⁹¹ Çeçen, Anıl., a.g.e., s. 155.

⁹² Güz, Nurettin, a.g.e., s.159.

⁹³ Alemdar,a.g.e., s.163-164.

Dergiler halkbilimi konulu yayınlar yapıyor, kentli alt sınıflar, köylüler ve aydınlar arasında yaşam hakkındaki görüş farklılıklarının ifade ediyor; bu gruplar arasında iletişim kanalı olarak hizmet ediyordu⁹⁴.

Kitap ve Kitapçıklar: Dil ve Edebiyat kolunun görevlerinden biri de, kütüphane veya yayın kolu ile çalışmalarını birleştirerek yörenin tarih, folklor, sanat, edebiyat, iktisat v.b. özelliklerine ait önemli araştırmaları yayımlamaktı⁹⁵. Konular bu kadarla sınırlı kalmıyor, her çeşit uygulamalı konuda bilgiler de bu kitapların kapsamına girebiliyordu.

Yayımlanacak bir kitabın öncelikle Halkevinin Yönetim Kurulu tarafından onaylanması gerekiyordu. Basımı ve dağıtımı kütüphane ve yayın kolunun sorumluluğunda bulunan kitaplar basıldıktan sonra kopyaları Halk Partisi sekreterliğine, tüm Halkevlerine/Halkodalarına ve Halkevi dergilerine gönderiliyordu. Kitap dağıtımı Halkevleri tüzüğünde bulunan bir gereklilikti ve ücretsiz olarak yapılmaktaydı. Her kitap ya da kitapçık, halkevi, halkodası ve dergi sayısına göre en az 4-5 bin tane basılıyordu⁹⁶.

Halkevleri tarafından yayımlanan kitap ve kitapçıklar kabaca 4 kategoriye ayrılabilir:

1-CHP' nin siyasi ideolojisini yaymak amacıyla hazırlanan kitaplar. Bunların kapsamında daha çok konuşmalar, yıldönümü kutlamaları haberleri ve diğer siyasi etkinlikler vardır.

2- Halkevi faaliyetlerini anlatan kitaplar. Bu kitaplar (her zaman çok objektif bir biçimde değilse de) Ankara' da partinin merkez bürosu tarafından yayımlanan bir genel raporla pekiştiriliyordu.

3- Edebi çalışmaların, yerel şiirler, yazarlar ve ozanlar hakkında monografılar, yerel folklor ve müzik koleksiyonlarını kapsayan kitaplar.

⁹⁴ Karpat, Kemal, a.g.m., s. 74.

⁹⁵ CHP Halkevleri ve Odaları' nın 1942 çalışmaları. Ankara, 1943, s.4.

⁹⁶ Karpat, Kemal, a.g.m., s. 76.

4- Yerel topluluklarının tarihi ve yapısı üzerine araştırmaları kapsayan kitaplar. Bazıları çok yüksek niteliklidir ve Türk toplumunun en titiz araştırmacıları tarafından bile göz ardı edilemez⁹⁷.

Halkevleri yayınlarının hepsini kapsayan bir bibliyografya yoktur. Halkevi yayınlarının topluca gösteren ilk bibliyografya 1939’ da , ikincisi de 1941 yılında yayımlanmıştır. İkisi de Avni Çandar’ a aittir. Halkevleri yayınlarının tümünü ele alan üçüncü ve son bibliyografya 1944 yılında Hasan Taner tarafından yayımlanmıştır. Bu bibliyografyaya göre 1931’ den 1944’ e kadar sürede yayın yapan Halkevi sayısı 83’ dür. Bu Halkevlerinin çıkardığı eserler ise büyük-küçük toplam 492 kitap ve broşürdür.

Bundan başka. CHP Halkevleri Bürosunun yayınları ile CHP Genel Sekreterliği tarafından çeşitli Halkevlerinde memleket aydınlarına verdirilmiş olan konferansların metinleri de bulunmaktadır. Bu metinler, “Konuşmalar” adlı kitapçıklar halinde bastırılmıştır. Bu yayınların her ikisinin sayısı 246 ‘yı bulmaktadır⁹⁸.

Biraz ilkelde olsalar, bu çalışmalar ve ürünleri olan yayınlar, alt gruplar arasındaki sosyal hareketlilik ve Türkiye’de yeni sosyal grupların doğması hakkında çok değerli sosyolojik bilgi ve görüş açısı sağlamaktadır.

Kırsal kesime ilişkin sorunları konu alan çalışmalardan yararlanılarak nitelikli yöneticilerce bir çok rapor yazılmış ve Türk köyleri için kalkınma projeleri önerilmiştir. Örneğin 1944 yılında Aydın’da yayımlanan “Köycülük” ve Köy Davası Hakkında bir “Etüd” isimli kitabın yazarı olan Saim Gündoğan, Aydın valisidir. 1947’ de yayımlanan “Köy İdaresi ve Köycülük meseleleri” isimli kitap ta Gaziantep valisi Sabri Sözer tarafından yazılmıştır⁹⁹.

Halkevlerince çıkarılan kitap ve kitapçıklar yalnızca ideoloji aşılama ya da yapılan araştırmaların sonuçlarını yayımlama amaçlı olmamıştır. Bir grup yayın, özellikle kitapçıklar, insan ve hayvan sağlığı, yeni yasal prosedürleri ve el becerilerinin öğretilmesi gibi uygulamalı konuları ele almıştır. (Örneğin: Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma Öğütleri, Hukuk ve Ceza Davaları Nasıl Açılır? . Halkımıza

⁹⁷ Alemdar, a.g.e., s.77.

⁹⁸ Taner, Hasan, **Halkevleri bibliyografyası**, Ankara 1944, s. 3.

⁹⁹ Karpat, Kemal, a.g.m., s.78.

Misar İşlerini Öğretir, Köylüler Kendi Yakacakları ve Satacakları Odunu Nasıl Alabileceklerdir? v.b..) ¹⁰⁰.

Halkevlerince kitap ve dergilerin yayımlanmasının genel olarak yazma ve gazetecilik konularına büyük ilgi doğurduğu söylenebilir. Ayrıca yeni matbaaların kurulması, profesyonel baskıcıların doğması, 1928’ de yaşama geçirilen Latin Alfabesinin yaygınlaşması ve sonuçta taşrada yerel olarak yayımlanan dergi, gazete ve kitapların hızla çoğalmasına neden olmuştur.

Böylesine yaygın bir iletişim sistemi Türkiye’ de ilk kez Halkevleri tarafından geliştirilmiştir ¹⁰¹. Halkevlerinin yayımladığı kitap ve dergiler, yine Halkevlerinde kurulan kütüphaneler ve Halkevlerinde açılan okuma-yazma kursları ile birlikte, Türkiye’de sözlü kültürden yazılı kültüre geçilmesi doğrultusunda planlı ve birbirine tamamlayıcı faaliyetler olarak görünmektedir. İdeolojinin tarihsel gelişiminde de en büyük kolu gelişen kitle iletişim araçlarının ve eğitim sistemlerinin oynadığı düşünülürse Halkevlerinin basılı iletişim araçlarına niye bu denli önem verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

III.2. Güzel Sanatlar Kolu:

Bu kol, güzel sanatlara halkın sevgisini artırmak, güzel sanatların memlekette gelişmesine çalışmak amacını güder. Müzik, resim, heykel, mimari, süsleyici sanatlar alanlarında çalışan profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplar. Batı müziğinin ve batı müzik tekniğinin kökleşmesine, halk arasında söylene halk türkülerinin derlenmesine ve batı tekniğine göre Türk müziğinin yaratılmasına ve gelişmesine çalışır ¹⁰². Mili oyunları teşvik eder, bu oyunların özgün kıyafet, saz, türkü ve edalar ile oynanması ve gösterilerde bunlara yer verilmesi konusunda çalışma yapar. Koroların, orkestraların ve bandoların kurulmasına ve çalışmasına yardım eder. ¹⁰³

Tüm bu çalışmaların amacı kuşkusuz tek bir hedefte odaklanmaktadır: Ulusal bir sanat anlayışı geliştirmek, ulusal değerlerimizi batı tekniğiyle işleyerek daha rafine, daha yüksek nitelikli eserler yaratmak ve bunları tüm ülkeyle paylaşmak. Yapılan

¹⁰⁰ Karpat, Kemal, a.g.m., s. 78.

¹⁰¹ Alemdar, a.g.e., s. 70.

¹⁰² Halkevlerinin 1934 senesi Faaliyet Raporları Hülusaları.

¹⁰³ İğdemir, Uluğ, a.g.m., s. 122.

her çalışma ulusal kültür devriminin sanatçılarının ve sanat eserlerinin oluşması yolunda atılan adımlardır.

Güzel Sanatlar Kolunun Kullandığı iletişim araçları;daha çok organizasyona yönelik etkinliklerdir. Resim, heykel, fotoğraf sergileri ve oluşturulan koro, orkestra ve bandoların verdiği konserlerle, çalışmaların kitlelere yayılması amaçlanmıştır.1936 yılında Halkevlerinde 75'i resim sergisi olmak üzere toplam 147 sergi açılmış,1049 konser verilmiştir.1938 yılında ise toplam 267 sergi açılmış, 1420 konser verilmiştir¹⁰⁴.

Ulusal kültürümüzün en zengin değerlerinden biri olan Halk oyunları da Halkevlerinin açılmasıyla dirilmiştir. Halkevlerinin 1932-1950 yılları arasındaki çalışmaları sırasında ülke çapında 1500 halk oyunu ortaya çıkarılmış, özgün kıyafetlerle oynanmış ve öğretilmiştir.¹⁰⁵ Ayrıca derlenen halk türkülerinin batı tekniğiyle çok seslendirilerek çağdaş eserler yaratılması da bu kolun önemli etkinliklerinden biri olmuştur¹⁰⁶.

Halkevlerinde özellikle üyelere müzik dinletmek amacı ile radyo ve gramofondan yararlanılmıştır. 1939 yılında 373 Halkevinden 208'inde radyo, 13'ünde amplifikatör, 76'ında hoparlör ve 101'inde bando bulunmaktadır.

Halkevlerinin halk kitlelerine seslenerek ideoloji yaymak üzere kullandığı araçlardan biri de hoparlörlerdir. Bazı Halkevlerinin dışına kurulan hoparlör tesisatı ile Ankara Radyosunun yayınları halka dinletilirken ayrıca Halkevi tarafından hazırlanan kısa konuşmalar ve öğütler de yayımlanmıştır.

Hoparlörle yapılan yayınlarda 1944 yılında Balıkesir ve İzmit Halkevleri göze çarpan bir varlık göstermiştir. Bu yayınlar arasında şiirler,halk türküleri, atasözleri ile türlü meseleleri birkaç kelime ile ifade eden güzel öğütler de vardır.¹⁰⁷

¹⁰⁴ CHP 1939' da Halkevleri,Ankara, 1939 ,s. 28.

¹⁰⁵ Halkevleri Genel Merkezi, Toplum Kalkınması Hamlemizde HALKEVLERİ Semineri. 10-11 Aralık 1966, s. 98.

¹⁰⁶ Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi,Ankara, s. 158.

¹⁰⁷ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara , 1945, s.8-9.

III.3.Temsil Kolu:

Temsil kolu Halkevleri kollarının en önemlilerinden biridir.Halkevlerinin en büyük amacı halk terbiyesi olduğuna göre temsil kolu bu terbiyenin en verimli araçlarından biridir. Bu kol memlekette tiyatro sevgisini ve tiyatro zevkini kökleştirmeye çalışır. Yetenekli gençleri bir araya toplayarak temsiller hazırlar. Ahlaki, terbiyeci ve milli temsillerle halka iyi şeyler telkin etmeye çalışır. Kukla ve Karagöz gibi halk sanatlarından da faydalanmayı ihmal etmez.¹⁰⁸

1940 yılına ait Halkevleri broşüründe sahneye konan temsiller gösterilen ilgi şöyle anlatılmaktadır:

“Halkevlerinin eğlenip görmeye, terkin edilip öğrenmeye hazır kalabalıkları en kolay kendine çeken çalışmaları başında temsil gelmektedir. İlker dekor ve makyajlarla yapılan temsiller bile birkaç defa daha oynamayı gerektirecek bir ilgi ile karşılanmaktadır. Yapacakları terkin musahabelerine ve fikir hasbühallerine toplu bir ilgi çekmek isteyen Halkevleri en tesirli çare olarak o günkü programlara büyük küçük bir temsil ilavesini düşünmektedir.”¹⁰⁹

Halkevi sahnelerinde verilen temsiller her yıl giderek artmış, 1933 yılında 611 temsil verilmişken, bu sayı 1939’ da 2921’ e, 1944’de 3000’e yükselmiştir. 1944 yılında 405 Halkevinden 329’ unda temsil kolu vardır¹¹⁰.

Temsillere verilen önem öyle büyüktür ki;bir Halkevinin Halkevi olabilmesi için sahip olması gereken temel öğelerden biri sahne olmuştur.

Halkevlerinde oynanan piyesler,Parti Genel Sekreterliğince kabul edilip bastırılan veya tavsiyeye değer görülen piyeslerdir. Özel bir komisyon tarafından incelendikten ve resmi formalitesi da tamamlandıktan sonra Halkevlerine

¹⁰⁸ İğdemir. Uluğ, a.g.m .,s. 123.

¹⁰⁹ CHP Halkevleri 1940, Ankara , s. 14.

¹¹⁰ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara. 1945, s.20-21.

gönderilen bu piyeslerle Halkevleri repertuarı meydana getirilmektedir¹¹¹. 1938 yılında Halkevleri tiyatro repertuarında 85 tiyatro eseri vardı¹¹².

Temsil konunun görevleri arasında sinema ile halka eğlendirici filmler göstererek dolaylı bir halk eğitiminde bulunmak da vardır. Göze ve kulağa hitap eden iletişim araçlarından olan sinema, Halkevlerine 1935'lerden itibaren girmeye başlamıştır. Bütçesi imkan veren her Halkevi sinema makinesi belirtilmiştir. Halkevlerinin sinemayı bir gelir kaynağı olarak değil, tiyatrodaki, karagöz ve kuklada olduğu gibi yeni ve cazip bir aşılama aracı olarak almaları bir tamimle Halkevlerine bildirmiştir¹¹³. 1939 yılında Halkevlerinde 1557 sinema gösterimi yapılmıştır¹¹⁴. 1945 yılında 44 Halkevinde 35 mm.lik normal sesli sinema gösterici makinesi bulunmaktaydı¹¹⁵.

Görüldüğü gibi temsiller ve sinema filmleri, dramatik yapıları nedeniyle halkın beklisi de en fazla ilgisini çeken iletişim araçlarıydı. Halkın günlük yaşamdan uzaklaşarak eğlenirken öğrenebilecekleri ve düşünebilecekleri etkinliklerdi. Günümüzde yayımcı ülkelerin az gelişmiş ülkelere kültür ve ideoloji aşılama için en fazla kullandıkları iletişim araçlarından biri de sinemadır. Oysa 1930'lu – 1940'lu yıllarda tam bağımsızlıkçı bir politikaya sahip Türk devleti, Halkevlerinde kendi ulusal kültürünü oluşturmaya çalışıyor, sinema ve temsilleri bu politika doğrultusunda özenle seçiyor, hatta kendi eliyle çektiği filmleri gösteriyordu. Örneğin bir Halkevi tarafından Kırkpınar güreşlerini anlatan bir film çekilmiş; ayrıca Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından çekilen onbeş filmin faydalı görülen bölümleri seçilerek yeni bir film yaptırılmıştır. Dışardan sağlanan filmler de bulunmaktadır; ancak bu filmler, Halkevlerine uygun kültür filmleri arasında seçilmektedir¹¹⁶.

Temsil kollarınca sahneye konan piyesler nitelikli açısından bazı eleştirilere de uğramıştır. Örneğin Sabahattin Eyüboğlu, Mavi ve Kara adlı kitabında, Halkevinde sahneye konan piyeslerden şöyle söz etmektedir:

¹¹¹ 1943 CHP Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1944, s. 7.

¹¹² CHP 1939'da Halkevleri, Ankara 1939, s. 14-15-16-17.

¹¹³ CHP Halkevleri 1940, Ankara, s. 16.

¹¹⁴ Alemdar, a.g.e., s. 20.

¹¹⁵ CHP 1945 yılında Halkevlerinde ve Halkodalarında, Ankara 1946, s. 15.

¹¹⁶ Alemdar, a.g.e., s. 14.

“Bu zamanlar okullarda, Halkevlerinde bir yerli tiyatro salgını vardı. Sahneye sözüm ona, memleketimizin insanlar konurdu. İnsan olmadıkları için Türk de olmayan yerli kılıklara bürünmüş birtakım yersiz kahramanlar, en büyük sözlerle, en küçük gerçeğe varamadan, yürekler acısı bir oyuna girer; seyirciyi tiyatrodan da, yerli gerçekten de soğuturlardı. O yoldan ne memlekete gidebilirdik, ne de tiyatroya”¹¹⁷.

Sabahattin Eyüboğlu’ nun bir sanatçı duyarlılığı ile getirdiği bu eleştirinin belki kendi açısından haklılık payı vardır; Halkevi sahnelerinin belli amaçlarla kurulmuş amatör sahneler olduğu ve salt temsil sahneye koymaktan öte işlevler üslendiği de unutulmamalıdır. Nitekim, 1939’ da yayımlanan Halkevi kitapçılığında bu konuya değinilerek şöyle denmiştir:

“Halkevi sahneleri, elbette Türk milletinin ideali bir sahne değildir. Ancak, kadının sahneye çıkışını, ve ailemin sahnenin bu memlekette yakın zamanlara kadar haksız yere uğradığı lanetlemeyi göz önüne getirince, Devlet ve Parti el ile tutulan bir sahne hareketinin ne derin bir manayı ihtiva edeceği kolaylıkla anlaşılabilir. Sadece bu bakımdan bile önemli bir ifade olan Halkevi sahnelerinin gayretli amatörler yer yer muvaffak olduğunu da söylemek zevkli bir kadirşinaslık olur”¹¹⁸.

III.4.Spor Kolu:

Spor kolunun amacı, spordan milli karakteri kökleştirmeye, milli bünyeyi sağlamlaştırmaya, memlekete sıhhatli, ahlaklı ve mert insanlar yetiştirmeye yarayan bir araç olarak yaralanarak bir ilkeler doğrultusunda çalışmalar yapmaktır. Milli sporlarımızın canlanmasına çalışmak.mahalli şartlar ve imkanlardan faydalanarak sporun her çeşidini gençler arasında yaymak, yarışmalar düzenlemek bu kolun çalışma programını oluşturur¹¹⁹.

¹¹⁷ Eyüboğlu, Sabahattin, **Mavi ve Kara, Çağdaş Yayınları**, İstanbul. 1994, (4.basım), s. 252.

¹¹⁸ **CHP 1939’da Halkevleri**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1939, s. 4.

¹¹⁹ İğdemir, Uluğ , a.g.m ., s. 123.

Bu amaçlarla Halkevlerinde jimnastik hareketleri, (aletli jimnastik,müzikli jimnastik, milli ve klasik danslar, sportif oyunlar,spor müsamereleri)eskrim, güreş, boks, atlı cirit, yürüyüş ve deniz sporlar, dağcılık ve kayak, bisiklet,spor gezileri,yarışmalar gibi Halkevleri Çalışmaları Talimatnamesinde belirtilen spor dalları yanında atletizm, voleybol, basketbol, tenis ve gülle atma gibi dallarda da etkinlikler gerçekleştirilmiştir¹²⁰.

III.5.Sosyal Yardım Kolu:

Sosyal yardım kolları Türk milletinin en büyük özelliği olan, muhtaçlara, dil ve millet farkı gözetmeksizin yardım elini uzatma özelliğinin teşkilatlı ve en yararlı şekilde geliştirilmesine çalışmıştır. Muhtaçlara yardım etmek, dispanserler veya gezici doktorlarla hastaların imdadına koşmak, okullardaki çalışan ve fakir çocukları koruyarak ihtiyaçlarını sağlamak, işsizlere iş bulmak, halkın sağlık bilgisini artırmak için konferans, kitap,broşür,levha ve memlekette sosyal yardım fikrini yaymak bu kolun belli başlı amaçları arasındadır¹²¹.

Bu amaçlardan yola çıkan birçok Halkevi, öğretmenin (Halkevleri Talimatnamesi) yalnız kendi şubelerine verdiği paralı müsamere kaydından yararlanarak diğer şubelerle el ele toplantılar,eğlenceler düzenlemişler ve elde ettikleri kazancı en gerekli yerlere harcamak için tedbirler almışlardır¹²².

Sosyal Yardım çalışmalarının en önemlileri, poliklinikler açarak fakir hastalara parasız bakmak, yardım muhtaç öğrencilerin barınma, harçlık, giyecek, araç gereç v.b. sorunları çözmek, işsizleri iş sahibi yapmak, hayır dernekleriyle işbirliğine girmek olmuştur¹²³. Örneğin 1939 yılında muhtaç insanlara 102297 kalem yiyecek, 32370 kalem yakacak, 9175 takım giyecek dağıtılmıştır: 23 poliklinikte 36319 hasta parasız muayene edilmiştir¹²⁴.

¹²⁰ CHP Halkevleri ve Halkodaları'nın 1942 çalışmaları, Ankara , 1943, s. 13.

¹²¹ İğdemir, Uluğ , a.g.m., s. 124.

¹²² CHP 1937 Yıldönümü Broşürü, Ankara 1937, s. 14.

¹²³ CHP Halkevleri 1940, Ankara, s. 17-18.

¹²⁴ Alemdar, a.g.e., s. 20.

1940 yılında Halkevi çalışmalarına bakıldığında sosyal yardım etkinliklerinin ön sırada yer aldığı görülür.(..) Devlet sosyal hizmet ve sağlık örgütlerinin zayıf kalması nedeniyle aradaki boşluğu Halkevleri kapatmaya çalışmış, devletle vatandaş arasında bir bağ kurmuştur¹²⁵.

1941 yılında 270 Halkevindeki sosyal yardım kolları aracılığıyla yoksullara 60 ton yiyecek, 38 bin giyecek, 40 ton yakacak dağıtılmış; 45 bin hastaya parasız bakılmıştır¹²⁶.

1948 yılında 80 Halkevinin kendi polikliniği bulunuyordu¹²⁷.

III.6.Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu:

Bu kolun amaçları, okuma ve yazmayı halk arasında geniş ölçüde yaymak,halkın bilgisini artıracak dil ve uzmanlık kursları açmak, teknik bilgileri halk arasında yaymak,el sanatlarını teşvik etmektir¹²⁸.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesinde kurların halka ücretsiz verileceği şube üyeleri arasında bu dersler verebilecek kimseler varsa para istemeden verecekleri, ancak ücretli öğretmen tutulduğunda ücretin Halkevi tarafından ödeneceği belirtilmiştir¹²⁹.

Kursların en önemli Türkçe okuma yazma kursu olmuştur. Yeni bir alfabenin benimsendiği. okuma-yazma oranının düşük olduğu bir ortamda okuma-yazma kursları büyük hizmet görmüş ve ilgi çekmiştir.

1939 yılında çeşitli konularda açılan kurslara 34672 yetişkin katılmıştır. Bunların 11430' unu Türkçe okuma yazma kursuna katılanlar oluşturmaktadır¹³⁰.

1939-1940 yılında 41 çeşit dershane ve kurs varken, bu sayı 1941 yılında 22'ye, 1942 yılının ilk altı ayında 16' ya inmiştir¹³¹.

¹²⁵ Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası. Ankara. s.162.

¹²⁶ Çeçen, a.g.e., s.183,195.

¹²⁷ CHP 16.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1948, s.19.

¹²⁸ İğdemir, a.g.m., s.124.

¹²⁹ CHP 1940 Yılı Çalışma Talimatnamesi, Ankara , 1940 s.123.

¹³⁰ CHP Halkevleri 1940, Ankara; s.19.

Türkçe okuma - yazma kurslarında sonra en fazla ilgi gören kurslar yabancı dil, biçki dikiş, müzik, çiçekçilik-şapkacılık, stenografi kursları olmuştur.¹³² Kurs konuları, yörelere göre değişkenlik göstermiştir. Örneğin Aydın Halkevi konservecilik, Tekirdağ halkevi bağcılık, Bursa Halkevi İpek Filatür, Erzurum , Gümüşhane , Kars, Kiği ve Ağrı Halkevleri dokumacılık kursları açarak halkı çevrenin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirilmiştir¹³³.

Halkevlerinin kursları özellikle halka Türkçe okuma-yazma öğretme konusunda çok önemli bir işlev görmüş. halk eğitimin yurdun dört bir köşesinde halkın ayağına kadar götürmüştür. Halkevlerinin buldukları yöre ekonomik ve coğrafya özelliklerine göre açtıkları kurslar da yöre halkının ekonomik faaliyetlerinde ve günlük yaşamlarında faydalı olarak tam anlamıyla bir halk eğitimi örneği vermiştir.

III.7.Kütüphane ve Yayın Kolu:

Her Halkevlerinde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması, Halkevinin ilk şartlarında sayılır. Halkevinin bulunduğu yörede başka kütüphane varsa bunlarla işbirliği yapılması. Halkevi dışındaki farklı yerlerde ve yakın köylerde de okuma odaları açılması, seyyar kütüphaneler düzenlenmesi, bu kolun görevleri arasındadır. Ayrıca kahvelerde sahiplerinin onayıyla okuma günleri düzenlenir ve güzel okuma yeteneğine sahip bir yurttaşa uygun görülen eserler yüksek sesle okutularak halka dinletilir¹³⁴.

Gerçekten, halk terbiyesiyle uğraşarak kültür kurumlarının ilk önce kuracakları şey, bir kütüphane olmalıdır. Halkın kültür seviyesini yükseltmenin halka Kemalizm'in esaslarını, milli tarihimizi öğretmenin ve her türlü bilgiyi halk arasında yaymanın ancak bu konulara dair yazılmış kitapları halka okutmakla mümkün olacağı düşünülürse, Halkevlerinin bu koluna düşen ödevin önemi daha iyi kavranır¹³⁵.

¹³¹ CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1942 çalışmaları, Ankara 1943, s.16.

¹³² CHP Halkevleri 1940 çalışmaları, Ankara . s.19.

¹³³ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944 . Ankara 1945. s.15.

¹³⁴ CHP Halkevleri 1940 yılı Çalışma Talimatnamesi. Ankara, 1940, s. 93.

¹³⁵ İğdemir.Uluğ, a.g.m., s. 124.

Halkevlerinin kütüphanecilik girişimi 1933 yılında 59444 kitapla başlamış, bu ilk yıl kütüphanelerde 150000 kişi yararlanmıştır¹³⁶. Her sene hızla artan kitap sayısı 1939'da 349000'e çıkmış, okuyucu sayısı 2 milyonu aşmıştır.

1939 yılında Halkevleri başına 1133 kitap, 5454 okuyucu düşmektedir.¹³⁷ İstatistik Genel Müdürlüğü verilenlere göre 1944-1945 yılları arasında Halkevi Kütüphanelerinde en fazla yararlananlar, sırasıyla öğrenciler, öğretmenler, sivil, askeri memur ve subaylardır. Aynı istatistiğe göre; 1945 yılında Halkevlerinde 395, Halkodalarında 366 kütüphane bulunmaktadır. Buralar'daki toplam kitap sayısı ise 722 bine ulaşmıştır¹³⁸.

Halkevlerine alınan kitaplar şu kaynaklardan sağlanmaktaydı:

1. Devlet Dairelerinde
2. Dil ve Tarih Topluluklarından
3. CHP Genel Sekreterliğimden
4. Vatandaş bağışları ile
5. Satın alma yolu ile

Vatandaşlardan gelen ve satın alınan kitaplar temel kriterlere uyup uymadıklarının kontrolü için Halkevi başkanlarınca incelenirdi. Koşullar yerine getirmeyenler CHP'nin Genel Sekreterliğine gönderilirdi. Yurtdışında genel resim ve reklam içeren tüm yayınların da hemen Genel Sekreterliğe gönderilmesi gerekiyordu¹³⁹.

Tüzükler, Halkevleri Kütüphanelerinde bulunabilecek kitap tipleri katı bir şekilde düzenliyordu. Tüm dini yayınlar, Türk devriminin ideolojileri karşıt kitaplar, Türklerin ulusal çıkarlarına ve bilime aykırı görüşleri veya yabancı rejim ve ideolojileri anlatan kitaplar kütüphanelerde bulunmuyor. Aynı şekilde kütüphanelerin

¹³⁶ Halkevlerinin 1934 senesi faaliyet raporları hülasası, Ankara 1935, s. 204.

¹³⁷ CHP Halkevleri 1940, Ankara, s.19.

¹³⁸ TC.Başkanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile, Halkevleri Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri. 1944-1945, Ankara, 1946, s. II, 37.

¹³⁹ Karpat, Kemal H., a.g.m., s. 81.

gerici eğilimleri yansıtan, moral bozucu, kötümser ya da cinayet ve intiharları anlatan ya da gençlere kötü alışkanlıklar öğreten kitaplar bulundurması da yasaktı¹⁴⁰.

Düşünce kontrolünü başta gelen temsilcisi olan Genel Sekreter ve Basın Genel Müdürlüğü periyodik olarak, ahlaki, siyasi ve toplumsal eksiklikleri yüzünden Halkevleri Kütüphanelerine alınmayacak kitap ve oyunların listesini yayımlıyordu.¹⁴¹

Kütüphane ve yayın kolunun bir görevi de Halkevlerinin bütün yayımlarını bastırmak ve dergiler hariç tüm yayınları parasız olarak dağıtmaktır¹⁴².

Kütüphaneleri en çok kullanan öğrencilerdir. Böylece Halkevleri, vatandaşları daha çok öğrencilik yıllarında onlara uygun ders çalışma ortamları sağlayarak kendisine çelmiştir. Bir çok şehir ya da kasaba ve köy, kütüphaneyi Halkevi ile tanımış, gazete ve dergi okumak için bile olsa halk kütüphanelerden yararlanmış ve okuma alışkanlığı edinmiştir. Kültürü yazılı olarak saklayan ve ileten en önemli öğeler olan kitaplar kütüphanelerde halka sunulurken yararlanmaları ve belli bir doğrultuda olsa da bu kültürü edinmeleri amaçlanmıştır¹⁴³. Devrime karşı olan yayınların ve farklı ideolojilere ait kitapların bulunmaması, yeterince bilinçli olmayan halkı öncelikle ülkede varolan sistem ve bu sistemin ideolojisi hakkında bilgilendirmek ve farklı yönelimlere karşı sistem korumak amacını taşımaktadır.

III.8.Köycülük Kolu:

Köycülük kolunun asıl görevi; köylerin toplumsal, sıhhi, ruhsal gelişmelerine ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve birlik duygularının güçlenmesine çalışmaktır¹⁴⁴.

Halkevlerinin temel amacı olan kitlelerin devrim ilkeleri uyarınca eğitimi, Köycülük Kolu sayesinde gerek düşünüşte gerekse yaşayışta modernleşme çabalarının en yavaş yürüdüğü kırsal kesim insanına ulaşmaya hedeflemektedir. Ayrıca, halk ile aydın kesim arasındaki uçurumu kapatmak, aydınlara halkın öz değerlerini yani

¹⁴⁰ Alemdar, a.g.e., s. 80 (Alıntı: 1940 tüzüğü, 90.madde)

¹⁴¹ Alemdar, a.g.e., s. 81.

¹⁴² CHP 1940 yılı Çalışma Talimatnamesi, Ankara, 1940, s. 27.

¹⁴³ Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s. 176.

¹⁴⁴ İğdemir, a.g.m., s.125.

ulusal kültürü tanıtırken halka da uygarlığı ve Cumhuriyet rejiminin ilkelerini aşlamak¹⁴⁵ yönündeki ikili hedef bu kolun çalışmalarında belirleyici olmuştur.

Halkevlerinin Atatürkçü karakterini yansıtan etkinliklerinden önde geleni olan Köycülük Kolunun taşıdığı önem, hizmetlerin köye götürülmesi, çalışmaların köyde yapılmasıdır¹⁴⁶. Köye yönelik organizasyon faaliyetlerinde en çok kullanılan yöntem ise yüz yüze iletişim ve toplum önderlerinden yararlanmadır. Dolayısıyla Köycülük kolunun etkinliklerinin tam anlamıyla bir halkla ilişkiler çabasıdır.

Halkevleri bu faaliyetleri kapsamında sık sık köylere giderler, uygun mevsimlerde köylerde törenler, bayramlar düzenleyerek temsiller verirler. Doktorlarıyla hasta köylüleri muayene ve tedavi ederler. Belirli bir köyü ele alarak bu köyün kalkınması için gereken çalışmaları yaparlar, köyün iktisadi durumunu düzeltmeye sıhhat işlerini yola koymaya çalışırlar, suyu ile, okulu ile meşgul olurlar. Halkevli köylünün şehirdeki işlerine aracılık eder. Devlet dairelerindeki işlerini takip eden. Kısacası, talimatnamenin çizdiği programa göre köy kalkınması, köylü ile kentli arasındaki bağlılığın artması, temiz ve zengin Türk köylünün yaratılması ülküsü Halkevlerinin bu kollarına düşen en önemli ödevdir¹⁴⁷.

Görüldüğü gibi köycülük çalışmaları köylülerin yalnızca devrim ilkeleri doğrultusunda eğitimi ile ilgilenmemekte, bundan daha yoğun olarak sosyal bir hizmet anlayışı ile köylülerin her türlü sorununa çözüm bulma amacı taşımaktadır.

İlk açıldıklarında bu amaçlarla 400 köye hitap eden Halkevleri, 1940 yılında 1900 köy ulaşmıştır. 1940' lar da açılmaya başlayan ve 1950'lerde köylerde 4500'ü bulan Halkodaları ve çevre ziyaretleri yolu ile etkinliklerini gerçekleştiren¹⁴⁸ Halkevlerinden çevre köylere yapılan ziyaretlerin sayısı 1940 yılında 1492 'ye ulaşmıştır. Kemal Karpat, Halkevleri makalesinde, tüm bu çalışmalara karşın, köylerin ihmal edilmiş olduğunu ve köycülük kolunun programının kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerle karşılaştırılmayacak kadar yetersiz olduğunu söyler¹⁴⁹.

¹⁴⁵ Karpat, Kemal H., "The People's Houses in Turkey", Middle East Journal, 1973, s. 55.

¹⁴⁶ Gedikoğlu, Şevket, "Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim" ,Atatürk ve Halkevleri, Ankara, 1974, s. 165.

¹⁴⁷ İğdemir, a.g.m., s.125.

¹⁴⁸ Muğulkoç, Ziya G., " Halkevlerinin Gelişme Dönemi" ,Atatürk ve Halkevleri, Ankara, 1974, s.145.

¹⁴⁹ Karpat, Kemal, "The People's Houses in Turkey", Middle East Journal, 1963.vol. 17, s. 61.

III.9.Tarih ve Müze Kolu:

Tarih ve müze kolunun amaçları zengin bir tarihsel birikimi olan yurdumuzun tarihini araştırmak, tarihi anıtların halka tanıtılmak ve sevdirmek, bunların bilgisiz ve duygusuz insanlar tarafından tahrip edilmesinin önüne geçmek, halka tarih kültürü ve tarih terbiyesi vermek, güzel ve nadir Türk eserleri ile Etnoğrafik kıymeti olan eşyayı toplamak, saklamak ve korumaktır¹⁵⁰. Tarih olgusu, Atatürk'ün yeni ulusal kültürü biçimlendirirken yararlandığı öğelerden biridir. Cumhuriyet ilk yıllarda yeni devletin ideolojisini oluşturmak üzere kutulan iki kurum Türk Dil Kurumu olmuştur. Türk Tarih Kurumu bilimsel çalışmalar yaparak Türklerin Osmanlı öncesi dönemlerini araştırmak ve ortaya çıkarmak amacıyla kurulmuştur. Topluma kendisini ait hissedebileceği yeni bir ulusal tarih tezi sunarak milliyetçilik ideolojisini pekiştirmeyi hedefleyen Türk Tarih Kurumu, Halkevleri ile de işbirliği yapmıştır.

Tarih ve Müze kolu da aynı amaçlarla ilgili konuda yapılan araştırma sonuçlarını basılı yayın, konferans gibi iletişim araçlarıyla geniş halk kitlelerine yayar. Bulunduğu yerde resmi müze varsa arkeolojik eserlerle onu zenginleştirmeye çalışır, yoksa en yakın resmi müzeye gönderir. Eski eserlerin bol olduğu yerlerde resmi müze kurulması için ilgililerle işbirliği yapar¹⁵¹.

Tarih ve Müze Kolu, folklor ve etnografya eşyalarının toplanarak birer müze kurulması yolunda önemli çalışmalar yapmıştır. 1943 yılında 33 Halkevinde folklor ve etnografya müzesi bulunmaktadır¹⁵².

Ayrıca birçok Halkevi yöresinin tarihini, ve atasözleri, maniler, milli masallar, yerel gelenekler gibi kültürel öğelerini araştırma; sonuçları kitaplarda, broşürlerde ya da dergiler yayımlamış, elde ettiği tarihi eserler ve belgelerle devlet müzelerine katkıda bulunmuştur¹⁵³.

¹⁵⁰ İğdemir.a.g.m., s.126.

¹⁵¹ CHP 1940 Çalışma Talimatnamesi ,Ankara , 1940, s.29.

¹⁵² 1943 CHP Halkevleri ve Halkodaları ,Ankara , 1944, s .14.

¹⁵³ CHP 16.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara , 1948, s. 15.

Halkevleri' nin bu kolu aracılığıyla ulusal kültürü geliştirme amacına dönük olarak pek çok gezici sergi açılmış ve genç sanatçıların yeteneklerinin geliştirilmesi aracılık edilmiştir.

III.10.Halkevlerinin Toplum Hayatına Katkıları:

Halkevi faaliyetleriyle toplumda önemli bir kültürel etki meydana gelmiştir. Atatürk bu durumu “Partimizin halkevleri ile bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel devrim yaptı¹⁵⁴,” şeklinde ifade ediyordu.

Halkevleri halkın toplanarak devlet sorunlarını konuşabilecekleri bir mekan olmuştu. Buralarda halkın yetenekleri bireysel boyutta geliştiriliyor ve topluma yararlı olması sağlanıyordu. Bu faaliyetler halkın üzerinde de canlılık meydana getirmişti. Öyle halkevleri vardı ki yılda 120’ den fazla toplantı yapıyorlardı. Bazıları da salonlarının yetersiz geldiğinden genişletilmesi için müracaatta bulunuyordu¹⁵⁵ . Halkevleri çevrelerinde okuma bilenler için okutma; bilmeyenler için de öğrenme yerleri oluştu. Günümüz aydınlarının kıymetli zamanlarını kahvehane köşelerinde boşa geçirmeleri, bugün için sosyal bir yara olduğu görülmektedir. Oysa halkevi örneğinde köy öğretmenleri halkevlerinin doğal üyeleri sayılıyor ve aktif olarak kültürel hizmette bulunuyorlardı.

Halkevleri sosyal seviye ve yaşa bakılmaksızın,kişilerin ilgi alanları hitap ettiğinden geniş halk kitlelerine ulaşmıştı. 1937 Yılında halkevleri hizmetlerinden yararlanarak kişi sayısı altı milyonu geçmişti¹⁵⁶. Halkevlerinin açılışının dördüncü yılı olan 1935 yılında düzenlenen törende Recep Peker yaptığı bir değerlendirmede, toplumda meydana getirdiği etkileri şu şekilde belirtmişti:

1.Son yıl içinde açılmış bulunan 103 halkevinden, toplam iki milyon yüz binden fazla kişi yararlanmıştır. O dönemde halkevlerinin buldukları illerin nüfusu iki milyon üç yüz seksen bin olduğu göz önüne alındığında toplumdaki etkinliği daha iyi anlaşılacaktır.

¹⁵⁴ Nafi Kansı “Halkevlerimiz”, Ülkü, sayı 69 (1938), s. 213.

¹⁵⁵ 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı (Halkevleri 1933-1935). s. 8-9.

¹⁵⁶ Kansı. a.g.m. ..214.

2.Ankara’da ise halkevlerinin etkinliklerinden üç yüz bin kişi yararlanmıştır. Yine o dönemde Ankara’nın nüfusu yüz yirmi beş bin kişidir. Yararlanan kişilerin nüfusa oranı göz önüne alındığında ise Ankara nüfusunun iki buçuk mislinin halkevlerinden yararlandığı görülmektedir¹⁵⁷.

CHP ‘nin Beşinci Kurultay yılı olan 1939’ da toplumda daha geniş halk kitesine ulaşılabilmesi için önemli bir adım daha atılmıştır. Nüfusu az olan kasaba ve köylerde halk odalarının açılması kararlaştırıldı. Hızla çoğalan halkodaları sayısı 1950 yılına gelindiğinde 4322’ ulaşmıştı.

Her geçen yıl halkevlerinin çoğalmalarına paralel üye sayısı da artış gösteriyordu. 1932 Yılında açılan 34 halkevinde üye sayısı 2.000’i bulan üzere 31.000 iken, 1940 yılında 13.500’ü bulan üzere 43.000 kişiye ulaşmıştı. Üstelik köylerde bulunan halkodaları da bu sayıya dahil edildiğinde toplam üye sayısı 157.000’e yaklaşıyordu. Bu sayının toplam nüfusa oranı göz önüne alındığında ise örgütlenmenin toplum içindeki etkisi ortaya çıkıyordu.

Halkevlerinin 1932 - 1940 yıllarında göstermiş oldukları Çalışmaların bazılarının sayısal olarak değerleri şöyledir.

Çalışma Alanı	1932 Yılı	1940 Yılı
Konferans	900	9.506
Temsil	800	2.619
Konser	450	1.150
Film Gösterisi	1.950
Açılan Sergi	80	447
Okunan Kitap	59.444	453.176
Okuyanlar	149.949	2.557.853
Köy Halkodası	400	1.900
Kursiyerler	900	48.000

¹⁵⁷ “R.Peker’ in Yeni Halkevlerini Açma Nutku” , Ülkü. sayı37 (1936), s.1-2.

Her halkevi çalışma programını kendisi belirleyerek uyguluyordu. Bu özerk yapı halkevlerinin önemli bir çalışma performansı göstermelerine yol açmıştı. Ancak bazı halkevleri için bu özerk yapı başarısızlığa neden oluyordu. Hatta tam bir faaliyet içine giremeyen halkevleri dahi vardı¹⁵⁸.

Toplum üzerindeki etkisi en üst düzeyde olması için çabalar çok yönlü ele alınmıştı. Binaların mimarisine dahi önem veriliyordu. Niteliklerinin artırılması için standart binaların yapımı hedeflendi. Buna yönelik olarak Parti Genel Sekreterliğince bizzat yerinde görmek şartıyla standart üç farklı mimari proje hazırlandı¹⁵⁹. Ayrıca CHP Genel Sekreterliği bünyesinde bir Müşavirlik Mimarlık Bürosu kuruldu. Projelerin bu büro tarafından hazırlanması halkevi bayındırlık hizmetlerinin merkezden takip edilebilme olanağını sağlamıştı¹⁶⁰. Bütün bu çalışmalar, halkevlerinin toplum üzerinde etkisini artırmak için gösterilen çabada yansıtıyordu.

¹⁵⁸ Kansu, a.g.m., s.213.

¹⁵⁹ CHP, Halkevleri ve Halkodaları 1940 Çalışmaları, Ankara 1941, s. 27.

¹⁶⁰ CHP, Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942), Ankara 1942, s. 19.

IV.KONYA HALKEVİ

IV.1.Konya Halkevinin Açılışı

Halkevleri, Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan en önemli kurumlarımızdan birisidir Tek parti rejiminin mahsulüdür ve ne yazık ki çok partili dönemde kapatılmıştır Halkevlerinin yokluğuna ne kadar üzülsek azdır ve gün geçtikçe bu yokluğu daha çok hissettiğimiz bir gerçektir Halkevlerinin en önemli görevi halkımızı aydınlatmaktır, ülke ve yöre sorunları üzerinde görüş üretmek, düşünmemizi sağlamaktır. Yetişkinlerin eğitimi, insanlarımızın bilgilendirilmesi, kültürel etkinliklerle bilgi eksikliğinin giderilmesi onların amaçları arasındadır.

Halkevleri, Türk Ocakları'nın yerine kurulmuştur. 10 Nisan 1931'de toplanan Türk Ocakları, "bütün hak ve vecibelerini Cumhuriyet Halk Fırkası'na devretmiştir. 10-18 Mayıs 1931'de de Cumhuriyet Halk Fırkası Üçüncü Büyük Kongresi'ni yapmış ve bu kongrede Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir Yine bu kongrede alınan karar gereğince, gereken yerlerde Halkevi açma ve yönetme yetkisi Fırka Yönetim Kurullarına bırakılmıştır. Parti bu kurulları çok Önemsemiş ve daha sonraki dönemlerde de ilk Halkevleri, Türk Ocakları'ndan devredilen binalarda faaliyete başlamıştır.

ilk Halkevleri. 19 Şubat 1932 tarihinde açılmıştır. Halkevlerinde tiyatro etkinliklerini inceleyen Nurhan Karadağ'a göre bu tarih aslında ilk olarak açılan Halkevlerinin fiilen çalışmaya başladığı tarihtir Halkevlerinin kuruluş tarihi olarak bu tarih kabul edilmiştir ve daha sonraki yıllarda açılış yıldönümü programları buna göre düzenlenmiştir¹⁶¹.

¹⁶¹ Numen Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çakmaları**, TC Kültür Bakanlığı, Ankara 1988, s. 59.

Yine bu tarihte 14 Halkevinin açıldığını biliyoruz. 14 ilin içerisinde Konya da vardır Bu 14 ilden sonra henüz açılış hazırlıkları tamamlanamayan diğer illerdeki Halkevleri gelir. Bunlar da 17 Haziran 1932'de faaliyete geçmişlerdir. 2.grupta yer alan Halkevlerine her yıl yenileri eklenecek ve 1951 yılında kapatılıncaya kadar bu sayı artacaktır. Böylece şehirlerdeki Halkevlerinin yanma ilçelerdekileri de katılacaktır. İllerdeki bu farklı açılış tarihlerine bakılmaksızın Halkevlerinin açılış yıldönümleri bütün Halkevlerinde aynı gün ve aynı saatte, aynı tarzdaki programlarla kutlanacaktır¹⁶².

Konya Halkevi, Ankara, Afyon, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, İzmir, Samsun, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul; Halkevleriyle birlikte ve ilk grupta açılan Halkevlerindedir Halkevlerinin çalışma şekilleri, sahaları, üyelik Şartları bir talimatname ile düzenlenmiştir¹⁶³. Bu kurallara göre Halkevlerinde herkes görev alabilir, görev yapabilir. Bu arada yeni bir üye yapılırken izlenecek yol gösterilmiş, yeni bir şube açmak gerektiği zamanki prosedüre yer verilmiştir¹⁶⁴.

Halkevlerinin açılmasından önce Cumhuriyet Halk Fırkası Umumî Katibi Recep Peker, Denizli, Afyon, Adana gibi bazı şehirlere gider Fırka örgütünü teftişe çıkmıştır 26 Kanunusani 1932 salı günü akşamı trenle Adana'dan Konya'ya geleceği, istasyonda fırka erkanı ve bazı kişiler tarafından karşılanacağı, ertesi günü fırka binasında Konyalı mesai arkadaşlarını ve arzu eden her vatandaşı kabul edeceği, toplantıdan sonra da yakında açılması kararlaştırılan Halkevleri konusu ve mesai zamanı hakkında açıklamalarda bulunacağı: haberleri basında yer alır bu arada Konyalılar da Recep Peker'e 'Hoş geldiniz'" diyeceklerdir¹⁶⁵.

Basına yansıyan bu haberleri Cumhuriyet Halk Fırkası Başkanlığından yapılan açıklamalar da doğrulamaktadır il Parti Yönetimi. Recep Peker'in Konya'ya 28 Kanunusani de geleceğini,Cumhuriyet Halk Fırkası binasında Konyalı fırka arkadaşlarını ve arzu eden her vatandaşı kabul edeceğini ve bu görüşmelerde memleket sorunları üzerinde lüzumlu ve yararlı işler konuşulacağını, insanların tek tek veya gruplar halinde Recep Peker'le görüşme imkanı bulacağını bildirir. Aynı gün öğleden sonra saat 3'ten

¹⁶² Karadağ, a.g.e., s.62-64.

¹⁶³ Turhan Erdem, İ.Selçuk Erez, **Halkevlerinin çalışmalarında genel esaslar kuruluşlarının yıl dönümü halk evleri(1931-1952-1963)**, İstanbul 1963, s.10-12.

¹⁶⁴ Bkz; **Halkevleri İdare ve Teşkilat nizamnamesi**, Ankara 1940, s.3-6.

¹⁶⁵ "Recep Beyefendi Konya'mızda", Babalık, sayı: 377.27 Kanunusani 1932 .S.1.

(15 00)' ten saat 17.00'ye kadar Cumhuriyet Halk Fırkası salonunda bir toplantı yapılacağı; bu toplantıda iki konu üzerinde durulacağı, ilkinin memleket sorunları olduğu bundan her sınıf ve meslekten bütün vatandaşların bahsedebilecekleri, memlekete ait her konu üzerinde açık müzakere edebilecekleri duyurulur. Bu bittikten sonra Konya'da yakında açılması kararlaştırılmış olan Halkevleri konusu ve mesai zamanı hakkında açıklamada bulunacakları haber verilir. Ayrıca il Parti Yönetimi, bu toplantıya bir davet beklemezsizin kendini memleket politika ve kültür hayatıyla ilgili hisseden her vatandaşın gelebileceğini açıklar¹⁶⁶.

Konya Halkevi'nin açılması için bu teşebbüsler olurken 16 Şubat'ta basında şöyle bir haber çıkar:

“Memleketle çalışabilecek bütün mesai unsurların milli harsın yükselmesi etrafında toplamayı istihdaf eden 'Halkevleri' teşkilatı başlamıştır.”

Türkiye'de 14 vilayet merkezinde açılması takarrür eden hakikî inkılap evlerinden birisi de sevgili Konya'mızda açılacaktır. 19 şubat 932 Cuma günü saat tam 14.00'te Belediye Sineması'nda vuku bulacak bir toplantıdan sonra bu iş için hazırlanan binada fevkalade merasimle yapılacaktır.

Hiçbir fırka ve teşekküle mensubiyet kaydı aranmaksızın kendisini memleket işleriyle alakadar gören herkes bu satırları şahsına hitap eden bir davetname mahiyetinde telakki edecektir¹⁶⁷.

Konya Halkevi'nin açılışıyla ilgili bütün bilgiler bu söylediklerimizi doğrulayacak tarzdadır. Buna göre Konya Halkevi 19 Ocak 1932 Cuma günü saat 14.00'te açılacaktır. Kendilerini memleket işleriyle ilgili gören bütün vatandaşlar bu merasimde bulunacaklardır¹⁶⁸. Ayrıca Konya Halkevi'nin açılışının görkemli törenle olacağı ve bu törenin Belediye Sineması'nda gerçekleştirileceği bildirilecektir¹⁶⁹.

¹⁶⁶ “Cumhuriyet Halk Fırkası Riyasetinde“, Babalık, Sayı:3777, 27 Kanunusani 1932. S.4.

¹⁶⁷ “Halkevinin açılma günü”, Babalık, Sayı:3788, 16 Şubat 1932. S.1.

¹⁶⁸ “Halkevi”, Babalık, Sayı:3788, 16 Şubat 1932, S.1.

¹⁶⁹ “Halkevi”, Babalık, Sayı:3789, 17 Şubat 1932, S.1..

Halkevleri, ülke genelinde, Fırka Umumî Katibi'nin bir nutkuyla faaliyete başlamıştır. Daha açılmasına iki gün varken Ankara Halkevi'ne 700'den fazla insan üye yapılmıştır. 19 şubat'ta yapılan açılma töreninde Fırka Umumî Katibi Recep Peker bir nutuk vermiş Galip Bey de Halkevlerinin törenine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Gerek bu nutuklar gerek piyesler, Ankara ve İstanbul radyoları vasıtasıyla ilkemizin her tarafından dinlenmiştir. Merasim saat 17.00'de başlamıştır¹⁷⁰.

Konya Halkevi de. Cuma günü öğleden sonra pek çok insanın katıldığı büyük bir törenle açılmıştır. Babalık' da ise bu haber verilmekle kalmamış, bu resmi açılışa ait bilgilerin bir gün sonra ayrıntılı bir şekilde nakledileceği duyurulmuştur¹⁷¹.

Törene istiklal Marşı'yla başlanır. Bunu hatip Nahit Cemal ve Kemal Beylerin heyecanlı nutukları izler Halkta ise büyük zafer günlerinde görülen heyecan ve neşe vardır. Daha sonra muazzam ve heybetli kalabalık, önde mızıka olduğu halde Halkevine gelir. Orada diğer illerdeki merasim nutukları radyodan dinlenir. Özetle tören cidden fevkalade ve güzel olur. Halk ve bilhassa gençler, Halkevine kaydolmak için müracaat etmeye başlar¹⁷².

O günün Halkevi Başkanı Nahit Cemalin kaleminden okuyalım "Dün Konya sayılı günlerden birini yaşamıştır. Zevelden itibaren şehrin her tarafından Halkevi açılma merasimin yapılacağı binaya doğru canlı, merhametli bir akın başlamıştı. şehrin en büyük salonu yarım saat içinde dolmuş ve binlerce halk binanın bulunduğu tarihî Alaaddin tepesinin eteğindeki geniş meydanlıkta toplanmıştı. Gittikçe kabaran ve taşan bu müteharrik ve müteheyyiz kitlenin tatmini için merasim açık havada yapıldı. Bu azim halk kitlesinin vücuda getirdiği mucizeli çerçeve içinde yarının haşmetli Türkiye'si görünüyordu. Büyük zaferin günlerinin yaratıcı heyecanı göğüslerinden taşıyor, meydanın üzerinde hayata doğru sürükleyen sert ve canlı bir inkılap havası vücuda getiriyordu işte bu muhit içindedir ki kız ve erkek muallim mekteplerinin müşterek orkestra heyeti, İstiklal Marşı'na başladı. Arkasından Liseliler, halk muvacehesinde ve halk namına Gazi Reislerine karşı cumhuriyeti ve istiklali korunanın birinci vazifeleri olduğunu haykırdılar. Hiçbir fanî dilin ifade edemeyeceği bir heyecan kasırgası içinde ilk hatip söz aldı.

¹⁷⁰ "Halkevleri", Babalık, Sayı:378, 17 Şubat 1932, S.1.

¹⁷¹ "Halkevi dün fevkalade merasimle açıldı", Babalık, Sayı:3791, 20 Şubat 1932, S.1.

¹⁷² "Halkevleri Cuma günü açıldı", Babalık, Sayı:3792, 21 Şubat 1932, S.1.

Kutsi bir ihtilalin doğurduğu büyük inkılabımızın vicdanlara sinmesi ve gönüllerde kökleşmesi için yapılacak mesaiyi teşrih etti. Mukadderatımızı kendisine bağladığımız inkılabın ancak bu yaratıcı heyecan ve şevkle mahfuz kalacağını söyledi. Asri bir millet yaparken kuvvetlerimizi terzin edecek, herkesi ve her şeyi yerli yerinde kollayacak hulasa bu şerefli ve necip işi başarabilmek sistemli bir çalışmayı tanzim edecek halkevleridir, dedi.

Müteakiben Halkevleri talimatnamesi izah edildi ve bir manzume okunduktan sonra gençlerden birinin mukabil nutkuyla merasimin bu kısmına nihayet verildi.

Bundan sonra önde mızıkla olduğu halde Halkevi olarak hazır edilen binaya gidildi. Binlerce halkın muhasarası altında bir gönül yuvası gibi duran bu mütevazı binadan yarının muasır milleti doğacaktır¹⁷³.

Halkevi, bir yandan yeni kayıtlar yapar, bir yandan da memleket gençlerinin birbirleriyle kaynaşmalarına, yakın ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaya çalışır 22 Şubat 1932 pazartesi günü akşamı 141 vatandaş Halkevine üye olmuştur. Aynı gece memleketin gençleri ve sporcuları Halkevinde bir toplantı yapmışlar gençlik konusunda samimi ve içten bir söyleşide bulunmuşlardır. Kayıtlar her gün saat 15:00'ten 17:00'ye kadar yapılmıştır¹⁷⁴.

Konya'da ilk hafta toplanma haftası olarak geçer. Konyalı aydınlar, Halkevi'nin salonunda kısım kısım toplanarak münakaşalar yaparlar. çizilen yolun tatbik şekilleri üzerinde durup düşünürler, konuşurlar, bir yandan da genç unsurlar başta spor kulüpleri olmak üzere çeşitli komite, birim ve kuruluşlarda görev alırlar..¹⁷⁵ Bu girişimler somut bir sonuç verir. Halkevi, komitelerim oluşturmak üzere ilk adımlarını atar ilkin Spor Şubesi komitesinin seçimi, 25 Şubat Perşembe günü akşamı fırka binasında yapılır Komiteyi oluşturan insanların çoğunun İdman Yurdu mensubu gençler olduğu bildirilir¹⁷⁶.

¹⁷³ Nahit Cemal, "Halkevi", Babalık, Sayı: 3792, 21 Şubat 1932 s.1.

¹⁷⁴ "Halkevi". Babalık Sayı 3794, 24 Şubat 1932. s.1.

¹⁷⁵ "Nahit Cemal 'Halkevleri Açılırken'", Babalık, Sayı 3798. 1 Mart 1932. s.1.

¹⁷⁶ "Komite" Babalık, Sayı . 3797, 28 Şubat 1932. s.1.

Güzel Sanatlar Şubesi'nin seçimi ise t Mart1932 Salı günü saat 17.30'da yapılmıştır Bunun için kayıtlı üyenin seçime gelmesi istenir¹⁷⁷ Halkevi komite seçimleri sürdürülürken. Halkevi Reisi, Babalık gazetesi baş yazarı Nahit Cemal de il merkezinde semt semt insanlarla görüşmeler yapar. Nitekim Nahit Cemal, 29 Şubat 1932 Pazartesi günü akşamı istasyon semt ocağında halka ve Devlet Demiryolları'nda görevli memurlara Halkevlerinin faydaları ve geleceği hakkında açıklamalarda bulunmuş, daha sonra da davetlilere bir çay ziyafeti verilmiştir¹⁷⁸.

Halkevleri ülkenin başka yerlerinde olduğu gibi Konya'da da büyük bir rağbet ve ilgi görür. Halkevi şubelerinin komite seçimleri de tamamlanmaya çalışılır. 29 Şubat 1932 pazartesi günü büyük bir kalabalık huzurunda ikinci hars şubesinden içtimaî Yardım kısmının komite seçimi gerçekleştirilir. Bu komiteye Dr. Sırrı, Dr. Sami. Evkaf Müdürü Selahattin ve tüccardan Hazım Beyler seçilmişlerdir. 1 Mart 1932 Salı günü saat 17:00'de Güzel Sanatlar şubesinin komite seçimi sonuçlandırılmıştır¹⁷⁹. Ayrıca aynı gün Halkevi salonunda saat 17,30'da Dil. Edebiyat. Tarih şubesinin kayıtlı üyeleri arasında komite seçimi yapılacağı, üyelerinin teşriflerinin beklendiği duyurulmuştur¹⁸⁰.

Öte yandan Halkevine kayıtlar da sürmektedir Halkın eve karşı, bu birlik kaynağına karşı ilgisi giderek artmaktadır. 3 Mart Perşembe gününe kadar Halkevinin muhtelif şubelerine kayıt olanların sayısı bini bulmuştur Bu seçimler sonucunda evin dokuz şubesi de oluşturulmuştur. Spor komitesine Dr. Adnan, Eczacı Sırrı, öğretmen Osman Seyfi, Celal Beyler seçilmişlerdir Güzel Sanatlar Şubesin komitesi Vali Muavini Sezai Beyle Erkek Muallim Mektebi edebiyat öğretmeni Muammer ve piyanist Şadi Beylerden meydana gelmiştir Dil, Tarih, Edebiyat şubesinin Komite seçiminin de yapılacağı ve halkımızın gerek kayıt, gerekse şubelerde komite seçimleri için gösterdiği hararetli ilginin, gelecek için büyük ümitler verdiği bildirilmiştir¹⁸¹. 3 Mart Perşembe günü saat 17.30'da Köycülük şubesinin komite seçimi yapılacağı duyurulur.

¹⁷⁷ "Davet: Halkevinden", Babalık, Sayı 3798 . 1 Mart1932 ,S.1.

¹⁷⁸ " 'Nahit Cemal Bey: Kıymetli Hatip Halkevleri Hakkında izahat Verdi'", Babalık Sayı: 3799, 2 Mart 1932 ,S.1.

¹⁷⁹ "Komiteler. Halkevinde intihab Devam Ediyor", Babalık, Sayı: 3799 2 Mart 1932. s.2.

¹⁸⁰ "Davet Halkevinden" , Babalık, Sayı: 3799. 2 Mart 1932. s.2.

¹⁸¹"Halkevi: Mukayyet Azanın Adedi Bini Buldu", Babalık , Sayı: 3800, 3 Mart 1932. s.2.

kayıtlı üyeler davet edilir¹⁸². 2 Mart 1932 Çarşamba günü akşamı, Dil, Tarih, Edebiyat şubelerinin komite seçimi gerçekleştirilmiş ve yapılan oylama sonucunda öğretmen Ferit (Uğur), öğretmen Faik (Soyman), ilk öğretim müfettişi Kemal öğretmen Muhlis (Koner) Beylerin komite üyeliklerine seçildikleri görülmüştür. Öte yandan İctimaî Yardım Komitesi Dr. Sırrı (Alıçlı)'yı, Spor Şubesi de Dr. Adnan Beyi komite başkanlığına getirmişlerdir.¹⁸³ 6 Mart 1932 Pazar günü ise yine aynı saatte yani saat 17 30'da Müze ve Sergi Şubesi komite seçimini yapmıştır.¹⁸⁴.

7 Mart 1932 Pazartesi akşamı Halkevi'nde Temsil ve Halk Dershaneleri komite seçimine geçilmiştir¹⁸⁵. 10 Mart Çarşamba akşamı da Halkevi'nde bütün komite üyelerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantının amacı, üyelerin hem birbirlerini tanımaları, hem de geleceğe yönelik fikir alış verişinde bulunmalarını sağlamaktır.¹⁸⁶ Bu arada Halkevlerinin açılışından beri süre gelen bilinçli çalışma ve faaliyet münasebetiyle Cumhuriyet Halk Fırkası Umumî Katibi Recep Peker'in memnuniyet ve teşekkürlerini ifade eden bir telgrafi gelir Bu telgraf. Fırka binasındaki hararetle toplantıda hazır bulunan yüzlerce insanın önünde okunur ve alkış tufanı her yanı cınladır. Telgraf şöyledir:

"Konya'nın iç yüzündeki canlılığa inanmaktan bir an fariğ olmadım. Bunun her gün tezahürünü görmek beni mesut ediyor. Hepimizin bu yoldaki vazifeleri anlamak ve tatbik sahasına koymak için müşterek çalışması devam ettikçe Konya'nın kuvveti, büyük ideale hizmet şerefi artacaktır.

Kazım Hüsnü Bey ve bütün arkadaşlara samimi teşekkürlerimi arz ederim. Konyalılara selam ve muhabbet"¹⁸⁷.

Tam bu sırada vilayet içinde Cumhuriyet Halk Fırkası ile Halkevi'nde bir mekan değişikliği yapılır Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet idare Heyeti, hükümet civarındaki Halkevine nakledilir Halkevi ise Vilayet idare Heyeti'nin çıktığı Alaeddin

¹⁸² "Davet: Halkevinden", Babalık, Sayı 3800, 3 Mart 1932, s.3.

¹⁸³ "Komiteler", Babalık, Sayı: 3801, 5 Mart 1932, s.2.

¹⁸⁴ "Komiteler", Babalık, Sayı: 3801, 5 Mart 1932, s.2.

¹⁸⁵ "Komiteler", Babalık, Sayı: 3804, 9 Mart 1932, s.2.

¹⁸⁶ "Toplantı", Babalık, Sayı: 3804, 3 Mart 1932, s.3.

¹⁸⁷ "Recep Bey: Fırkamız Umumi Katibinin Telgrafları", Babalık, Sayı: 3804, 9 Mart 1932, S.2.

tepesindeki binaya geçer¹⁸⁸. Ayrıca bir gün sonra yani 17 Mart Perşembe günü akşamı Halkevi'nde herkese açık bir toplantı yapılacağı haber verilir. Arzu eden vatandaşların Alaeddin tepesindeki Halkevi binasına gelmeleri gerektiği hatırlatılır¹⁸⁹ Halkevi kolları büyük bir hız ve şevkle çalışmaya koyulur Kimi kollar, kendi aralarında toplantılar yaparak bazı müzakerelerde bulunurlar Bunlardan birisi de Dil, Edebiyat ve Tarih Kolu'dur Bu kolun yetkilileri. 22 Mart Salı günü bir toplantı yaparlar Bir gün sonra yani 24 Mart Perşembe günü yine aynı yerde ve aynı saatte yeniden toplanmayı kararlaştırırlar.¹⁹⁰ Halkevi'nin Temsil Kolu'nun 9 Mart 1932 Çarşamba günü birinci toplantısını yaptığını tespit ediyoruz. Temsil Şubesi Komitesi Lise Almanca öğretmeni Sabahattin (Başkan) iş Bankası'ndan Selahattin. Vilayet tahrirat kaleminden Necdet. Babalık gazetesinden A. Afif ve Sporcu Adnan Beylerden meydana gelmiştir¹⁹¹.

31 Mart Perşembe günü öğleden sonra Vali İzzet Beyle. Vali Muavini Sezai Bey ve Halkevi Reisi Nahit Cemal Beyler. Karaaslan Köyü'ne giderek köylülerle söyleşide bulunmuşlar, orada incelemeler yapmışlardır Bu geziden sonra Halkevi Köycüler Şubesi'nin bu köyü kendi faaliyeti için bir inceleme ve uygulama sahası olarak seçeceği söylentileri çıkmıştır.. Bu ziyaretin bu işle ilgili olduğu kanaati yayılmıştır¹⁹². Daha önce de söylediğimiz gibi Halkevi şubeleri toplantı üzerine toplantı yaparlar. 23 Nisan Cumartesi gecesini Halkevi'nde umumî bir toplantı vardır Bu toplantıda fırka reisi ve mensupları ve daha birçok kimse bulunur Ferit Bey (Uğur) milliyet meselesi üzerinde fikirlerini söyler ve daha başka konularda konuşulur.¹⁹³ Bunu Müze ve Sergiler Şubesi Komitesi'nin 1 Haziran Çarşamba günü öğretmen Faik Beyin başkanlığındaki toplantı izler Bu toplantıda, gelecekte yapılacak işlerin planladığını görüyoruz¹⁹⁴. 8 Haziran 1932 Perşembe günü de Halkevi'nde bütün komitelerin katılımıyla bir başka toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı çok hararetli tartışmalara sahne olmuştur Toplantıda en fazla üzerinde durulan ve görüşülen sorun "halka doğru" yürümek konusudur. Doktorlarımızdan Sırrı Beyin bu yolda verdiği taktir, halkı cemiyetlere alıştırmak gayeleri

¹⁸⁸ "Fırka". Babalık. Sayı: 3809, 16 Mart 1932, s. 2.

¹⁸⁹ "Davet: Halkevinden", Babalık, Sayı: 3810, 17 Mart 1932, s.1.

¹⁹⁰ "Toplantı". Babalık, Sayı:3810, 17 Mart 1932, s.1.

¹⁹¹ "Halkevinden". Babalık. Sayı: 3805, 10 Mart 193 , s.3.

¹⁹² "Tetkikat". Babalık, Sayı: 3822, 3 Nisan 1932, s.1.

¹⁹³ "Toplantı". Babalık, Sayı: 3836, 25 Nisan 1932, s.1.

¹⁹⁴ "İçtima". Babalık. Sayı: 3869, 2 Haziran 1932 s.1.

hakkında gerek basın, gerekse başka araçlar ile aydınlarımızın görüş ve düşüncelerini sormak için bir anket açılmasını içerir. Bu, çok yerinde ve isabetli bir öneri olarak nitelendirilmiş ve tartışıldıktan sonra bir çekimsiz oya karşılık kabul edilmiştir Bundan sonra Halkevi Reisi, Halkevinin programı üzerinde bazı noktalara temas etmiş, derneklere yardım şekillerini anlatmıştır Ayrıca Halkevinin dokuz şubesinden hangisinin fazla mesai sarf etmekte olduğu hususu dahi konuşulmuştur

Öbür yanda Halkevi Tarih Şubesinden öğretmen M. Muhlis ve Faik Beyler ortaklaşa tarihî bir tetkik esen hazırlamışlardır. Bu eser on altı forma kadardır Halkevinin bütçesinin gelmesinden sonra neşrine teşebbüs edilecektir Halkevi Spor Komitesi üyelerinden Dr. Adnan Bey de Konya'da bir spor mecmuası neşri için Reisliğe takrir vermiştir Ev idare Heyeti, bu öneriyi de yerinde ve uygun görmüştür. Bütçenin "vurud"undan sonra tahsisat ayrılması ve mecmuanın, en ucuz basan matbaada bastırılması kararı alınmıştır Yine Halkevi Reisi Nahit Cemal Beyin 15 Haziran'da Ankara'ya gideceği ve Ankara da Konya Halkevi'nin yaptığı ve yapacağı işler hakkında Umumî Merkeze izahat vereceği, bazı dileklerin gerçekleşmesi için girişimde bulunacağı bildirilmiştir. Bu arada Halkevi'nde bir de hitabet kursu açılacağı, kursa devam edecek vatandaşlara "halkı irşat ve tenvir Yolları"nın izah edilip öğretileceği duyurulmuştur.¹⁹⁵

Konya Halkevi bir yandan da halka açık konferanslar düzenler. Bu amaçla bir program hazırlar. Bizim tespitlerimize göre ilk konferans 29 Şubat 1932 Pazartesi günü öğleden sonra askerî mahfil binasında binbaşı Mümtaz Bey tarafından, "savaş halindeyken tayyare hücumlarına karşı tahaffuz" konusunda verilmiştir. Mümtaz Bey, tayyarelerden atılan gazlı bombalara karşı nasıl korunmamız gerektiğini anlatmış ve birtakım kimyevî formüller söylemiştir Gösterilen arzu üzerine bu konu üzerinde Halkevi Salonu'nda belli aralıklarla beş altı konferans daha verilmesi kararlaştırılmıştır. Kanaatimizce Konya Halkevi'nin ilk konferanstan bunlardır ve pek çok insanımızın ilgisini çekmiştir¹⁹⁶.

Bir başka konferans da 28 Nisan akşamı öğretmen Ferit Uğur'un verdiği konferanstır ve Sahip Ata hakkındadır. Konferansla birçok dinleyici hazır bulunmuştur¹⁹⁷. 4 Mayıs 1932 Çarşamba günü akşamı Halkevi Reisi Nahif Cemal Bey

¹⁹⁵"Halkevinde". Babalık, Sayı: 3875, 9 Haziran 1932, s.1.

¹⁹⁶"Konferans". Babalık, Sayı: 3799, 2 Mart 1932, s.1.

¹⁹⁷"Konferans". Babalık, Sayı: 3840, 29 Nisan 1932, s.2.

ocak ve fırka prensipleri üzerinde duran bir konuşma yapmıştır¹⁹⁸. Ne var ki bu konuşma, bir Halkevi konferans değildir, Sadece konuşan kişi, Halkevi Başkanı sıfatını taşımaktadır. Oysa 12 Mayıs 1932 Perşembe günü herkesin davet edildiği sağlık konusundaki konferans, Doktor Sırrı (Alıçlı) Bey tarafından verilmiştir Doktor Sırrı Bey, kalabalık bir dinleyici kitlesine hitap etmiştir Fakat aynı Sırrı Bey, 26 Mayıs Perşembe günü akşamındaki konferansın rahatsızlığı sebebiyle gerçekleştiremez. Aynı gece Nahit Cemal Bey, "Halk Terbiyesi", öğretmen ve yazar M. Muhlis Bey (Koner) de "Usul-i Tedris" hakkında birer konuşma yapmışlardır. Dinleyicilerin geç vakit dağıldığı ve çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu bu gecede ayrıca eczacı Ali Rıza Bey de öğrencilere bir hitabede bulunmak fırsatını elde etmiştir¹⁹⁹.

Görülüyor ki Konya Halkevi, 1932 yılının Temmuz ayına kadar bütün kollarıyla faaliyete geçmiş, komite seçimlerini tamamlamış, hazırladığı programı onaylatmış, geleceğe emin ve güvenli adımlarla yürümeye başlamıştır Zamanla Konya'nın çok seçkin kültür adamlarının görev aldığı bir kurum haline gelmiştir. Millî birliğin kuvvetlendirilmesinde, halkımızı aydınlatılmasında, yöresel kültürün araştırılıp İncelenmesinde üstüne düşeni büyük ölçüde yerine getirmiştir. Halkın içinden yetişen yetenekli insanlara fırsat ve imkan vermiştir. En önemlisi de Konya'yı tanıtan çok değerli yayınlar yapmıştır, Bu çok önemi kurumun politik düşünce ve uygulamalardan arındırılmış bir yapıya kavuşturulmayı kapatılmış olmasına üzülmemek mümkün değildir. Konya Halkevi bizce pek çok ilin Halkevlerinden daha yararlı işler yapmış. Birçok değerini yetişmesini sağlamıştır.

Nurullah Ataç'ın Bir Mektubu;

Nurullah Ataç, Türk edebiyatının usta bir deneme-söyleşi yazarı, eleştirmen ve çevirmenidir. Onun Konya'ya kaç defa ve ne maksatla geldiğini tespit etmek çok zordur. Bizim tespitlerimize göre Ataç, Konya'ya konferans maksadıyla iki defa gelmiştir. Bunlardan ilki 1940 yılındadır. Konya halkevi'nin başında o zaman. Ferit Uğur

¹⁹⁸ "Konferans", Babalık, Sayı: 3846, 6 Mayıs 1932, s.3.

¹⁹⁹ "Konferans", Babalık Sayı: 3865, 29 Mayıs 1932, s.3.

bulunmaktadır. Onun başkanlığı sırasında gerçekleştirilen bu olay bizce çok önemlidir. Ataç'ın konferansına vali, parti müfettişi, vilayet, parti erkanı geldiği gibi kültür sever gençlerde salonu doldurmuştur. Konya'nın edebiyat dünyasında seçkin bir yer edinmiş çehreleri de ilk safta yer almışlardır. Nurullah Ataç şiir üzerine konuşur. Konferansın sonunda edebiyat sahasında yetkili olanlar, kendisine çeşitli sorular yönelmişlerdir. Ataç da bunları bir bir cevaplamış, konferans saat 17:30'da başlamış ve 19:00 'da sona ermiştir²⁰⁰.

IV.2.Konya Halkevinin Kültürel Faaliyetleri

Konya Halkevi çeşitli yarışmalar düzenlemiştir. Bunlar şiir, müzik, beste, edebiyat ve fikri alanlarla ilgili yarışmalardır. Bu yarışmalar vasıtasıyla gençlerin kabiliyetlerini ölçme ve onların bu kabiliyetlerini geliştirmelerine ortam hazırlamak amacı güdülmüştür. Biz bu yarışmaları üç grupta inceleyeceğiz:

a)Yarışmalar Müzikle İlgili:

Halkevi çeşitli vesilelerle müzikle ilgili yarışmalar açmıştır. Bunların bir kısmı beste, bir kısmı da enstrüman çalmaya yöneliktir. Yarışmalar, bu alana ilgi duyan heveslileri yüreklendirmek ve teşvik etmek amacıyla yapılmıştır. Bu yarışmalardan birisi 1946 yılında Halkevlerinin yıldönümü münasebetiyle gerçekleştirilmiştir. O yıl, Halkevinin Güzel Sanatlar Komitesi (Ar) kompozitörlüğe teşvik yarışması açmıştır. Yarışmayla ilgili bazı bilgileri ve bu yarışmaya kimlerin katılabileceklerini verilen şu ilandan öğreniyoruz:

-Buna göre yarışmaya kol il merkezlerinde bulunan bütün müzik severler girebilir.

-Yarışmaya girecek eserlerin tercihi nevine tabi değildir. Sadece batı musikisi tarzında olacaktır. Yani eserle caz, marş, konçerto, monnüet, sonat, vals, senfoni, serenat vs.

²⁰⁰ "Halkevimizde Nurullah Ataç'ın Konferansı Alakayla Dinlenildi. ", Sayı : 1925. 24 Şubat 1940. s.2.

şeklinde olabilir.Eserlerde halk türkülerinin melodileri de bulunabilir.(Oriental).Nihayet eser orkestra, şan, düo, trio vs. için yazılabilir.

-Yarışmaya girecek eserlerin sahibi tarafından temiz bir şekilde ve iki nüsha olarak yazılması lazımdır.

-Eserler derece alsın veya almasın iade edilmez fakat eser sahibinin hiçbir hakkının hiçbir suretle ihlal edilmeyeceği yarışmacılara bildirilir.

-Eserlerin en son 20 Şubat 1946 akşamına kadar Müzik Kolu Başkanlığına verilmesi şarttır.(Her gün saat 13:00-14:00 ve 17:00-18:00 Cumartesi ve Pazar günleri saat 14:00-17:00 arasında)

-Derece alan eserler, sahiplerine bildirilecek ve tertip edilecek bir konserde çalınacaktır.

-Yarışmada birincilik, ikincilik ve üçüncülük alan eser sahiplerine hatıra olmak üzere bir hediye verilecek, dördüncü ve beşinci eser de derece almış olacak.

-Daha fazla malumat almak için yukarıda belirtilen saatlerde Halkevi Müzik kolu Başkanlığına başvurulabilir²⁰¹.

Bu yarışmanın sonuçları 16 Mart 1946 günü duyurulmuştur.Konya Halkevinin Güzel Sanatlar Komitesi tarafından düzenlenen yarışmaya 12 amatör sanatçı katılmış,birinciliği, ikinciliği ve üçüncülüğü alan eserler ödül ve derece. dördüncü ve beşinci gelen eserler ise yalnız derece kazanmışlardır.Yarışmada kazanan eserlerden birinciye 30, ikinciye 20, üçüncüye 15 lira verilmek suretiyle toplam 65 lira ödül dağıtılmıştır.Derece ve ödül alan eserler ve sahipleri, eserin şekli hakkında şu bilgileri ilave edelim:

* S.Ü fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

²⁰¹ "Halkevinde Mükafatlı Müsabaka", Selçuk. Sayı:25, 2 Şubat 1946.s.2

Birinci eser, Kaya Can'ın bir fantezsidir.İkinci, Erdoğan Özoğlu'nun eseridir ve üçüncü olan, Naime Alev'in eseri gibi valsdir.Dördüncü Ergun Öktem ile beşinci Nüzhet Tacoy'un çalışmaları da fantezi olarak zikredilmiştir²⁰².

Daha Sonraki Yıllarda da buna benzer bir yarışma yapıldığını görüyoruz. Bu Konya Halkevinin açtığı beste ve şan yarışmasıdır.Genç yeteneklerin çalışmalarına destek amacını taşımaktadır.Kompozisyon (beste) yarışmasına şu şartlar çerçevesinde katılmanın mümkün olacağı duyurulmuştur;

-Yarışmaya herke girebilir.

-Yarışmaya sokulacak eserlerin garp musikisi jarında olması lazımdır.Ancak naknt değildir. Yani eserler orkestra, caz, trio, düo, kuarted vesaire (oda musikisi) için yazılmış olacaktır.

-Bir yarışmacı birden fazla eserle katılabilir.Bu taktirde ancak bir eseri derece alır.Jüri bunlar arasında en güzel olanı yarışma için esas ittihaz eyler ve yarışmaya dahil eder.

-Yarışmaya sokular eserler jüri heyetince tetkik edildikten sonra aşağıda belirtilen yarışma günü bir defa dinler.Yarışmacı eseri kendisi çalabilir veya Başka bir kimse veya kimselere çaldırabilir.

-Eserlerin en geç 1 Eylül 1949 Perşembe akşamına kadar Halkevi Müzik Kolu Başkanlığına teslim edilmesi lazımdır.

-Eserin daha önce bir yarışmaya girmiş veya neşrolunmuş olması yarışmaya katılması için engel değildir.

-Yarışma. 3 Eylül 1949 Cumartesi Günü yapılacaktır.

²⁰² Halkevi Çalışmaları (Mart Ayı), Konya, Sayı:89, Mart 1946.s.39

Şan yarışmasına katılma şartları da şu şekilde tespit edilmiştir:

-Yarışmaya herkes girebilir.

-Yarışmacıların okuyacakları eserler garp musikisi jarında olacaktır.

-Her yarışmacının en geç 18 Ağustos 1949 Perşembe akşamına kadar yarışmada okuyacakları parçanın notasını Halkevi Müzik kolu Başkanlığına vererek kayıtlarını yaptırmaları lazımdır.

-Yarışma 24 Ağustos 1949 Çarşamba günü yapılacaktır.

-Her iki yarışmada da birinci , ikinci, üçüncü olanlara Müzik Kolu ve Güzel Sanatlar Komitesinin uygun gördüğü armağanlar verilecektir²⁰³.

Konya Halkevinin müzik alanındaki yarışmaları son derece önemsenmiştir.Ar Komitesi, 19 Mayıs 1947 Pazartesi günü saat 18:00`de Halkevi Salonu`nda halk sazları ile halk türküleri yarışması düzenlenmiştir.Bu yarışmaya katılacak olanlar da aşağıdaki şartlara uymak zorunda idiler:

-Yarışmaya Konya halk sazlarını çalan gençler katılacaklardır.

-Yarışmaya katılacaklar havaları. Konya sazlarından saz. cura ve bağlama çalacaklardır.

-Yarışmaya iki hava ile katılınacak olunursa bunlardan bir Konya`dan ağır. diğeri ise oyun türkülerinden olacaktır.

-Çalınacak türküleri yarışmaya katılanlar söyleyerek çalarlarsa başarılarına yardım eder.

-Söyleyerek çalamayanların sazları dikkate alınır.

²⁰³ .. Halkevinde Kompozisyon (Beste) Müsabakasına İştirak Şartları". Selçuk. Sayı:390. 12 Ağustos 1949. s.2

-jüri Güzel Sanatlar Komitesi ile hariçten Konya'nın kıymetli saz çalanlarından oluşturulacaktır.

-Yarışmayı kazananlara birincilik, ikincilik üçüncülük dereceleri verilerek ödüllendirileceklerdir.

-Yarışmaya katılacakların çalacakları iki havanın adları ile kendi adları en geç 5 Mayıs

-1947 Perşembe gününe kadar Halkevi Bürosu'na bildirmeleri rica edilir²⁰⁴.Aslında o tarihte yani 19 Mayıs 1947 tarihinde sadece saz çalma yarılması yoktur, onun yanında resim yarışması da vardır.Bayram günü saat 15:00'de "Resim ve Milli Saz Müsabakaları", yüzlerce Konyalı'nın önlerinde yapılmıştır.Saz Yarışmasında Rafet Ekentok birinci, Hüseyin Noka ikinci, Bahaddin Özçetin Üçüncü Olmuşlardır.Bunların kullandıkları sazlar, Halkevinin armağanı olarak Vali Yardımcısı H.Yurdakul tarafından kendilerine hediye edilmiştir.

Yarışmada henüz daha bir ilkokul öğrencisi olan Hikmet Sözbir curasıyla fevkalade güzel parçalar çaldığından taktir edilmiş ve Halkevi yayınlarıyla ödüllendirilmiştir.Hikmet Sözbir, yerli saz, bağlama çalış ve türkü söyleyiş yarışmasında dördüncü olmuştur.O on bir yaşında gelecek vaat eden büyük bir yetenek olarak kabul edilmiştir.Saza hakim oluşu, söyleyiş tavrı ve tarzı çok başarılı bulunmuştur.Akif Paşa İlkokulu üçüncü sınıf öğrencisi olan Hikmet Sözbir, ağabeyinin saz çalmasıyla saza ilgi duymuş, yedi yaşından itibaren de saz çalmaya başlamıştır.Okulunun onun saz çalmasına engel olmak istediği haberlerine ise tepki duyulmuştur.Böyle yetenekli çocukların yetiştirilmesi için özel kanunlar dahi hazırlandığı bildirilmiş ve onun teşvik edilmesi gerektiği hatırlatılmıştır.

b) Edebi ve Fikri Yarışmalar:

Halkevinin bu müzik yarışmalarının yanında edebi ve fikri faaliyetleri destekleyen yarışmalar da düzenlediğini görüyoruz.Özellikle Halkevinin On Beşinci Yıldönümü münasebetiyle dil ve edebiyat komitesi" Konya Halkevi Mükafatı" adıyla şiir ve hikaye yarışması açmıştır.Bu yarışmaya katılacak kişilerin eserlerini en geç 20 şubat

²⁰⁴ "Halkevinde Mükafatlı Halk Sazı Müsabakaları ". Selçuk, sayı:151, 2 Mayıs 1947 . s.2

1947 Perşembe günü akşamına kadar Halkevine vermeleri gerektiği bildirilmiştir.²⁰⁵ “Şiir ve Hikaye Müsabakası” için önce ev idare başkanı altında seçkin gençlerden oluşan bir komisyon kurulmuştur.Bu komisyon yarışmaya katılmış olan on dört gencin yolladığı şiir ve hikayeleri incelemiştir.Gençlerdeki şiir kabiliyetinin ortaya çıktığı bu yarışmada tamamıyla yüksek dereceye varamamış eserler dikkati çekmiştir.Bu arada Yusuf Tali'nin 12 numaralı ”Pişmanlık” adlı şiiri, üzerinde en çok durulan şiir olmuştur.Bundan başka Şükrü Tuncer'in 1 numaralı “Bozkırım”ı, İ.Yıldırım Kuzum'un “ Hoş” adlı 5 numaralı şiiri ve Haşmet Sezgin'in “ Köyde Ben” adlı şiiri beğenilmiştir.Dereceye giren bu eserlerin sahipleri, Halkevi neşriyatından eserlerle ödüllendirilmişlerdir²⁰⁶.

Şiir Okuma Yarışması da bu arada sonuçlandırılmıştır.Halkevi salonu gençler ve aydınlarla dolmuş ve sanatseverler, güzel şiir okuyanları dinlemek istemiştir.Şiir Okuma Yarışması'na on sekiz genç girmiştir.Kız Enstitüsünden Muazzez Şahin “ Geliyor” şiiriyle birinci olmuştur.Liseden Mehmet Yazıcıoğlu, “Anneler “ şiiri ile ikinciliği almıştır.Erkek Sanat Enstitüsünden İrfan Tokcan'da “Bayrak” adlı şiiriyle üçüncü gelmiştir.Kız Enstitüsünden Şadan Başaran “Çanakkale Şehitleri” şiiriyle ve Ekrem Özsuğu ise “Anne Kalbi” şiiriyle dördüncü sayılmışlardır²⁰⁷.

Şiir Okuma Yarışması ile ilgili olarak bir değerlendirme yazısıyla karşılaşılıyor.Yolcu imzalı yazıda 19 Mayıs 1947 Pazartesi günü Konya Halkevi tarihine sayılı bir gün olarak geçeceği bildirilmiştir.Fikir hayatının gençlerle doldurulduğunu, baştan başa umut, heyecan içinde olan gençlerin yürekten alkışlandıklarını, şiir okuyanlar arasında yarına birer şöhret ve kıymet olarak hazırlananları bile sezildiğini söyleyen Afif Evren, taktirlerini sıralamaktan geri kalmaz.Jürinin hangi ölçüler içinde değerlendirdiğini bilmemekle birlikte bir iki istisna ile okuyarlarda bir hareket eksikliği görüldüğünden bahsetmektedir.O'na göre okunan şiirlerin mana ve mefhumları, hareketlerdeki ifadelerini bulamamışlardır.Yalnız söyleyiş canlılığının eseri bütün olarak duyuramayacağı bir gerçektir.Şiir okurken hareket serbestliği de şarttır.Eserin artistik ifade canlılığını harekette göstermek lazım gelmektedir.Halkevinin böyle hareketleri ve günleri hazırlaması kaçınılmazdır ve çok yararlıdır²⁰⁸.

²⁰⁵ “Halkevi Mükafatı ve Kitap sergisi” Babalık . Sayı:6769, 8 Şubat 1947 , s.2

²⁰⁶ “Halkevinde Mükafatlı Halk Sazı Müsabakaları”, Selcuk . Syı:151 , 2 Mayıs 1947 , s.2

²⁰⁷ “Halkevi Müsabakaları”, Selcuk. sayı:157 . 23 Mayıs 1947 . s.1

²⁰⁸ Yolcu,“Halkevinde 19 Mayıs”, Babalık. sayı:6813, 24 Mayıs 1947 s.2

Konya Halkevi Dil-Edebiyat Komitesi iki yıl sonra yine gençler arasında bir “Şiir Okuma ve Yazma Müsabakası açmıştır.” 23 Temmuz 1949 Cumartesi günü yapılacak olan bu müsabakaya gençlerin ilgi göstereceği ileri sürülmüştür²⁰⁹. Bunu iki yıl önceki şiir okuma yarışmasından farkı, aynı zamanda şiir yazma yarışmasıyla birlikte düzenlenmiş olmasıdır. Bu yarışmaya katılmak isteyenlerin aşağıdaki şartlara uyacakları belirtilmiştir:

1-Şiir Yazma Yarışmasına Katılma Şartları:

-Yarışmaya herkes girebilir.(Jüri heyetindekiler giremez)

-Yarışmaya gönderilecek şiirlerin türü ve şekli serbesttir.

-Yarışmaya katılacak olanların en az beş şiir göndermeleri ve bunların arasından esas olarak hangi şiirini yarışmaya dahil ettiği hususunun yazı ile bildirilmesi

-Şiirler daktilo ile silintisiz olarak yazılıp en geç 21 Temmuz 1949 Perşembe günü sabahına kadar Halkevi Dil-Edebiyat Komitesi Başkanlığına hitaben yazılı zarflar içerisinde posta ile gönderilmesi veya bizzat getirenlerin de Halkevi İdare Amirliğine teslim etmeleri lazımdır.

-Yarışma neticesi 23 Temmuz 1949 Cumartesi günü saat 18:30 da Halkevi salonunda ilan edilecek ve mahalli gazetelerle de bildirilecektir

2-Şiir Okuma Yarışmasına Katılma Şartları:

-Okunacak şiirlerin şekil, vezin ve devri okuyucunun arzusuna bırakılmıştır. Bir yarışmacı her iki yarışmaya birden girebilir.

-Her yarışmacı ancak bir şiir okuyabilir.

-Okunacak şiirler, yarışmacının kendisi veya başka bir şair tarafından yazılmış olabilir.

²⁰⁹ “Şiir Okuma ve Yazma Müsabakası”, Ekekon, Sayı:2994 . 11 Temmuz 1949, s.1

-Yarışma, 23 Temmuz 1949 Cumartesi günü saat 17:00'de yapılacaktır.

-Yarışmaya katılmak isteyenlerin adlarını okuyacakları şiirle birlikte aynı gün saat 14:00-16:00'a kadar Halkevi Bürosu'na kaydettirmeleri lazımdır.

Müşterek Şart: Yarışmalarda birincilik ve ikincilik alanlara komitece tensip olunacak bir ödül, üçüncülük alanlara da, "Konya'nın Yetiştirdiği Genç Şairler:E.Raşit Usman " adlı eser verilecektir.

Jüri heyeti, Halkevi Dil-Edebiyat Komitesi faal üyeleri komitenin hariçten seçeceği iki üyeden oluşmaktadır²¹⁰.

Şiir Okuma ve Yazma Müsabakası duyurulduğu gibi kısa zamanda sonuçlanmıştır.Şiir Yazma Müsabakası'nda birinciliği Yıldırım Kuzum'un " Veda", ikinciliği Necdet İnuğur'un "İnziva", üçüncülüğü Laçın Ersöz'ün "O Akşam", dördüncülüğü Hüsnü Çınar'ın "Şairin Vedası", beşinciliği Remzi Yılmaz'ın "Veda", altıncılığı Cafer Tayyar Zıvlak'ın "Gece" adlı şiirleri kazanmıştır.Aynı günde yapılan şiir okuma yarışmasında birinciliği ise Güler Keskinaya "Bayrak", ikinciliği "Mevlana" adlı şiiriyle İhsan Konyar, üçüncülüğü ise "Kerem ile Aslı" ile Sıtkı Uluata kazanmışlardır.Şiir yazma yarışmasına on beş , şiir okuma yarışmasına on yedi yarışmacı katılmıştır²¹¹.

Konya Halkevi Dil-Edebiyat Komitesi Şiir Yazma Yarışmasına on beş şair yarışmacı katılmıştır.Yarışmaya, bir kişi biri esas olmak üzere beş şiir ile katılabiliyordu..Bu şiirler komite başkanı Fakir Usman Komite üyeleri Kaya Can, M.Nedim Güntel. Nurettin Gönenç ve dışarıdan Vedia Yıldırım. Celal Kışmir.ve Necati Elgin'den oluşan bir jüri tarafından değerlendirilmiştir. Dereceye girenler tespit edilmiş ve kendilerine 23 Temmuz 1949 günü yapılan "Şiir Okuma Müsabakası"nda derece alan gençlerle birlikte ödülleri verilmiştir.Yarışmaya katılan her şairin iki şiiri. derece alanlar, aldıkları derece ve diğerleri soyadlarının alfabetik sırasına göre **Konya** dergisini 129-130. sayılarında neşredilmiştir. Halkevi Dil-Edebiyat Komitesinin açtığı yarışmaya katılan şairlerin eserlerini inceleyen Kaya Can'a göre şiirlerin dış görünüşlerine göre onları üç grupta toplamak mümkündür:

-Son yılların meydana getirdiği umumi şiir cereyanına bağlı olanlar

²¹⁰ "Halkevi Şiir Okuma ve Yazma Müsabakası", Selçuk, Sayı:381, 12 Temmuz 1949, s.2

²¹¹ "Şiir Yazma ve Okuma Müsabakası", Selçuk, Sayı:386, 26 Temmuz, 1949, s.2

-Hececilerin yolunu takip edenler

-Halk şiirini örnek alanlar.

Bunlar arasında en kalabalık grubu birincileri oluşturmakta ve bir de aruz vezni ile, mesnevi tarzında yazılmış şiir bulunmaktadır. Yine bu üç grubun şiirleri her ne kadar şekil bakımından ayrılıyorsa da ruh itibarıyla aynı dönemin, aynı kuşağın temsilcileri oldukları da kolayca anlaşılmaktadır. Hepsinde kötümserlik, hepsinde pişmanlık, maziye arayış, halden yakınma ve ağlayış, ölüm veya ihtiyarlama korkusu ve hayal kırıklığı göze çarpmaktadır. Bilhassa hececilerde, romantizmin ağır bastığı görülmektedir. Ayrılık, ölüm korkusu ve mazi hasreti, gençlerin en çok meşgul olduğu şeylerdir. Aşk, şiirlerde çokça işlenen bir başka tem olarak zikredilebilir. Cansız varlıkları canlandırma, soyuttan somuta yönelme, şiirlerin bir diğer özelliğidir. Bu, on beş şiirde, bir başka ortak nokta da tekrarlanan dikkatimizi çekmesidir. Gençlerin henüz tam bir edebi kişiliğe bürünmediklerini, edebi kişiliklerinin henüz oturmadığını söylemek gerekir. İzledikleri yolda kendi kişiliklerini henüz bulamamışlardır. Ayrıca Cahit Sıtkı gibi şairlerin etkisi altında kaldıkları belli olmaktadır. Arayış altında oldukları söylenebilir. Hatta bu şairlerin arasında iki şiir arasında ayrı ayrı sanat anlayışına malik olanlar da vardır.²¹²

Konya Halkevi, 1947 yılında bir de “Hitabet Müsabakası” adı altında bir yarışma açmıştır. II. İnönü Zafer’ini anma günü münasebetiyle orta öğretim öğrencileri arasında ödüllü bir hitabet yarışması düzenlemiştir. Yarışmanın şartları şöyle sıralanabilir:

-Konu, II. İnönü Zaferi üzerinedir.

-Konuşma müddeti beş dakikadır.

-Konuşma irticalen yapılacak kağıttan okunmayacaktır.

-Yarışma Halkevi Salonu’nda 1 Nisan 1947 Salı günü saat 19:30’da II. İnönü

Zaferi anma töreninin ardından davetliler önünde yapılacaktır²¹³.

²¹² Kaya Can, “Müسابakaya İştirak Eden Şiirler Hakkında Bir Kritik”, Konya, Sayı: 129-130, Temmuz-Ağustos 1949, s.55-60

²¹³ “Halkevi Hitabet Müsabakası Açtı”, Selçuk. Sayı:139.21 Mart 1947, s.2

1949 yılı kültürel yarışmalar yönünden bir hayli verimli bir yıldır. Yine aynı yılda Halkevi Dil-Edebiyat Komitesinin bir de hitabet yarışması açtığını görüyoruz. Bu yarışmanın şartları basında şöyle yer almıştır:

-Müsabakaya ancak Konya ilindeki orta öğretim öğrencileri girebilir.

-Hitabet müsabakasının mevzuu, “Cumhuriyet Bayramı’nda söylenecek bir nutuk” hazırlamaktır. Hazırlanacak nutkun on beş dakikayı geçmemesi ve on dakikadan az olmaması lazımdır.

-Müsabaka 30 Ekim 1949 Pazar saat 15:00’de yapılacaktır. Dil-Edebiyat Komitesinin seçeceği jüri heyeti önünde derece alan birinci, ikinci ve üçüncü müsabıklara muhtelif hediyeler verilecektir.

-Müsabıkların konuşacakları nutkun bir suretini 28 Ekim 1949 Cuma günü saat 17:00’ye kadar -Halkevi Bürosu’na vermeleri ve müsabaka gününde saat 14:30’da Halkevi salonunda bulunmaları lazımdır²¹⁴.

30 Ekim 1949 Pazar günü yapılan yarışmanın sonunda birinciliği Remzi Yılmaz, ikinciliği Yaşar Çinioğlu, üçüncülüğü Züleyha Balkan ve Nevzer Yağmurdereli kazanmışlardır. Yarışmada dereceye girenlere kitaplara armağan edilmiştir²¹⁵.

Halkevi salonunda yapılan bu yarışmada hatipler yüz puan üzerinden değerlendirilmişlerdir. Lise’den Remzi Yılmaz 84 puan. Kız Sanat Enstitüsü’nden Yaşar Çinioğlu, Kız Öğretmen Okulu’ndan Süheyla Balkan, Nevzer Yağmurdereli 76 puanla ikinciliği kazanmışlarsa da jüri kararıyla çekilen kurada ikincilik armağanını almağa Yaşar Çinioğlu hak kazanmıştır. Süheyla Balkan ve Nevzer Yağmurdereli’ye üçüncülük armağanı verilmiştir. Birinciye on beş liralık kitap kuponu, ikinci ve üçüncüye ise Halkevi neşriyatından kitaplar ödül olarak takdim edilmiştir.

Yarışmayı izleyen Fakih Özfakih ise öncelikle Halkevi Dil-Edebiyat Komitesini ve bilhassa komite başkanı ve Halkevi başkan vekili Fakir Usman’ı böyle bir girişimde bulduklarından dolayı kutlamış, daha sonra da bu tür yarışmaların insanların kendilerine güven duymalarını sağladığını ve yarışmaların ülke yararına olduğunu

²¹⁴ “Halkevi Dil-edebiyat Komitesinin Hitabet Müsabakası”, Yeni Konya, Sayı: 127, 12 Ekim 1949, s.2

²¹⁵ “Halkevinde Hitabet Müsabakası”, Selçuk, Sayı:413, 4 Kasım 1949, s.2

belirtmiştir.Ona göre konu seçimi son derece yerinde ve isabetlidir.Fakat Hatiplerin “Cumhuriyet” kavramı etrafındaki görüşleri ise oldukça bulanık ve zayıftır.Cumhuriyetin bir övünme olayından çok, bir hayat görüşü olarak algılanması gerekmektedir.Ayrıca böyle konuşmalarda içi boş, kof sözlerden kaçınmak şarttır.Şairane deyişler de pek işe yaramaz.Gençlerin daha gerçekçi konuşmaları ve yetiştirmeleri icap eder.Onlarda gördüğümüz kimi eksiklik ve kusurlar, kendilerinin kabahati olarak gösterilmez.Bunlarda Türkçe öğretmenlerinin de ihmali söz konusudur²¹⁶.

Muhtar Sahir de hitabet müsabakasını değerlendirmiştir.Ona göre 30 Ekim 1949 Pazar günü yapılan bu müsabaka altmış bin nüfuslu ve Lisesi, Orta Okulu, Kız Öğretmen Okulu, Ticaret Lisesi, Askeri Orta ve Gedikli Orta Okulları, Sanat Okulları bulunan bir kültür merkezi için bir hiç mesabesindedir.Konuyu, komite tayin etmiştir.Konu, toplumu yani herkesin, her Türk’ün büyük bir heyecanla üzerinde duracağı bir konudur ama ne yazık ki hitabet yarışmasına fazla rağbet gösterilmemiştir.

Muhtar Sahir’e göre Cumhuriyet 26 yaşına basmıştır.Çocuklarımız bu heyecanı yeterince hissedememişlerdir.Belki de onlara bu heyecanı büyükler yani sorumlular, yetişkinler, ebeveynler, yöneticiler verememişleridir.Dolayısıyla onların ruhsuz ve kitabi kalmalarına sebep olmuşlardır.Oysa Cumhuriyet sönmeyen ve bitmek bilmeyen bir ateş halinde milletçe ruhlarımızı heyecanlandırıp ateşlendirmeye devam edecektir²¹⁷.

Hitabet yarışması, başlangıçta ilgi görmüştür.²¹⁸ Yarışmaya genç kız ve erkeklerimizden bir çoklarının katılma arzusu taşıdıkları tespit edilmiştir.Fakat iş hazırlık safhasına gelince bu ilginin zayıfladığı anlaşılmaktadır.Muhtar Sahir’in yakınmaları da bundan kaynaklanmakta. böylesine önemli bir konuda neden daha çok yarışmacının katılmadığının düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Konya Halkevi, Edebi ve Fikri yarışmalar çerçevesinde kimi münazaralar da düzenlenmiştir.Özellikle son birkaç yılda Halkevi yöneticilerinin münazaralara çok önem verdiklerini görüyoruz.1947 yılında böyle bir münazara ile karşılaşılıyor.Halkevi’nin Dil ve Edebiyat Komitesi’nin öğrenciler arasında düzenlediği bir dizi münazaraların ilkinde Lise ile Kız Öğretmen Okulu öğrencileri karşı karşıya geleceklerdir.”İlmemi daha çok

²¹⁶ Fakih Özfakih, “Halkevi Hitabet Müsabakasından İlhamlar”. Yeni Konya, Sayı:147, 1 Kasım 1949, s.3

²¹⁷ Muhtar Sahir, “Bir Müsabakanın Hatırlattıkları”, Ekekon, Sayı:3038, 2 Kasım 1949, s.2-3

²¹⁸ “Hitabet Müsabakası Alaka Topladı”, Ekekon, Sayı 2933, 18 Şubat 1949, s.2

hizmet vermeliyiz yoksa güzel sanatlara mı?” konusunun tartışılacağı bu münazara 14 Nisan 1947 Pazartesi günü saat 17:00 de Halkevi Salonu’nda yapılacaktır.Münazaraya, her yurtdaşın gelebileceği bildirilmiştir²¹⁹. Ne var ki çok geçmeden günler öncesinden duyurulan ve öğrenciler arasında ilgi gören bu ödüllü münazaranın 21 Nisan 1947 Pazartesi günü saat 17:00 ye ertelendiği öğrenilir²²⁰.

Konya Halkevinin dil ve Edebiyat Komitesi, 31 Ocak 1948 Cumartesi günü saat 15:00 de kendi salonunda lise öğrencileri arasında bir münazara düzenlemiştir.Gerek Halkevinin bu girişimi, gerekse münazaraya katılan gençlerin alacağı netice, bir hayli merak uyandırmıştır.Dil ve Edebiyat Komitesi, aslında, bir seri halinde münazara planlamış ve daha münazaraların ilki bile gerçekleşmeden yaratılan ilgi ve bilim havası, çok kişinin dikkatini çekmiştir.

Münazaranın konusu, “Medeniyetin ilerlemesinde fert veya cemiyetten hangisi daha müessir”dir.Lise son sınıf öğrencilerinden Nadir Özcan, Hilmi Özdemir,Hüsnü Çınar tez olarak “ferttir”i savunmuşlardır.Muzaffer Demirtaş, Nahit Özkurt, Mustafa Ekmekçi “cemiyettir” görüşü ile münazarayı kazanmak istemişlerdir.Aynı gün şehrin çeşitli yerlerinde gençleri cezbedecek daha birçok spor hareketleri ve eğlence vasıtaları olmasına rağmen Halkevi Salonu’na tamamen dinleyici ile dolmuş, münazaralar herkesin merakla izlediği bir yarışmaya dönüşmüştür.Gençlerin münazaralara karşı gösterdikleri bu ilgi, kültür çevrelerinde memnuniyet yaratmıştır.Münazara geç vakte kadar sürmüş ve jürinin aldığı bir kararla ferdin, medeniyetin ilerlemesinde etkili olduğu tezini savunan tarafın kazandığını bildirmiştir.

Halkevinde yapılan bu münazara diğer okulların d harekete geçmesine yol açmıştır.Çok geçmeden diğer okulların öğrencileri arasında da çeşitli konularda münazaraların düzenleneceği öğrenilmiştir. Söz gelişi 7 Şubat 1948 Cumartesi günü aynı yerde, yine saat 15:00 de Kız Öğretmen Okulu Öğrencileri, bu kez kendi aralarında bir münazara gerçekleştirmişleridir.Bu münazaranın konusu ise “ Medeniyetin ilerlemesinin

²¹⁹ “Halkevi Salonu’nda Mükafatlı Münazara”, Selçuk, Sayı : 145 , 11 Nisan 1947 . s.2

²²⁰ “Mükafatlı Münazara”, Selçuk , Sayı :147 , 18 Nisan 1948. s.1

ahlak üzerindeki müspet veya menfi tefsiri”dir.Halkevi Başkanı’nın kültür hareketlerine getirdiği bu yenilikten, yine Halkevi Dil ve Edebiyat Komitesinin böylesine verimli çalışmasından ötürü tebrik edildiğini basındaki haberlerden öğreniyoruz²²¹.

O yılların başarılı öğretmenlerinden İhsan Eke, Lise son sınıf öğrencilerin yaptığı münazaraya ilişkin değerlendirmelerde bulunur.Ona göre münazara çok yararlı geçmiştir.Dil ve Edebiyat Komitesinin hazırladığı bu münazarayı, günün edebi hareketlerinden biri olarak saymak gerekir.Lise son sınıf öğrencileri üçer kişilik iki grup sıra ile fikirlerini savunmuşlardır.Gençlerimizin yaş ve çağlarından beklenmedik bir olgunluk ve vukuf ile savundukları tez, gerek jüri, gerekse dinleyiciler üzerinde çok iyi etki bırakmıştır.Halkevinin önderliğinde ve yönetiminde oluşturulan jüride hukukçu, gazeteci, Edebiyatçı ve öğretmenlerden insanlar yer almıştır.Jüri, konuşmaları çok iyi değerlendirmiş, her iki gruptaki gençlerin tezlerini büyük bir dikkatle, ince bir elemeyden geçirmiş ve bir oy fazlasıyla “Medeniyetin ilerlemesinde fertler daha müessirdir” tezini savunan grubu, ifade, taktik, ve savunma bakımından daha üstün sayarak. ödüllendirmiştir.Aslında grupları oluşturan altı gencin de kendilerine yakışan tavırlar sergiledikleri görülmüş,gerçekten de bu gençler, büyük bir olgunluk içinde bu görüşlerini dile getirmişlerdir.

Münazaradan sonra Belediye Başkanı Muhlis Koner, bir konuşma yapmış. medeniyetin ilerlemesinde her iki unsurun da karşılıklı görevleri bulunduğunu birkaç cümle ile açıklamış, gençleri başarılarından dolayı tebrik etmiş, fikir terbiyesinde bu çeşit münakaşalı konferans ve münazaraların lüzum ve yararını belirtmiştir.Belediye Başkanı ayrıca Lise Müdürü Samih Atademir ile, öğretmenler Kurulu’nu tebrik etmekten geri kalmamıştır.

Yine İhsan Eke’nin yazısından daha sonraki haftalarda Kız Öğretmen Okulu, Lise Ticaret Lisesi, Kız ve Erkek Sanat Enstitüleri arasında münazaralar yapılacağını ve bu münazaralarında bir hayli çekişmeli geçmesinin beklendiğini öğreniyoruz²²².

7 Şubat 1948 Cumartesi günü Halkevi salonunda kalabalık ve seçkin bir kitle önünde ikinci münazara yapılmıştır.²²³ “Medeniyetin ilerlemesinin ahlak üzerinde müspet veya menfi tesirleri”nin tartışıldığı münazara, başından sonuna kadar ilgiyle

²²¹ “Halkevinde Yapılan Münazara”, Akyokuş, Sayı: 61, 4 Şubat 1948, s.2

²²² İhsan Eke, “Gençliğe Güveniyor ve Onunla Övünüyoruz”, Selçuk, Sayı 2276, 6 Şubat 1948, s.2

²²³ “Halkevinin ikinci Münazarası Yarın”, Selçuk, Sayı:227, 6 Şubat 1948, s.2

izlenmiş,gençlerin dörder kişilik iki grup halinde tezlerini savundukları görülmüştür.Söz söylemede rahat olmaları, serbest hareket etmeleri. münazara adabına uygun davranmaları, dinleyicileri derinden etkilemiştir.Münazarada “Medeniyetin ilerlemesinin ahlak üzerinde müspet tesir yapar” görüşünü savunanlar başarılı bulunmuş ve jürinin taktirini kazanmıştır.Belediye Başkanı Muhlis Koner, Okul Müdürü Nami Çetinel de öğrencileri tebrik etmişlerdir.Muhlis Koner bu çeşit münazaralarda dikkat edilmesi gereken bazı konular üzerinde gençlere tavsiyelerde bulunmuştur.Kazanan ekibe ödülünü, Halkevi Başkanı vermiştir.Bu münazaralar esnasında şehirde bulunan yüksek tahsil gençliğinin hemen hemen hepsinin bu kültürel faaliyetleri yakından ve büyük bir titizlik içinde izlediği tespit edilmiştir.

Burada Hatırlatılması gereken önemli bir nokta da Milli Eğitim Müdürü Fazıl Gönen’le kız Öğretmen Okulu Müdürü Nami Çetinel’in münazarayı doğru dürüst izleyememiş olmalarıdır.Zira Konya’nın bu değerli eğitimcileri, salona geldikleri zaman salonun kapısına kadar dolu olduğunu görmüşler ve içeri girme imkanını bulamyıp bir süre ayakta kaldıktan sonra oradan ayrılmışlardır.Başka bir ifade ile söylersek, Kız öğretmen okulu öğrencilerinin yaptıkları bu münazara şehirde adeta olay olmuştur²²⁴.

Şubat ayı, yüksek tahsil gençliğinin yani üniversitelerde okuyan gençlerin tatil vesilesiyle şehirlerine, yani Konya’ya geldikleri aydır.Bu gençler, Halkevi ile bağlarını hiçbir zaman koparmamışlardır.1949 yılında da böyle olmuş sömestre tatilinde Konya’da buldukları sırada 8 Şubat Salı günü saat 15:00 de Halkevinde bir toplantı yapmışlardır.Bu toplantıda alınan kararlara göre o yıl Konya’da buldukları süre içinde dört konferans,bir münazara düzenleyeceklerdir.Konferanslar okullarda verilecek, münazara ise Halkevinde olacaktır²²⁵.

Ankara ve İstanbul Üniversiteleri’nde eğitim göre bu gençler, 23 Şubat 1949 Çarşamba günü saat 15:30 da “ Kadın iş hayatına girmelimidir, girmemeli midir?” konusunda bir münazara gerçekleştirmişlerdir²²⁶.

²²⁴ İhsan Eke “Halkevinde İkinci Münazara”. Selçuk ,Sayı:228 , 10 Şubat 1948 .s.1/4

²²⁵ “Üniversiteliler Toplantısı” . Selçuk , Sayı:331 11 Şubat 1949. s.2

²²⁶ “Halkevinde Münazara”, Selçuk . Sayı 338 , 18 Şubat 1949 s.2

c)Resim Yarışması:

19 Mayıs 1947 tarihinde “Milli Saz Müsabakaları”nın yanında bir de resim yarışması yapılmıştır.Resim yarışmasında kız öğretmen okulu’ndan Sabiha İnak, “Kış” resmiyle birinci,N.Kanıgür “Cami” resmiyle ikinci, Ticaret Lisesinden Atilla Ermeral de “Otomobil” resmiyle üçüncü olmuşlardır.Yarışmaya katılanların resimleri sergilenmiştir.bu resim sergisinin 26 Mayıs 1947 günü akşamına kadar her gün saat 15:00- 17:00 arasında gezilebileceği bildirilmiştir.²²⁷19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle öğrencilerin eserlerini toplayıp sergileyen Konya Halkevi, onlardan oluşturduğu resim iş sergisiyle de dikkatleri üzerine çekmiştir.Bu yarışmaya katılan birçok yeteneğin bulunduğu bir kere daha anlaşılmıştır.Halkevinin bu çeşit çalışmalarının memnurlukla karşılandığı bildirilmiştir.Kısaca Konya Halkevi bu konuda pek çok övgüyü hak etmiştir.Çünkü toplumumuzdaki yetenek ve değerlerin erkek yaşlarda keşfedilmesinin çok büyük yararı vardır.Halkevinin enerjik başkanı Sahabettin Uzluk’la ilgili komite üyeleri, bu kültürel çalışmalardan dolayı tebrik edilmiş ve yarışmada derece alan gençlere Halkevi yayınlarından muhtelif kitaplar verilmiştir. 19 Mayıs 1947 günü Halkevi müstesna ve heyecanlı günlerinden birini yaşamış ve yaşatmıştır²²⁸.

Görülüyor ki Konya Halkevi çeşitli kültürel etkinlikler yapmak suretiyle yöre kültürüne çok büyük hizmetlerde bulunmuştur.Yerel sanatçıların,yazarların, hatiplerin yetişmesine, onların tanınmasına gayret etmiştir.Onlar vasıtasıyla kültürümüzün kuşaktan kuşağa zenginleşerek, çoğalarak ve gelişerek taşınmasını sağlamıştır.

IV.3.Konya Halkevi Yıldönümü Kutlamaları

Halkevleri için her yıl açılış yıldönümünde tören yapılır.Bu törenler birçok yönden birbirine benzer.Fakat her yılında kendine özgü bir güzelliği ve özelliği vardır.Konya Halkevleri bu törenlerin yararlı ve parlak geçmesi için seferber olurlar.

Halkevi 18 Şubat 1933 Cuma günü I. Yaşını bitirir.Basın haberlerinden öğrendiğimize göre ülkenin her yanında gönülden gelen bir içtenlikle kutlanan bu millet bayramı, Konya’da da emsalsiz bir şekilde ilgi görmüştür.

²²⁷ “Halkevi Müsabakaları”, Selçuk, Sayı:157, 23 Mayıs 1947, s.3

²²⁸ “Halkevi Şiir Okuma ve Saz Müsabakaları Dün Yapıldı”, Babalık, Sayı:6812.20 Mayıs, s.3.

Merasim için Belediye Sineması hazırlanmış, sinemada saat 13:00'den itibaren dolmaya başlamıştır. Bilhassa gençliğin öz evinin ikinci senesini alkışlamak için sabırsızlık gösterdiği vurgulanmıştır. Saat 14:00 den itibaren Vali, Belediye Başkanı, askeri ümera, fırka reisi, Belediye Reisi Şevki Bey, Fırka İdare Heyeti, daire müdürleri, subaylar, mektepliler, halk salonunu tamamen doldurmuşlardır. Önce Ankara Radyosu'ndan, Başvekil İsmet Paşanın ve Necip Ali Beyefendinin söylediği nutuklar dinlenir. Daha sonra Halkevi Reisi Ferit Bey, faaliyetler hakkında bilgi verir, ayrıca isteyenlere meccanen "Bir Millet Uyanıyor" filmi gösterilir. Ferit Uğur hitabesinde Halkevinin komite faaliyetlerini izah ederek bu faaliyetin müspet sahalarda tekamül ve verimli olması için mevcut imkanlardan azami derecede yararlanmakta olduğunu söyler. Bu faaliyetin gün geçtikçe daha mutlu neticelerle fazlalaştığını çeşitli olaylarla ispat eder. Halkevi Başkanının nutku çok alkışlanmıştır²²⁹.

Halkevinin kuruluş yıldönümü her yıl kutlanır. O gün büyük bir tören yapılır. Halkevlerinin kuruluş ve açılışlarının yıldönümü yarı ortak bir programla kutlanır denilebilir. Zira bu programın bir Ankara ayağı vardır, diğer ayağı ise, Halkevinin bulunduğu yerleşim merkezidir. Dolayısıyla Ankara'dan yapılan konuşmalar da bu programa damgasını vurmaktadır.

Halkevi ilk çalışma yılını bitirince yurdun her köşesinde olduğu g.b. Konya'da da 2. Yıldönümü töreni büyük bir tezahüratla yapılmıştır. Bu kutlama töreni Halkevinin düzenlediği programa göre yapılmış ve gece saat 19:00'a kadar sürmüştür. Halkevi balkonuna ve Belediye Sineması'na konulan radyolardan halk, Ankara'da İsmet Paşa ve Necip Ali Bey'in verdikleri söylevleri dikkatle dinler. Belediye Sineması ve Halkevi meydanı insanlarla dolmuştur. Sinema binasında toplanan yüzlerce insan, Halkevinin musiki heyetinin seçme parçalarının büyük bir keyifle dinlemişlerdir. Halkevi Reisi Ferit Uğur'un, Halkevinin iki senelik çalışmalarını anlatmış, halk da bu faaliyetlerden memnun kalmıştır. Yine Halkevi Temsil Komitesince oynan bir perdelik oyun da çok beğenilmiş ve alkışlanmıştır. Genç okullular, Türklük hakkında şiirler okumuşlar, halk şarkıları söylenmiş ve sinemada 9 perdelik bir şerit gösterilmiştir. Kısaca halkımızın kültür seviyesini yükseltmeyi hedefleyen Halkevi, halka çok yararlı ve heyecanlı bir gün yaşatır²³⁰.

²²⁹ "Halkevimizin İkinci Yaşını Sevinçle Kutladık". Yeni Anadolu, Sayı:258, 20 Şubat 1933, s.1

²³⁰ "Halkevi Kuruluş Yıldönümü". Babalık, sayı:4350, 27 Şubat 1934, s.1

Halkevinin üçüncü yıldönümü de aynı heyecanla kutlanmıştır. Üç yıl önce 19 Şubat'ta açılan Konya Halkevlerinin kuruluşunun yıldönümü 22 Şubat Cuma günü memleketin her yerinde kutlanmış ve aynı günde başka başka yerlerde 23 Halkevi daha açılmıştır. Konya'da ise bu kutlama Belediye Sineması'nda yapılmıştır. Törene saat 15:00 de Ankara'daki nutukların dinlenmesiyle başlanmış, İstiklal ve Cumhuriyet Marşları'ndan sonra Halkevi Başkanı senelik faaliyet raporunu okumuştur. Davetlilere ayrıca bir film de gösterilerek törene son verilmiştir²³¹.

Hemen belirtelim ki Halkevinin yıllık faaliyet raporunu başkan Ferit Uğur okumuş, alafranga musikiden ve ünlü müzisyenlerin eserlerinden seçme bazı parçalar çalınmıştır. En sonunda da Asri Robenson adlı bir film gösterilmiştir. Bu törenle mülki ve askeri amirler, öğretmenler, öğrenciler, memurlar, aydınlar hazır bulunmuştur²³².

1936 yılına gelince, benzer törenler bu yılda yapılmıştır. 1936 yılında ilk kutlama Halkevlerinin kuruluşuyla ilgilidir. Gerçekten de Halkevlerinin 5. Yıldönümünde büyük bir faaliyet göze çarpar Zira aynı gün birçok ilçede 32 Halkevi açılır. Böylece yurdumuzda açılan Halkevleri sayısı 136'ya çıkar.²³³ Halkevinde yapılacak törenle ilgili programa göre 23 Şubat 1936 da Halkevinin açılma töreni gerçekleştirilecektir. Söz konusu günde saat 14:00'de şu program uygulanmıştır:

1-Müzik (İstiklal ve Halkevi Marşları- toplu ses ve enstrümanla- Küçük sanatın, Beethoven'den küçük bir parça, İleri Marşı. Faust Operasından alınmıştır. Ilgaz şarkısı ve Uçak Marşı- Toplu ses enstrümanla.)

2-Ankara. radyo ile dinlenecek

3-Halkevi Başkanının Söylevi

4-Zeybek ve Kafkas Dansları

5-Müzik (Piyano ve keman ile)

6-Monolog

²³¹ "Halkevlerinin Açılış Yıldönümü Cuma Günü Memleketin Her Köşesinde Büyük Tezahüratla Kutlandı", Yeni Ses, Sayı:72.24 Şubat 1935,s.1

²³² "Halkevi Yıldönümü Ülkenin Her Köşesinde Kutlandı", Babalık, Sayı: 4590, 24 Şubat 1935,s.1

²³³ "Halkevlerinin 5. Yıldönümü" . Ekekon.Sayı:282, 23 Şubat 1936,s.4

7-Beyaz Kahraman (Bir perdelik piyes)

8-Şiirler

9-Soyulan hırsız

10-Beden Hareketleri²³⁴

Gerçekten 23 Şubat 196 Pazar günü ulusal birlik ve kaynaşmanın kaynağı olan Halkevlerinin açılışının 4. Yıldönümüdür.Bayram coşkusu her yeri kaplar.Konya'da Belediye Sineması'nda büyük bir tören olur.Törene herkes katılır.İstiklal Marşı ile başlanılan törende, daha Ankara söylevi dinlenilmiş, ulusal musikiden ve ünlü ecnebi bestekarlardan, musikişinaslardan parçalar çalınmıştır.Halkevi Başkanı Ferit Uğur'un evin çalışmalarını belgeleyen sözleri dinlenilmiş, daha sonra şiirler okunmuştur.Bunları **Beyaz Kahraman** piyesiyle **Soyulan Hırsız** adlı komediler izlemiş, vaktin de ilerlemesi yüzünden beden hareketleri yapılamamıştır.program çok iyi yürümüş. halk memnun kalmış. iyi vakit geçirilmiştir.²³⁵1937 yılı, Halkevlerinin kuruluşunun 5. yılıdır.

Halkevlerinin kuruluşunun 5. Yıldönümü münasebetiyle yurdumuzun her köşesinde olduğu gibi 21 Şubat 1937 Pazar günü Konya'da da bir tören yapılmıştır.Hazırlanan programa göre Belediye Sineması'nda toplanılmış.saat 15:00 de Ankara Halkevi'nde, Dahiliye Vekili ve Parti Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın Halkevinin amaçları ve genel faaliyetleri hakkındaki konuşması radyodan dinlenilmiş, Konya Halkevi'nin bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile törene başlanılmıştır.

Önce Halkevi Başkanı Faik Soyman, Halkevlerinin çalışmaları, bu çalışmaların yarar ve lüzumuna dair bir söylevde bulunmuş, Konya Halkevinin bir yıllık faaliyetini izah etmiştir.Bu konuşmadan sonra lise orkestrası çeşitli eserler çalmış, üç öğrenci ise Halkevi konusu üzerine yazılmış şiirler okumuşlardır.Korodan halk melodileri dinletilmiş, zeybek oynanmıştır.Ar Komitesinin tertip ettiği ve Triyo. Şan şeklinde

²³⁴ "Halkevimizde Yapılacak Tören",Ekekon, Sayı:282, 23 Şubat 1936,s.4

²³⁵ "Halkevi Yılı Yıldönümü",Babalık,Sayı.4775, 25 Şubat 1936, s.2

hazırlanan klasik parçalar ilgiyle karşılanmış, saat 18:00'de Halkevi bandosunun çaldığı ve halkın da katıldığı Cumhuriyet Marşıyla törene son verilmiştir. Aynı gün yurdun çeşitli yerlerinde 31 yeni Halkevi daha açılmış ve bu arada yakın bazı ilçeler (Akşehir, Karaman) de Halkevine kavuşmuşlardır²³⁶.

Halkevlerinin altıncı açılış Yıldönümü de büyük bir heyecanla kutlanır. 20 Şubat 1938 Pazar günü altıncı yıldönümüne denk gelir. O gün yurdun her köşesinde olduğu gibi Konya'da da büyük bir gösteri yapılır ve yurttta 42 Halkevi daha açılır.

Konya Halkevinin hazırladığı programa göre törene saat 15:00 Belediye Sineması'nda başlanır, saat 15:30 Ankara Halkevi'nde Dahiliye Vekili ve Parti Sekreteri Şükrü Kaya'nın vereceği söylev, radyodan dinlenir. Bundan sonra orkestra İstiklal Marşını çalacak ve programın diğer maddeleri uygulanacak, yani Halkevi Marşıyla klasik parçalar dinlenecektir.

Lise öğrencilerinin oluşturduğu korodan halk melodileri terennüm edilecek, bunu Halkevi Başkanının yıllık faaliyetlerini anlatan konuşması izleyecektir. Halkevi Başkanının konuşmasından sonra Halkevi bandosu bazı parçalar çalacak, lise öğrencileri de şiirler okuyacaktır. Programın ikinci kısmını temsil oluşturur. Gençler Temsil Kurumu, Vedat Nedim Tör'ün piyesinin ikinci defa sahneye koyacak temsilden sonra da Onuncu Yıl Marşı ile Törene son verilecektir.²³⁷ Konya Halkevinin 1939'daki kuruluş yıldönümü törenlerinin çok önemli yönleri vardır. Zira 19 Şubat 1939'da 158 Halkevi açılmıştır. Bunlar arasında Beyşehir, Doğanhisar, Akviran Halkevleri de vardır. Başvekil Refik Saydam konuşmuş, Ankara Halkevinde yapılan bu konuşma, radyo yolu ile bütün Türkiye'ye duyurulmuştur. Yeniden açılan Halkevleri içinde Konya ilçe ve bucaklarındakileri önemli bir yer tutmuştur. Bunlar; Beyşehir, Cihanbeyli, Çumra, Ermenek, Ilgın, Kadınhanı, Seydişehir, Karaman, Karapınar ilçeleriyle Doğanhisar, Tuzlukçu, Doğanbey, Manastır, Akviran, Taşkent, Argıthan, Çiğil, Sarayönü, Dere, Akkise, Kulu, Alibeyhüyüğü, Derbent, Orta Karaviran'dır. Açılışlarının Halkevlerinin yıldönümlerine rastlaması için büyük bir uğraş verilmiştir.

Konya Halkevi 19 Şubat'taki Yıldönümü için her zaman ki gibi bir tören programı hazırlamıştır. Tören gündüz ve gece olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Belediye

²³⁶ "Halkevinin Yıldönümü Törenle Kutlandı", Yeni Ses, sayı:406, 27 Şubat 1937, s.1

²³⁷ "Halkevi Altıncı Açılış Yıldönümü", Yeni Ses, Sayı:531, 19 Şubat 1938, s.1

Sineması'ndaki gündüz törenine saat 15:00'de başlanmıştır.Tören, klasik şekliyle başlamış ve Halkevi Başkanı bir yıllık faaliyetinin anlatmış, daha sonra koro ve Halkevi Orkestrası seçme parçalar çalıp söylemiş, böylece gündüz törenine son verilmiştir.

Geceki tören yine Belediye Sineması'ndadır ve Halkevi Gösteri Komitesi tarafından geceye katılanlara bir temsil sunulmuştur.Zeybek oynanmış, orkestranın seçme parçaları dinlenilmiştir. O zaman kadar sadece Konya, Ereğli, Akşehir gibi yerleşim merkezlerinde bulunan Halkevi sayısı, 19 Şubat 1939 Pazar gününden itibaren yeni açılanlarla birlikte Konya'da 27'ye ulaşmıştır.²³⁸Halkevlerinin kuruluş 7. Yıldönümü'nde Belediye Sineması Halkla dolmuş, Vali, Komutan ve Belediye Reisi de toplantıda bulunmuştur.Halkevi bandosu da geceye katılanlara hoşça saatler geçirtmiştir.Halk melodilerinin zevkle dinlenildiği gecede bir perdelik bir piyes de sahnelenmiş, Halkevi'nde estetik duyguların yüksek olduğu bir hava teneffüs edilmiştir²³⁹.

1940 yılındaki kutlama da çok samimi ve sıcak bir hava içinde geçmiştir.Halkevi'nin açılış yıldönümünün Halkevi salonunun elverişsizliği yüzünden Belediye Sineması'nda yapılmıştır.Çünkü yoğun bir kalabalık vardır.Önceden tespit edilmiş program gereğince saat 15:00' de yıldönümü kutlaması münasebetiyle Başvekil Dr. Refik Saydam'ın Anakara Halkevinde verdikleri çok değerli nutuk, radyo vasıtasıyla dinlenmiştir.Başvekil Halkevi ve Halkodaları hakkında çalışmalarda entelektüel vatandaşlara verilen görevlerin önemini tebarüz ettirmiştir.Ona bu yalnız parti ve rejim havası değildir.Bu, aynı zamanda vatan ve millet davasıdır.Herkes Dr. Refik Saydam'ın konuşmasını büyük bir merak ve idealin icabı olarak dinler.Daha sonra Halkevi korusu, İstiklal Marşı'nı okur.Müteakiben Halkevi Başkanı Ferit Uğur'un rahatsızlığı sebebiyle yıllık mesai raporu öğretmen Memduh Yavuz Süslü tarafından okunacaktır.Bundan sonra Halkevi Müzik kolu, Koro Heyeti, üç parça okumuştur.Bilhassa halk şarkıları, alkışlarla karşılanmıştır.

Milli oyunlardan Laz, zeybek oyunları oynanmıştır. Muzaffer Esin: Halkevi konulu güzel bir şiir sunmuş, şiiri ilgiyle izlenmiştir. "Kürt Rekortmeni" adlı zayıf ve orijinal konulu bir monolog da orta okul öğrencilerinden Asaf Aslan tarafından söylenir. Hayri Klavon'un güzel bir buluşu olan monologunun, ince nükteleriyle eğlendirici ve terbiyevi mahiyette olduğu görülür. Programın sonunda CHP tarafından hazırlanmış olan

²³⁸ "Bir Yıldönümü",Babalık, sayı:5251, 18 Şubat 1939, s.2

²³⁹ "Halkevlerinin Yıldönümü Töreni",Babalık, sayı:5252,21 Şubat 1939, s.2

filmlerden, Sivas Cer Atölyesi'nin Açılış törenini gösteren bir film de ayrıca gösterilmiştir.Tören saat on sekize kadar neşeli ve samimi bir hava içinde geçmiştir.²⁴⁰Halkevlerinin kuruluşunun 9. yıldönümü kutlaması da ayrı bir güzellik taşır.Konya'daki Halkevi'nde yapılan törende Halkevi Başkanı Av. Hulki Karagülle yıllık nutkunu verir ve faaliyetlerini anlatır. Konya Milli Eğitim Müdür Ali Rıza Özkurt, tören vesilesiyle yazmış olduğu şiirini bizzat kendisi okur. Gençler ise müzik yaparlar.O sırada Konya'da bulunan yüksek tahsil gençlerinden Muzaffer Esin, Muzaffer Arkan'ın Piyano refakatinde ve hakiki bir bariton gibi "Dağlar" parçasını söyler ve çok beğenilir.Uzun zamandır şehrimizde görmediğimiz iki aile kızı da Halkevinin mukaddes davasına hizmet etmek amacıyla ve ilk defa olarak sahneye çıkarlar.**Kahraman** piyesini kadrosunda yer alan bu kızlarımızı herkes görür ve takdir eder.Üstelik bu iki genç kız, rollerini başarıyla ve üstün bir performansla yerine getirmişlerdir.

Bilindiği gibi ünlü şair Faruk Nafiz'in üç perdelik oyunudur.Oyunda bu iki genç kızdan başka binbaşı Aziz rolündeki Namık Ayas da başından sonuna kadar fevkalade bir oyun çıkarmıştır.Sesinin tonu, mimikleri, tavırları çok güzeldir. Hüseyin rolündeki Niyazi Eset de canlı ve hareketli bir tip olarak gözlerden kaçmamıştır.Medreseden icazetli, mükemmel ve tipik bir imam olan Sadullah Kansu ile fevkalade bir muhtar olan Osman Kurşun da öteki rolleri paylaşan insanlardır.Hancı Bekir Çavuş (Necati Elgin), asker Süleyman (Tarık Kendi) ve Ahmet (Kemal Akça) rollerinde de başarılı kompozisyonlar çizildiğine tanık olunmuştur. Kondüvit olarak Sezai Menderes adı geçer. Piyesi çıkaran, rejiiyi idare eden Niyazi Eset ve piyesin çıkması için çalışan bayan Fahriye Arsoy ile Sabit Günbay'ın da hizmetlerini unutmamak gerekir.Piyes gece de temsil edilmiş ve daha parlak bir şekilde oynanmış,seyircilerden çok az alkış almıştır.Birer kültür havarisi, birer öğretmen olan oyuncular tiyatro severlerce tebrik edilmiştir²⁴¹.

1942 yılında Halkevlerinin açılış 10. Yıldönümü kutlanır. Bu münasebetle her zaman ki gibi Ankara'daki tören dinlenir.Gece ve Günüz Kutlamalar yapılır ve halkla buluşmanın zevkine varılır.Bu törenlerde asıl üzerinde durulan nokta ise, Halkevlerinin 10. yıldönümü dolayısıyla Konya'da 22 Şubat 1942 Pazar günü Öğleden evvel heyecanlı ve canlı spor faaliyetinin gerçekleştirilmesidir.Yarışmaların ilki orta okullar arasında 1500 metre takım koşudur.Diğeri ise yine okular arası 3000 metre bir kır koşusu yapılır ki bu

²⁴⁰ "Halkevinde Açılış Yıldönümü Kutlaması",Ekekon,Sayı:1297, 27 Mart 1940,s.2

²⁴¹ "Halkevi Bayramı Dokuzuncu Yılı Kutlaması Çok Güzel Oldu. Kahraman piyes Muvaffakiyetle Temsil edildi",Ekekon, Sayı:1601, Şubat 1941, s.2-3

yarıya 125 atlet katılmış, hepsi de yarışı bitirmeye muvaffak olmuştur. Ayrıca acemi bisikletçiler arasına Meram'a gidiş geliş yarışı da yapılarak sportif faaliyetlere bir yenisi daha eklenmiştir²⁴².

Bu arada Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Halkevlerine birer mektup yazarak Halkevlerinin onuncu yıldönümü münasebetiyle amatör resimler ister. Zira Ankara Halkevi'nde 26 İkinci kanun 1942 Pazartesi amatörlerin eserlerinden oluşan bir resim sergisi açacaktır. Konya Halkevi de böylesine bir sergiye katılacak eserleri seçmek üzere bir jüriyi görevlendirir. Jüri heyeti, resim Öğretmeni bay Sami Sümer, Kız Öğretmen Okulu Resim Öğretmeni bayan Maide, Mimar bay Şahap (uzluk), Avukat Mümtaz Ataman, yazar Muhlis Koner'den meydana gelmiştir²⁴³. Onarlın seçtiği eserler, Genel sekreterliğe gönderilmiş ve merkezde, öteki Halkevlerinde gelen eserlerle birlikte incelenmiş ve başarılı sonuçlar alınmıştır. Halkevlerinin 3. Amatör Foto ve Resim Sergisi, 10. Yıldönümü gününde Ankara Sergi Evi'nde açılmış ve seçilen jüri heyeti tarafından incelenerek, Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu işe ayırdığı 1120 lira ödül olarak dağıtılmıştır. Konya Halkevi'nden Ziya Ceran ile Foto Özel, B resim sınıfından döndürücülük ve beşincilik kazanmışlardır²⁴⁴. Her yıl olduğu gibi Halkevinin kuruluşu büyük bir törenle kutlanması için 1943 yılında da büyük hazırlıklar yapılır. 21 Şubat'ta gerçekleşecek programa göre yurdun her yanında kutlanacak ve Ankara'da yapılan törende söylenecek nutuk dinlendikten sonra Konya Halkevi programının tatbikine geçecektir. Bu programda Halkevi'nin bir yıllık faaliyeti okunacak ve bu günün önemini belirtecek konuşmalara yer verilecektir. Halkevi Temsil Kolu da o gün için bir temsil kolu hazırlayacaktır²⁴⁵.

Bu genel çerçeveden sonra Konya Halkevi'nin 11. Yıldönümü programını verebiliriz. Törene ait program şöyle şekillenmiştir:

1-Saat 14:30'da İstiklal Marş

2-Halkevi Marşı

²⁴² "Halkevlerinin Yıldönümü Münasebetiyle Yapılan Koşuda derece alanlar", Ekekon, Sayı:1866, 24 Şubat 1942, s.1

²⁴³ "Resim Sergisi", Ekekon, Sayı:1854, 29 İkinci kanun 1942, s.1

²⁴⁴ "Halkevlerinin Amatör Foto ve Resim Sergisi", Ekekon, Sayı:1870, 7 Mart 1942, s.3

²⁴⁵ "Halkevleri Yıldönümü 21 Şubat'ta Büyük Törenlerle Kutlanacak", Ekekon, Sayı:2016, 18 Şubat 1943, s.2

3-Ankara'daki açış nutkunu radyodan dinlenmesi

4-Halkevi Reisinin Söylevi

5-Manzume ve Şiirler

6-Seçilmiş parçalar konseri “orkestra ile”

7-Halk Sazı

8-Sinema

Aynı akşam saat 20:30 evin temsil komitesi tarafından 3 perdelik “Züğürtler” komedisi temsil edilecektir²⁴⁶. Halk törene başlama saatinden çok önce gelir.Belediye Sineması'nı doldurur. Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun konuşmasını radyodan dinlerler.Halkevi Başkanı Avukat Hulki Karagülle yıllık nutkunu vererek bir yıllık çalışmalarını anlatır.Halkevinin amaç ve gayelerinden bahseder ve Konya Halkevi'ndeki uygulamaları nakleder.Bu faaliyetlere baktığımızda Şöyle bir tablo ile karşı karşıya geliriz:

Halkevi bu yıl elli bir konferans vermiş,budan başka halkın bilgisini ameli ve kişisel yönden artırmak için 44 haftalık çeşitli konularda öğütlert tertip etmiştir.

21 aile toplantısı yaparak sosyal hayatın gelişmesine çalışmış ve faydalı neticeler alınmıştır.Temsil kolu da altı piyes temsil etmiş ve Halkevi'nin teşviki ile değerli gençlerimizden M. Sami Onat ve Fuat Taner birer piyes yazmışlardır.Halkevi Başkanı ayrıca Konya mecmuası ile ilgili yapılan çalışmaları över. Av. Hulki Karagülle konuşmasını bitirince bu kez genç üniversitelilerden Fuat Taner kendi yazdığı “İnkılap Destanı” nı okumuştur.Yine lise son sınıftan Fahir'in okuduğu “Halkevi” adlı bir şiirde bu törende sunulmuştur.Bundan sonra lise öğrencilerinin orkestrası marşlar ve parçalar çalmıştır.Arif Şahap Öktem'in öğrencileri çok başarılı bulunmuş ve öğretmenleri de tebrik edilmiştir.Gençlerden sonra halk sazı sanatkarları sahnedeki yerlerini almışlar ve Halk müziğini herkes son derece ilgiyle dinlemiştir.Bilhassa Aşık Mehmet Ağa halk dili ile bu günün önemini belirtmiştir.Gündüz ki program bu şekilde sona ermiştir.

²⁴⁶ “Halkevinin Yıldönümü Programı”,Ekekon, Sayı 2017. 20 Şubat 1943, s.2

Programın gece ki uygulamasına gelince;akşamki törenlerde **Hisse-i Şayia, Zügürtler** gibi oyunlar sahnelenir. Halkevi'nin böylesine zengin ve güzel geçmesinde Hulki Karagülle,Fuat Bekmen gibi insanların emeği büyüktür²⁴⁷. Halkevlerinin 12. Yıldönümü de parlak bir şekilde kutlanır.Tören gündüz saat 14:30 da başlayacaktır.İstiklal Marşı ile Ankara'da verilen söylevin radyo ile dinlenilmesini müteakip Halkevi raisi evin bir yıllık çalışmasını anlatan bir konuşma yapacaktır.Lise talebesi tarafından marş ve türküler söylenecek,şiiirler okunacak,orkestra ve halk sazı ile seçme parçalar çalınacaktır.Aynı gece saat 20:30 da Halkevi'nin temsil komitesi tarafından **Mavi Yıldırım** piyesi temsil edilecektir²⁴⁸.

Gerçektende Halkevlerinin 12. yıldönümünde Konya Halkevi,halkın huzuruna zengin bir programla çıkmıştır.Vali, Komutan, Milletvekili, Hulki Karagülle, parti mensupları Belediye mensupları törene katılmışlardır.

Halkevi ve sinema binası bayraklarla süslenmiş,sahnenin ön tarafına çok geniş bir bayrak asılmış, üstüne beyaz yıldızlarla 12 rakamı yazılmıştır. Saat 15:00 de Ankara Halkevi'nden çalınan İstiklal Marşı ile CHP Genel Sekreteri tarafından söylenen açılış nutku radyodan dinlenmiş ve daha sonrada Konya Halkevi Başkanı Muhlis Koner, Cumhuriyetin kültür mabetleri olan Halkevlerinin mahiyet ve amacını tebarüz ettirmiş ve evin bir yıllık çalışmasını izah etmiştir.

Arif Şahap Öktem'in idaresindeki Halkevi Orkestrası ve Lise Korosu, çok güzel parçalar çalmış, halk türküleri düzenli bir ahenk içinde söylenmiştir.Liseden Nermin Övünç, Tarık Gürcan, Orhan Birgit güzel ve heyecanlı şiirler okumuşlardır²⁴⁹.

1945 yılı kutlama törenlerine gelince: O yılın ilk faaliyeti Halkevlerinin Yıldönümünün geniş katılımlarla kutlanması olmuştur.Bilindiği gibi Halkevi her yıl 19 Şubat'tan sonra gelen ilk Pazar da kutlandığı bellidir.İlk Pazar 1945 yılı 25 Şubat'a rastlamaktadır.13 Ocak Cumartesi günü Halkevinde toplanan komite üyeleri yeni yıldönümünün zengin bir program çerçevesi içinde kutlanması için bazı kararlara varılmıştır.

²⁴⁷ "Halkevlerinin 11. Yıldönümü Zengin Bir Programla Kutlandı", Sayı:2018, 23 Şubat 1943, s.2

²⁴⁸ "Halkevleri 12. Yıldönümü",Ekekon,Sayı:2168, 19 Şubat 1944, s.2

²⁴⁹ "Halkevleri Bayramı",Ekekon, Sayı:2169, 22 Şubat 1944, s.2

25 Şubat Pazar günü Halk sineması'nda saz, bando, konserden başta Temsil kolunu güzel bir piyesi sergilenecektir.Spor kulübü bir ayrışma yarışma yapacak, bir meydan da cirit ve kalkan oynanacaktır.Aylık **Konya** mecmuasının çıkışı o güne rastlatılacaktır.**Ekekon**'un o günkü sayısı Halkevi çalışmalarından bahsedecektir.Aynı gün komite üyeleri için Halkevinde bir ziyafet de verilecektir.

Programa göre Halkevi Temsil Kolu tarafından bir perdelik dram olan **Grev** adlı oyunla üç perdelik **Erkek Güzeli** adlı komedi oynanacaktır.Temsilin başında ve perde aralarında Halkevi bandosu çeşitli parçalar çalacaktır.

Halkevi Temsil salonunda yer az olduğundan tören ve temsillerde bulunmayı arzu eden yurttaşların daha önce Halkevi Reisliğine başvurarak birer çağrı kağıdı almaları gerektiği hatırlatılmıştır²⁵⁰.

Bu program harfiyen uygulanmıştır.Vali başta olmak üzere bitin sivil askeri erkan törene katılmıştır.Halkevi Başkanı'ndan sonra lise edebiyat öğretmeni Mustafa Dayıoğlu bir konuşma yapmıştır.Yani Halkevinin bir yıllık ve dokuz koluna ait çalışmayı okumuştur.Bu bir yıllık çalışma, başarılı bulunmuş, broşür halinde bastırılış ve gelenlere verilmiştir²⁵¹.

Halkevlerinin kuruluşunun 14. yıldönümü Konya Halkevi'nde de parlak bir törenle kutlanır.Bilhassa olgun ve dolgun faaliyetleri ile bu son yıl dikkati çeken Halkevi övünç veren bir çalışma bilançosuyla karşımıza çıkar.Halkevi sinema binası ve salonlar milli bayrağımız ve parti bayraklarıyla donatılmıştır.

Saat 15:00'de Vali, General, CHP ve Belediye Başkanları yüzlerce halkevli ve halk yerlerini almıştır.Önce Ankara radyosun dan Parti Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu'nun açılış nutku dinlenir.Daha sonra Konya Halkevi Başkanı Av. Mithat Şakir Altan konuşmasına başlar.Başkan, Halkevliilerin bayramını kutlar.Partinin bu davadaki rolünü ve amacını anlatır.Konya Halkevi'nin yıllık çalışmaları üzerinde durur.Başkanın özlü konuşmasını müteakip lise son sınıf öğrencilerinden İlhan Ayas "Halkevine Davet" şiirini okur.Orkestra ve koro güzel havalar çalar ve söyler.Gece, yine Halk Sineması'nda

²⁵⁰ "Halkevlerinin Açılışının 13.Yıldönümü..."Ekekon. Sayı:2322, 22 Şubat 1945, s.2-3

²⁵¹ "Halkevlerinin 13. Yılı Konya'da Nasıl Kutlandı?".Ekekon ,Sayı:2325, 1 mart 1945, s.3

bayram kutlanmış monologlar söylenmiş, gösteri olu iki komediyi başarı ile temsil ederek insanlara zevkli bir gece geçirtmiştir²⁵².

Değerli ve enerjik bir baş öğretmen olan İhsan Eke, Halkevinin dokuz kolunun bir yıl içinde yaptığı çalışma ve gösterdiği başarıları derleyen raporunu okumuştur. Bundan sonra Halkevinin genç eleman saz ve sözleriyle geceye renk katmışlardır.

Halkevinin 15. Yıldönümü münasebetiyle ev salonunda yapılacak program şöyledir:

1-22 Şubat 1947 Cumartesi günü saat 15:00'de Güzel Sanatlar ve Yayın komitelerinin birlikte tertip ettikleri resim ve kitap sergisi açılacaktır.

2-22 Şubat 1947 Cumartesi günü saat 16:00'da spor komitesinin açtığı 3000 metrelik mükafatlı takım koşusu müsabakası yapılacaktır.

3-23 Şubat 1947 Pazar günü saat 15:00'de Genel Sekreterlik tarafından verilecek Halkevlerinin 15. Yıldönümüne ait söylevi dinledikten sonra ev orkestrası bazı parçalar çalacaktır

4-23 Şubat 1947 Pazar günü gecesini saat 20:00'de İbrahim Kendi tarafından yapılan "Konya Halk Şairlerinden Şem'i'nin Hayatı ve Eserleri" hakkında sazlı bir konuşmayı müteakip temsil komitesinin **Şer'iyeye Mahkemesinde** adlı bir perdelik komedisi oynanacak ve daha sonra da Halkevli gençlerce zeybek oyunları, mahalli türküler, monologlar söylenecek ve saat 24:00'de toplantıya son verilecektir.²⁵³

Halkevlerinin 15. Yıldönümü Bayramı 23 Şubat 1947 Pazar günü yapılacaktır. Halkevi Yönetim kurulu bu münasebetle zengin bir kutlama programı hazırlamağa başlamıştır. Evin Dil ve Edebiyat Komitesi, "Konya Halkevi Mükafatı" adıyla bir şiir ve hikaye müsabakası açmıştır. Yazılacak eserler en çok 20 Şubat Perşembe akşamına kadar Halkevine verilmiş olacaktır. Evimizin Kitap saray ve Yayın Komitesi ise

²⁵² "Halkevi Yıldönümü Töreni Güzel Oldu" .Babalık,Sayı:6620, 28 Şubat 1946. s.1

²⁵³ "Halkevlerinin 15. Yıldönümü".Selçuk,Sayı:131. 21 Şubat 1947, s.2

gerek Halkevinde gerekse Konya basın evlerinde basılmış eserlere mahsus olmak üzere bir kitap sergisi açmağa karar vermiştir²⁵⁴.

Konya Halkevi Salonunu 23 Şubat 1947 Pazar günü başta Vali olmak üzere genç, yaşlı, nezih bir halk kitlesi doldurur.Törene Anakara'dan verilen İstiklal Marşı ve açılış söylevi dinlenilmek suretiyle başlanır.Bundan sonra Arif Şahap Öktem idaresindeki Halkevi orkestrası tarafından başarılı bir konser verilir.

Akşamki tören ise saat 20:00'de başlar.Halk şairleri hakkında derin tetkikler, kayda değer mahalli araştırmalar yapmış bulunan İbrahim Aczi Kendi, Konyalı şair Şem'i'yi dillendirir.Şairin hayatına dair bilgiler verir.Bu Konyalı şairin semai ve koşmalarından parçalar okunur.Yerli saz sanatkarı İsmail Çopur ile oğlu, Şem'i'yi aletleriyle dillendirirler.Ferit İncula idaresindeki alaturka saz konseri de büyük ilgi çeker.

Öte yandan Halkevli İhsan Dönder, Yahudi ve acem taklitleri yapar.Sıra temsil komitesinin mensuplarının hazırladıkları bir perdelik komediye gelmiştir;İbnür Refik Ahmet Nuri 8. nin **Şer'iyeye Mahkemesinde** adlı oyun sergilenir.Oyunda, Bedia Uluata, Sadullah Kansu, Necati Elgin, Ferit İncula, İhsan Dönder ve Ahmet Boya görev almıştır.Temsil saat 23:00'e kadar Halkevinde sürmüştür.²⁵⁵

1948 Yılı programı da zengindir.Halkevlerinin açılışının 15.Yıldönümü programının tespit edilir. Konya Halkevinin 16. kutlama programı şöyledir:

- 1- Ankara'dan açılış nutkunun radyodan dinlenilmesi
- 2- Konya Halkevi orkestrası tarafından seçme parçaların çalınması
- 3- Halkevli gençler tarafından günün önemi ile ilgili konuşma ve şiirler
- 4- Orkestra tarafından Halkevi Marşı çalınması

²⁵⁴ "Halkevinin 15. Yılı",Ekekon,Sayı:2624, 10 Şubat 1947, s. 2

²⁵⁵ "Halkevleri Bayramı",Ekekon.Sayı:2633, 24 Şubat 1947,s.1

5- Güzel Sanatlar, yayın,tarih ve müze komitelerinin, resim-fotoğraf ve yayın sergisinin açılışı²⁵⁶

öte yandan Halkevlerinin açılış yıldönümü münasebeti ile 22 Şubat'ta Ankara'da yapılacak olan törende bulunmak üzere Fatih, Giresun ve Konya Halkevleri davet edilmiştir. Konya Halkevi bu törene milli saz, Konya abidelerinin fotoğrafları albümü ve el işleri ile katılır. Konya'nın meşhur uçkur, peşkir, oyaları da teşhir edileceğinden ellerinde bu şekilde teşhire değer eşyası bulunan Konyalıların makbuz mukabili Halkevine teslim etmeleri rica olunur ve kendilerine bu suretle "Konya'ya yardım etmiş olursunuz" denir²⁵⁷.

1949 yılında da Konya Halkevi çeşitli etkinlikler yapmıştır.Bunları başında da 20Şubat Pazar günü Halkevlerinin 17. yıldönümünün kutlanması gelir.Kutlama töreni için Halkevi en kısa sürede hazırlıklarını tamamlar.²⁵⁸Halkevlerinin 17.yıldönümünün münasebetiyle 20 Şubat 1949 Pazar günü Halkevinin Belediye halk Sineması'nda yapacağı girişin serbest olduğu programın aşağıda veriyoruz;

- 1-Törene saat 15:00'da İstiklal Marşıyla başlanacaktır.(Bando)
- 2-Halkevi Başkanı tarafından söylev
- 3-Şiir
- 4-Orkestra'dan parçalar
- 5-Piyes(Zoraki Tabip.1. perde)
- 6-Halk sazı topluluğundan parçalar
- 7-Piyes (2. perde)
- 8-Bando'dan parçalar
- 9-Piyes (3.perde)
- 10-Halkevi Marşı

Halkevlerinin 18.Yıldönümü 19 Şubat Pazar gününe rastlar.Bu maksatla 19 Şubat Pazar günü gündüz saat 15:00'de şehrimiz Halkevinde zengin programlı bir kutlama töreni hazırlanmıştır.Gece saat 20:00'de temsil kolu ayrıca bir müsamere verecektir.Bahsedilen gün ve gece devam edecek olan yıldönümü bayramına Halkevinden davetiyesini alan herkes gelebilecektir.

²⁵⁶ "Halkevi yıldönümü kutlama programı" Selçuk, sayı:231,20 Şubat 1948, s.2

²⁵⁷ "Halkevinde",Selçuk, sayı:222, 20 Ocak 1948,s.2

²⁵⁸ "Halkevlerinin yıldönümü",Selçuk,sayı:332, 15 Şubat 1949, s.2

Gündüz saat 15:00'de:

1-İstiklal Marşı 2-Başkanın konuşması 3-Şiir 4-Halkevi Marşı
(Orkestra.korodan) 5-Şiir 6-Koro ve Orkestradan parçalar 7-Halk sazi

Gece saat 20:30'da;

1-Akıl taciri (temsil,I.Hakkı Baltacıoğlu) 2-Komedi 3-Mikrofonik
gösteriler(Belediye Halk sineması'nda)²⁵⁹.

Söz konusu gün ve gece,halk sinemasını dolduran yüzlerce vatandaşın katılımıyla gerçekleştirilmiştir.Bayram, Halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile açılmış, bundan sonra Suat Abanazır özlü bir konuşma yapmış ve evin yıllık çalışma raporunu okumuştur. Av. Suat Abanazır, konuşmasına konukları ve Halkevlerini selamlayarak başlamış ve Halkevlerinin çalışmalarını, maksat ve niyetlerini, inkılaplara sahip çıkmalarının sebeplerini anlatmış, bu arada kendilerine yönelik eleştirileri, isnat ve tarizleri cevaplamış ve bunları bir Halkevli sıfatıyla şiddetle reddetmiştir.Başkanın konuşmasını, Arif Şahap Öktem'in idaresindeki öğrencilerden oluşan orkestranın ve koronun konseri izlemiştir.Dinleyicilerin taktirleri ile karşılanan bu konserde seçilmiş parçalar söylenmiş ve çalınmıştır ayrıca iki Halkevli genç tarafından Halkevinde açılmış olan saz kursunu bitiren gençlerimizin zengin programlı saz konserleri ile bitmiştir.

Bayram, gecede saat 20:30'dan itibaren aynı Sinema binasında devam etmiş ve I. Hakkı Baltacıoğlu'nun **Akıl Taciri** adlı piyesi başarı ile temsil olmuştur.Mikrofonik gösterilerle zenginleştirilen program geç saatlere kadar devam etmiştir.Halkevinin bu müsamesesi büyük bir ilgi görmüştür.²⁶⁰

Konya Halkevinin son yıldönümü töreni 25 Şubat 1951 tarihinde saat 20:00'de yeni Halkevi salonunda yapılmıştır.Törene her zamanki gibi İstiklal Marşı ile başlanmış,Halkevi Başkanı Suat Abanazır'ın konuşmasına müteakip şiirler okunmuş,yerli

²⁵⁹ "Halkevi açılış yıldönümünü kutlamaya hazırlandı" Ekekon, sayı:3082.13 Şubat 1950.s.1

²⁶⁰ "Halkevlerinin Yıldönümü Dün Yüzlerce Vatandaşın İştirak ile Kutlandı".Ekekon.sayı:3087. 20 Şubat 1987.s.1-2

sazlardan parçalar ve şarkılar dinlendikten sonra **Mahcupluk İmtihanı** adlı bir perdelik oyunla son verilmiştir²⁶¹.

1951 yılındaki Konya halkevi başkanı Avukat Suat Abanazır döneminde Halkevlerinin son töreni olmuştur.Zira çok geçmeden devrin Hükümeti,Halkevlerinin kapatılmasını kararlaştıracak ve kültür kurumları da tarihteki yerini alacaktır.Fakat gelecek yıllarda Halkevleri zaman zaman konuşulacak ve kapatılmayıp ıslah edilmek suretiyle yaşatılması gerektiği sık sık belirtilecek. Konya Halkevi Başkanlığı yapmış kişiler şunlardır:

Nahit Cemal Bey 18.02.1932 yılı, Ferit Uğur 1933-1942. Avukat Hulki Karagülle 1942-1945, Avukat M. Şakir Atlan 1945-1951, Sıtkı Bilgin 1951-1951, Avukat Suat Abanazır 1951-1952 yılları arasında başkanlık yapmışlardır.

²⁶¹ "Halkevlerinin 19. Yıldönümü",Yeni Konya,sayı:619, 26 Şubat 1951,s.2

V.HALKEVLERİNİN KAPATILMASI

Muhalefetlerden gelen tepkiler CHP' nin Yedinci Kurultayında Halkevleri konusunun da görüşülmesinde etkili oldu. Kurultayda yapılan görüşmelerde Halkevlerinin bağımsız bir yapıya dönüştürülme fikri benimsendi.

“1. Halkevlerinin tüzel kişiliğe sahip kılınmasının ve bir tesis haline getirilmesini,

2. Tesisin Halk Partisine bağlı olmasının sağlayıcı şart ve hükümlerin olmasını,3. Tesisin kamuya yararlı kurumlar hakkında devletçe kabul edilmiş hak ve yükümlülüklerden yararlanması,

4. Fesih yada infisah halinde menkul yada gayrimenkul malların Halk Partisine kalmasının sağlayıcı hükümlerle düzenlenmesi²⁶².”

1948 Yılı sonuna kadar halkevlerinin CHP ile bağlarını keserek yeni bir tüzel kişilik kazanması beklentisi de artık kamu oyunda oluşuyordu. Bu rağmen bunlar gerçekleşmiyordu²⁶³.

1948 Yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu' na halkevlerinin gelecekteki statüsünün belirlenmesi için görüş soruldu. Kendisi de halkevlerinin bağımsız bir vakıf statüsüne getirilmesinin en isabetli görüş olacağını beyan ediyordu. Zira böyle bir yapılanma siyasi iktidarın müdahalesi önlenecekti²⁶⁴. CHP araştırmalar yapıyor ve farkı fikirler üretiyordu. Ama bunlara rağmen halkevlerinin yeniden yapılandırılması konusunda somut adımlar atılamıyordu. Zira bu tavrıyla Halkevlerinin partiye bağlılığından vazgeçmek istemediği anlaşılmaktaydı.

CHP iktidar olduğu dönemde halkevlerine ayrı bir tüzel kişilik oluşturmamış muhalefette olduğu dönemde de ne yapılacağı konusunda tam bir iki

²⁶² Uran, a.g.e. ,s. 481, 482.

²⁶³ *Yeniyol Gazetesi*, sayı 3454 (1948), s.1.

²⁶⁴ Anıl Çeçen , *Halkevleri*, 1990 Ankara , S. 236, 237.

birliği sağlayamamıştı. Fakir Ahmet Barutđu, muhalefet dđnemini anlatan anılarında o gđnlere şoye ışık tutuyordu.

“Bugđn divanda halkevlerinin durumunu da gđrüştik. Bunları eskisi gibi yđnetemeyeceđimize gđre geçen kurultayda verilen karara uygun olarak bir ulusa mal etme yolunda bir karara varılmasını gerekli gđrmeme karşın çoğunluk bunları olduğu gibi elde tutmağa ve elverdiği ölçüde amacına uygun bir şekilde, bđlgesel parti örgütüne yđnetilmesine taraftar oldu. Bu karar Halkevlerini bir yasayla ulusa mal etmek isteyen yeni iktidarın işini kolaylařacaktır²⁶⁵.”

Bu dđnemde DP’ nin Halkevleri üzerindeki baskısı daha da artıyordu. Halkevlerinin yapmış oldukları harcamalar da mali denetimde geğerilmeye başlamıştı. Bu esnada, Zafer Gazetesinde çıkan bir haberde; Başbakan Adnan Menderes, halkevlerinin haksız kazançlarından sđz ediyordu. Bunun üzerine Ahmet Faik Barutđu, Başbakan Adnan Menderes ile yaptđđ ikinci gđrüşmesinde başbakan halkevlerinin bir kurum haline getirilmesi gerektiğini ve bunun da CHP’ nin kendi kararıyla yapabileceğini sđylüyordu. Ancak nasıl bir kurum oluşturulacağı konusunda çeşitli fikirler öne sürölmesine rağmen fikir birliği sağlanamıyordu. Fakat bu örgütlenmenin kurumsallaştırılması konusunda müsabakata varılmıřtı²⁶⁶.

Faik Ahmet Barutđu parti adına Başbakan Adnan Menderes ile Halkevleri konusunun özömlenebilmesi amacıyla altı defa gđrüşme yapmıştı. Ancak, bu gđrüşmelerin hiç birisinden somut sonuçlar elde edilemedi. Neticede TBMM inde yapılan tartışmalarda, 8 Ağustos 1951 Tarihinde çıkartılan 5830sayılı yasa ile sahip oldukları menkul ve gayrimenkul mal varlıkları hazineye aktarılarak kapatılmalarına karar verildi.

Türk toplum yaşamına 19 yıldan fazla hizmet veren halkevleri zinciri artık sona eriyordu. Kapatıldıklarında ise biri Londra’da olmak üzere toplam 478 halkevi ile 4322 halkodası faal olarak bulunuyordu.

²⁶⁵ Faik Ahmet Baruntcu, *Siyasi Anılarım (1939-1954)*, İstanbul 1977, s. 447. 448.

²⁶⁶ Barutđu., *a.g.m.*, 472.473.

V.1.Tek Parti Döneminde Halkevleri

Halkevlerinin kuruluşundan 3 yıl sonra 9 Mayıs 1935 tarihinin toplanan Cumhuriyet Halk Partisi 4. Büyük Kurultayında Genel Sekreter Recep Peker, Türkiye Cumhuriyetinin ilk parti devleti olduğunu açıkladı.(..) Parti, parti örgütünü birbirini tamamlayan bir birlik olarak kabul ediliyor.²⁶⁷ Gerçekçe, Cumhuriyetin kuruluşundan beri siyasal alanda tek örgüt olan CHP ile Devlet-hükümet cihazı, fiilen birleştirilmişti. Buna göre parti ile hükümet arasında bir ayırım yoktu. Parti hükümetti. Bu nedenle bir çok durumda partinin il yöneticileri aynı zamanda ilin valileriydi ve neredeyse bütün devlet memurları CHP üyesiydi.²⁶⁸ Daha sonra 1937'de CHP' nin altı okunun Anayasaya girmesiyle parti ilkeleri aynı zamanda devletin temel ilkeleri haline geldi²⁶⁹.

Partiyi ülkede tek otorite yapan bu yapı, 1946 yılına kadar sürdü.Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı seçilen İnönü, yapılan tüzük değişikliği ile "Milli Şef ve Değişmez Genel Başkan" ilan edildi. Bu tarih sonraki dönemde devlet idaresinde bürokrasinin ağırlığı arttı ve tek parti idaresi kuvvetlendi. "1938' den sonra bürokrat zihniyetli küçük bir grup iktidarı ele geçirerek memleketteki bütün faaliyetleri kendi sıkı kontrolü altına almıştır"²⁷⁰ Savaş başlayıp Türkiye gerekli tedbirleri almak zorunda kalınca bu kontrol daha da artmıştır. Öte yandan savaş yıllarında devletin kendi memurlarını koruyabilmek için gösterdiği gayret memurlara ayrıcalık yaratıyor; memur ile halkı, dolayısıyla devlet ile halkı birbirinden ayırıyordu²⁷¹. Savaş nedeniyle halkın çektiği yoksulluk bu ayrıcalıklar ve kontrol ile birleşince insanlarda tepkiye yol açıyordu.

Tek parti dönemi Halkevlerinin çalışmalarını en etkin sürdürdükleri yıllardı. Parti Halkevleri üzerinde etkin bir kontrol uyguluyor ve yalnızca genelgede belirtilen etkinlikleri gerçekleştirmelerine izin veriyordu. Partiden ve ulusal bütçeden gelen kaynaklarla Halkevleri hızla çoğaldı ve etkinliklerini sıkıntı çekmeden gerçekleştirdi. Önce daha sınırlı amaçlar için hazırlanmış olan Halkevleri toplumun yapısına ve yöresel ihtiyaçlara göre daha geniş amaçlara yönelmek zorunda

²⁶⁷ Koçak, Cemil, *Siyasi tarih (1923-1950), Çağdaş Türkiye*, s. 115

²⁶⁸ Ahmed, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınları, İst. 1994, s. 15

²⁶⁹ Koçak, Cemil, *a.g.m.*, s. 115

²⁷⁰ Timur, Tamer, *a.g.e.*, s 176 (Alıntı:Ulus Gaz. (Başyazı), 4 Temmuz 1946

²⁷¹ Toker Metin, *Tek Partiden Çok Partiye*, Bilgi Yayınevi, Ankara . 1990-1993, s. 23.

kaldılar. Bu dönemde İnönü Milli Şef konumu ile parti içindeki rolünü etkinleştirirken aynı zamanda valilerin örgütlenmelerdeki başkanlık konumlarını ve Halkevleri üzerindeki dolaysız kontrolleri ellerinde alarak partiyi devletten ayırdı. İnönü, insanlar arasında sanatın eğitimin ve kültürün yayılması konusunda demokratik fikirlere sahip görünüyordu. Halkevleri büyük ilgi gösteren İnönü, onları politik aşılama aygıtlarından çok eğitim araçları olarak düşünüyordu²⁷². Oysa Halkevlerinin ilk kurulduğu yıllarda, Dr.Cevdet Nasuhi Ülkü dergisinin yayımlanan “Halkevinin Çatısı Altında” isimli yazısında:

“Bize Halkevlerinin kuruverenler,burası Türk insanının olacak demişlerdi. (..) İnsan cemiyetlerinde insan dimağı üzerinde işlemek suretiyle canlandırılan iç yaşayış da bir “ekim”dir”²⁷³.

deşmişti. Bu da, kuruluş döneminde Halkevlerinin öncelikli amacını insanları belli bir yönde aşılama; belli bir ideoloji doğrultusunda yetiştirme olduğunu açıkça gösteriyordu. 1940’lardan bu misyonun yavaş yavaş değiştiği görülüyor.

Metin Toker,”DP’nin Altın Yılları” Adlı Kitabında Halkevleri şöyle anlatılır:

“Halkevleri 1940 ‘ların ortalarına kadar çok yararlı işler yaptılar. Denilebilir ki, yeni toplumun nabzı oralarda attı.Halkevleri özellikle Anadolu’ da Atatürkçü sosyal yaşamın öncülüğünü üstlendiler. Kadınlar ve erkekler oralarda birlikte olmayı öğrendiler. Yaygın “erkek erkeğe kahvehaneler’e karşı Halkevlerinin gazinoları, mahfeleri yeni bir görüntü getirdi. Bu görüntü yavaş yavaş dışarı yada taşmaya başladı. Türkiye’nin bir çok, özellikle tiyatro sanatçısı, sporcusu oralarda yetişti. Taşrada öncülüğü genellikle memurlar yaptılar.Halk, hele geçler onlara katılmakla gecikmediler. Halkevleri her yerde bir canlılık örneği”²⁷⁴.

Halkevleri özellikle sosyal içerikli etkinlikleri ile devletin erişemediği yerlere erişiyor; sel, deprem gibi doğal afetler de halkın yer alarak yardım elini uzatıyordu.

²⁷² Karpaz Kemal , a.g.m. , s 61-62.

²⁷³ Nasuhi, Cevdet. “Halkevleri Çatısı Altında”, Ülkü Dergisi Seçmeler (1933-1941) .s . 101.

²⁷⁴ Toker, Metin, DP ‘nin Altın Yayınları, Ankara , 1990-1993, s. 132.

Siyasi açıdan ise Halkevleri büyük önem taşıyor, partiye bilinçli insan yetiştirme merkezleri olarak görülüyordu. İnönü 6 Mart 1939 tarihinde Beyazıt'taki üniversite öğrencilere hitaben yaptığı konuşmada Halkevlerine şu misyonu yüklüyordu²⁷⁵.

“CHP şimdiden memleketin bütün menfaatlerini ve bütün evlatlarını kucaklayan bir siyasi aile haline gelmiştir. Vatandaşlar büyük partinin teşkilatı içinde her türlü hizmet ve inkişaf imkanı bulmaktadırlar. Partinin bu mahiyeti istikbalde daha ziyade kendini gösterecektir. Evvela, Halkevlerinde, memleketin içtimai ve kültürel sahalarında, memlekete hizmet etmek için istidatlı vatandaşlardan geniş miqyasta hizmet isteyeceğiz. Sonra parti teşkilatında, memleketin siyasi terbiyesi ve inkişafı için vatandaşlarınız geniş hizmet sahaları bulacaklardır. Diyebilirim ki, gelecek intihaplardaki mebus namzetleri Halkevlerinin ve partinin dört senelik faaliyeti esnasında kendi kendilerini kolaylıkla göstermiş olacaklardır. Vatandaşların bilirler ki, bir siyasi partinin yüksek idaresi tarafından müntehiplere namzet gösterilmesi tabii bir şeydir. Bizim ananemiz de böyledir.”

Bu sözlerden, Partide görev alabilmek için önce Halkevlerinde çalışıp kendini göstermek gerektiği anlaşılıyordu. Yani Halkevleri ile parti arasında çok yakın, organik bir bağ vardır.

1940'lı yılların ortalarında şube sayısının binleri bulması bir yandan etkinliklere tüm yurt düzeyinde yaygınlık kazandırırken bir yandan da bazı Halkevlerindeki çalışmaların konumunu değiştirmiştir. Eski Halkevleri, öncü olma özelliklerini yitirmiş; kanıksanmaya, eski önemlerini yitirmeye başlamıştır²⁷⁶.

Çok partili geçiş yılı olan 1946 yılından 1951'e kadarki sürede Halkevleri çok sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Çok partili rejime geçişle birlikte Halkevlerinin konumu özellikle muhalefet ve muhalif basın tarafı-dan sürekli sorgulanmış ve ağır eleştirilere uğramıştır. Halkevleri'nin bir siyasal partiye bağlı

²⁷⁵ Toker, Metin, **Tek Partiden Çok Partiye**, s.17.

²⁷⁶ Çeçen, Anıl, **a.g.e.**, s.210.

kuruluşlar olması, tek parti döneminde sorun yaratmazken çok partili dönemde Halkevleri'nin giderek günlük siyaset içinde yer almaları tartışmalara yol açıyordu. CHP'nin seçim konuşmalarının ve bazı kurultayların Halkevlerinde yapılması, Halkevi başkanlarının CHP'ye bağlılıklarını bildirmeleri, parti ile Halkevlerinin içiçe olduğunu gösteriyordu; ama bütçeleri partiden ve ulusal bütçeden sağlanıyordu. Bu durum tek parti döneminde bir çelişki yaratmıyordu; ama çok partili bir rejimde, bir siyasal partinin yan kuruluşlarının devletten kaynak sağlaması tepkilere yol açan bir durumdu. Bu tema Halkevlerinin kapatıldığı yıl olan 1951 yılına kadar DP ve DP yanlısı basın tarafından büyük bir başarıyla işlenmiş ve sonunda Halkevlerinin kapatılması amacına erişilmiştir.

Bu dönemde Halkevlerinin toplum içindeki konumu da değişmiş ve CHP 'ye bağlılıkları sorun yaratmaya başlamıştır. Diğer partilere üye olan vatandaşlar Halkevlerine gitmekten çekinir duruma gelmişlerdir.

Bu gelişmelerle birlikte devlet yönetimi Halkevlerinden yavaş yavaş Uzaklaşmaya başlamış, yapılan etkinliklerle gözle görülür bir azalma meydana gelmiştir. Ayrıca, bütçenin kısılması ile Halkevlerinde bir kaynak sıkıntısı oluşunca, Halkevlerinin bazı etkinliklerde halktan ücret alabileceği yönünde bir açıklama yapılmıştır²⁷⁷.

CHP'de Halkevlerinin parti merkezlerinden çok halkın genel kullanımına açık kültür merkezleri olduğunu vurguluyordu.²⁷⁸ Halkevlerinin ileride daha büyük sorunlar yaratacağı ve bu konuda bir şeyler yapmak gerektiği, aslında çok partili dönemin başında anlaşılmıştır.

Halkevlerinin çok partili rejimini gereklerine uydurulması yönündeki ilk girişim, 1947 yılında başlatılmıştır. 1947 yılında toplanan CHP kurultayı, Halkevleri ve Halkodalarının durumunu incelemek ve bundan sonra nasıl ve ne biçimde çalışacaklarını belirlemek üzere yeni bir komisyon kurmuştur.

²⁷⁷ CHP Kuruluşunun 16. Yıldönümünde Halkevleri, Ankara 1948, s. 6.

²⁷⁸ Shaw, Stanford j. Ve Shaw. Ezel Kural, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (2. Cilt), e yayınları, İstanbul, 1938, s. 477.

Komasyon hazırladığı raporda Halkevlerinin hukuksal yapısının ve statüsünün, yeni girilen siyasi dönem nedeniyle yenilenmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir. Bu düşünce daha önce Halkevleri Bürosunun raporunda dile getirilmiş; ancak ne yapılması gerektiği herhangi bir öneri getirilmiştir.

Kurultay komisyonu da Merkez Bürosunun görüşlerine katılmış ve değişen siyasi koşullar ve çok partili demokrasiye geçilmesi karşısında Halkevleri ve Halkodalarına yeni bir yapı kazandırmak gerektiğini ve bu kuruluşların partiye bağımlı olmaktan çıkarılarak bağımsız çalışan bir kurum yapısına kavuşturulması gerektiğini savunmuştur. Halkevlerinin en büyük sorunun ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmaması olduğu fark edilmiştir.

Yasal olarak bir kurumun tüzel kişiliğe sahip olabilmesi için şirket, dernek ya da vakıf olması gerekmektedir. Ancak, Halkevleri ticaret amacı taşımadığı için şirket olamaz, derneklerle ilgili yasal düzenlemeler ise Halkevlerinin özgürce gelişimini engelleyebilir. Bu nedenle, Halkevleri için o koşullarda en uygun statü, Medeni Kanun'un benimsediği tesis statüsüdür. Tesis yoluna gidildiğinde Halkevleri hukuksal bir yapı kazanmış olacaktır. Ayrıca Halkevlerinin yönetimi ve denetlenmesi için bazı yeni ilkelerin getirilmesi zorunlu görülmüştür. Bu konudaki görüşler kurultayda benimsenmiş ve Halkevlerine tesis statüsü kazandırmak üzere genel merkezde çalışmalar başlatılmıştır. Ancak Halkevlerinin bağımsız bir vakıf durumuna gelmeleri için yapılan çalışmalar ağır işleyen bürokrasi nedeni ile genel seçimler öncesi gerçekleştirilememiştir. Ayrıca tesis kurmak için Üniversiteye yapılan başvuru Halkevlerinin bir gelir düzeni olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir²⁷⁹.

V.2. Demokrat Parti Dönemi:

19 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerde Demokrat Parti oyların %53.35' ini alarak meclisteki 487 üyelikten 408'ini kazanır. CHP ise ancak 69 milletvekili çıkarabilmiştir. Celal Bayar Cumhurbaşkanı olurken Adnan Menderes de ilk Demokrat hükümeti kurmakla görevlendirilir. Böylece siyasi rejim alanında bir devrim başarılmış olur. 27 yıllık tek partili bir İdare, muhalif bir partinin doğup

²⁷⁹ Çeçen .Anıl, a.g.e., s. 216, 217, 218.

gelişmesine İzin ermiş ve nihayet milletin hükmüne boyun eğerek iktidarı bu muhalefete terk etmiştir²⁸⁰.

Demokrat Parti, uzun bir tek parti döneminde halkın yaşadığı bıkkınlık, savaş döneminin insanları iyice yoksullaştırması ve egemen sınıfların artan iktidar arzusu sonucunda doğmuştur.

Demokrat Parti, ülkenin içinde bulunduğu koşulları iyi değerlendirmiş; rejimin dışında çıkmadan, rejimin güvenliği için şart görülen laiklik ve antikomünizm çizgileri içinde muhalefet yapmıştır. (..) Demokrat Parti 'nin muhalefet döneminde kullandığı başlıca ideolojik araç "demokrasi" kelimesi olmuştur²⁸¹.

Temelinde egemen sınıflara, yani ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahiplerine dayanan hareket, halkın da bu siyasal mücadele içine sokulmasıyla yaygın bir halk hareketine dönüşmüş ve başarılı olmuştur.

Cem Eroğul'un "Demokrat Parti, II.Dünya savaşından sonra Türkiye'de, iktidara tamamen sahip olabilmek için bir halk hareketini araç edinen asalak egemen sınıfların siyasal örgütüdür"²⁸².

1946' da başlayan çok partili döneme geçiş mücadelesinin ana hedefi çok parti demokrasisini kurmak ve kökleştirmektir. Yeni bir siyasi partiyi iktidara getirmek ise bu amacı gerçekleştirmek içindir. Çok parti mücadelesi tek parti hakimiyetine son vermek olan birinci amacına erişmiş, çok parti demokrasisini kurmak olan ikinci amacına ise ulaşamamıştır. Çünkü bu mücadele sonucunda, çok partili sistemin varlığını güvence altına alacak anayasa değişiklikleri yapılmamış ve gerekli müesseseler kurulmamıştır.

Yeni sistem, tek parti idaresinin de temeli olan anayasanın daha liberal bir şekilde yeniden yorumlanmasından başka bir şey değildir²⁸³.

²⁸⁰ Eroğul, Cem , a.g.e.,s.45.

²⁸¹ Alemdar, a.g.e., s. 47-48.

²⁸² Alemdar, a.g.e., s. 51.

²⁸³ Karpat, Kemal H., a.g.e., s.56.

Yeni kurulan DP hükümetinin hedefleri arasında en göze çarpanları, özel girişim alanının mümkün olduğu kadar genişletilmesi, yabancı sermayenin teşvik edilmesi, antidemokratik kanun hükümlerinin kaldırılması ve aşırı solun ezilmesidir. DP'den önceki rejim kominizm ve gericikten aynı uzaklıkta kalmayı ilke edinmişken, DP hedeflerinde bu ifadeyi değiştirmiş ve tamamen antikomünizm üzerinde yoğunlaşmıştır. Gericilik bile bir komünist taktiği olarak gösterilmiştir.

DP hükümetinin ilk önemli icraatı 16 Haziran 1950' de, "Arapça Ezan Yasağı" nı kaldırmak olmuştur. Geçmiş tasfiye yolunda atılan bu adım aynı zamanda gericiliğe verilen ilk ödündü. Daha sonra 1951 ara seçimleri sırasında da dinsel temalar çok sık işlenmeye başlamış ve gericiliğe verilen ödünler devam etmiştir. Aynı yöntemi Halk Partisi de kullanarak "türbeleri biz açtık" diye oy toplamaya çalışmıştır. Demokrat Parti ise Arapça ezanın, din derslerinin ve radyoda Kuran'ın kendi partilerinin eseri olduğunu söylemiştir.²⁸⁴ Parti özellikle laiklik ve dil devrimi konusunda gerici davranışlara artan bir hoşgörüyle yaklaşmıştır. Anayasanın 1945 yılında Türkçeleştirilen metni yeniden eski metne dönüştürülmüştür. Diğer yandan. 1952' de yapılan Ankara il kongresinde ileri sürülen dilekler arasında. ihtiyacı olan dışında kadın memur çalıştırılmaması, camide Pazar günleri verilen vaazların radyo ile yayınlanması, köy okullarına din dersleri konması, radyoda din konulu konuşmalar yapılması ve Ayasofya'nın cami haline getirilmesi de bulunmaktadır.

Aslında teokratik bir yönetime taraftar olmayan DP yöneticileri siyasal çıkarları için gericiliğe her zaman ödün vermişler ve Cumhuriyet Türkiye'sinin din politikasını temelinden değiştirerek Atatürk döneminin "militan laiklik" siyasetini tamamen terk etmişlerdir²⁸⁵.

²⁸⁴ Alemdar, a.g.e., s. 64.

²⁸⁵ Alemdar, a.g.e., s.80-81.

Demokrat Parti iktidara gelirken ekonomik ve siyasi alanlarda liberal bir çizgi izleyeceğini belirmiş, yasal çerçevedeki anti-demokratik öğeleri ayıklamayı vaat etmiştir. İlk yıllarında bu imajı korumayı başarmışsa da radyoyu kendi tek eline alma, basının özgürlüğünü kısıtlama ve hükümetin basına karşı konumunu güçlendirme gibi bazı hareketlerle kendi liberalizminin sınırlarını ortaya koymuştur²⁸⁶.

V.3.Halkevlerinin Kapatılması:

Halkevleri 1950'li yıllara gelene kadar devletin tam desteğine sahip olduğu için maddi açıdan sıkıntı çekmemiş ve ülke çapında desteklenmiştir. 1950 yılında seçimle beraber sonucunda değişmesi sonucunda Halkevleri bir muhalefet partisinin yan kuruluşları düzeyine inmiş ve çalışmaları bu konumdan etkilenerek gerilemeye başlamıştır.

Bu dönemde halkevlerinin en büyük sorunlarından biri, parasızlık olmuştur. Karşıt partililer devletin bütçesinden Halkevlerine ödenek ayrılmasına karşı çıkmaktadırlar. Parasızlık darboğazına girince CHP yanlıca büyük kent Halkevlerine para verebilir, diğerlerine yardımı kesmek zorunda kalır. Diğer yandan ülkedeki yeni ortam içinde bazı aydın ve eşraf kesimleri de Halkevlerinde uzaklaşmışlardır. Maddi kaynağın kesilmesi ile Halkevi, dergiler çıkamaz. köy gezileri yapılamaz. diğer sosyal yardım çalışmaları yürütülemez bir noktaya gelmiştir.

Demokrat Parti döneminde Atatürk devrimlerine karşı olan dinci kesimler Halkevlerine karşı büyük bir kampanya başlatmışlardır. Demokrat Parti' si Kuruluşundan beri gerıcilere gösterdiği hoşgörölü tavır ve siyasi çıkarları için laiklikten verdiği ödünler bu konuda dinci kesimi cesaretlendirici rol oynamıştır.

²⁸⁶ Tuncay, Mete, "Siyasi Tarih (1950-1960)", Çağdaş Türkiye-4 Yayın yön. Sina Akşin, İstanbul 1995.

Başbakan Adnan Menderes İse, 1932' de ilk kurulan Halkevlerinden biri Aydın Halkevinin Başkanı olarak açılış konuşmasında : “milletimizin yükselmesi yolunda her ihtiyacı gören ve sezen büyük GAZİ, içtimai hayatımızda çok derin bir boşluğu ve çok şiddetli bir ihtiyacı görmüş ve bu boşluğu dolduracak ve ihtiyaca cevap verecek bir tesis ve teşekkürün esasını kurmak, temellerini atmak şerefini de kazanmıştır...”derken;

1950-51'deki söylevinde:” ... Halkevleri,halkodaları kurmak, gençlik teşkilatını ele almak faşistvari telakki ve düşüncelerin mahsulüdür. Bunlar içtimai bünyemiz içinde tamamı ile abes , beyhude, geri ve yabancı uzun halindedirler...” sonra da:” Halkevleri içi boşalmış, tarihe karışmış, maksatsız birer varlık halinde idiler. Bunlar partiler için birer hicap(utanç) mevzu teşkil ediyordu...” diye konuşmuştur²⁸⁷.

Demokrat Parti devrim karşıtlarına ödün veren bir çok öneri ve yasa taslağı hazırlamıştır. İlk yasa önerilerinden biri de Halkevlerinin mallarına el konulmasıdır. İktidar CHP'nin iktidar olduğu uzun dönemde hazineden partiye bir çok mal-mülk, v.b. kaynak aktarıldığını ve bu varlığın ana muhalefete siyasi mücadele haksız bir avantaj sağladığını ileri sürmektedir. Bu nedenle halkın malı olan CHP varlıklarına el konularak bütün halkın yararlanabilmesi için devlete geri verilmelidir²⁸⁸.

Bu konu o dönemde varolan iktidar yanlısı basın tarafından öyle yoğun bir şekilde işlenmeye başlanır ki her gün gazetelerin ilk sayfalarında büyük puntolu harflerle CHP'ye saldıran ifadeler yayımlanır. Zafer gazetesi Başyazarı Faik Mümtaz Fenik 27.7.1951 tarihli yazısında kanun hakkında şöyle der:²⁸⁹

“Şurasını memnunlukla söyleyelim ki bu kanun. Halk Partisinin iddia ettiği gibi bir müsadere kanunu değil, bir gasp değil, doğrudan doğruya bir halkın yerine getirilmesi, vaktiyle gasp edilen malların sahiplerine ve millete iadesidir.(..)

²⁸⁷ İnan, ,M.Rauf, Gazi'nin(Atatürk'ün) Halkçılık ülküsü, **Halkevleri ve Sonrası**. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara . 1988, s. 900. (Alıntı:Cumhuriyet Gazetesi, 3 Mart 1968, Şevket Süreyya Aydemir'in Bir yazısından)

²⁸⁸ 27.7.1951 tarihinde Anayasa komisyonunda görüşülecek kanun teklifi, zafer gazete, 27.7.1951, s. 1-4.

²⁸⁹ Fenik, Faik Mümtaz, **Halkevleri Sonrası Gelişmeler**,Zafer Gazetesi . 27.7.1951, s . 1-4.

Herkes bilir ki,Halk Partisi senelerce Halkevlerini tesis maksatlarının tamamen dışında bir politika ocağı halinde kullanmıştır. Köycülük .sağlık ve hatta gösteri kollarında dahi, parti propagandası uğrunda faydalanmıştır. Devlet bütçesinden, özel idarelerden ve belediyelerden, köy sandıklarından yardım gören Halkevleri ve Halkodaları kendi partileri dışında siyasi kanaat taşıyan vatandaşlara kapatılmıştır.(..)

Parti Genel Sekreteri halkevlerinde siyasi toplantıların yapılmasını men eden bir tamin çıkardığı halde, buraları yine HP emrinde birer merkez olarak çalışmışlardır.

HP merkezleri Halkevleriyle senelerce izdivaç halinde yaşamışlardır.(..)

(..)HP Gen.Bşk. İsmet İnönü., basına verdiği beyanatta şunları söylemektedir:

“Bizim Halkevlerinden hususi bir menfaatimiz ve gayemiz olmamıştır. Ve bugünde yoktur.”

Halbuki senelerden beki bu evlerden menfaat ve faydaları pek çok olmuştur;en bariz menfaatleri, parti binalarıyla halk evlerinin karıştırılması ve Halkevleri adı alınan paranın parti işlerine harcamasıdır.(..)

DP iktidarı bu hakkı yerine getirirken bu binalar üzerine oturup kendisine mal edecek değildir. HP tarafından milletten gasp edilmiş mallar, yine millete ve devlete iade olunmaktadır.

Bunun için bu mevzuda çıkarılacak gürültünün hiç bir hukuki mesnedi yoktur; çıkacak kanun, HP’ni tarihini ve ağır bir hesaptan temizlemek bakımından onlar tarafından da şükranla karşılanması icap eden bir adalet eseridir.”

CHP, bu gelişmeler üzerine 1947 yılında konuşulan ancak gerçekleştirilemeyen tesis fikrini yeniden gündeme getirmiş ve bu amaçla hazırlanan “tesis” projesini DP’ye vermiştir²⁹⁰.

Ancak bu girişim de DP yanlısı basında olumsuz yorumlanmış ve çarpıtılmıştır²⁹¹.

“HP bu işte haksız olduğunu çoktan anlamış, Halkevlerinin partiler dışında bir tesis olması fikri kendileri tarafından ortaya atılmıştır. Eğer onlara, yüzde yüz haklı bulduklarına inansalardı, bu malları bir tesise devretmeye kalkışır mıydı?”

Deme ki haksız mal iktisabına onlar da kanidirler. Ayrıca ne koparırsak kardır diye düşünmüşlerdir. Şimdi öğreniyoruz ki, HP Genel Sekreteri Kasım Gülek İstanbul’da bir beyanat vererek bu hususta ilmi bir heyet kurulmasını ileri sürmüş, ve o heyetin varacağı kararı şimdiden kabul ediklerini bildirmiştir. Bu da ayrıca isabet eder ki, bizzat kendileri dahi haklı olduklarına inanmamakta ve çıkar bir yol bulmak için pazarlık imkanları aramaktadırlar. Dünyanın hiçbir tarafında hakka inanan insanların bu şekilde pazarlık ettikleri görünmemiştir.

(..)Kendilerinin bu şekilde bocalayışları, bu pazarlıkların dahi isabet eder ki, halk sahibi yalnız Türk milletidir.”

Vatan Gazetesi baş yazarı Ahmet Emin Yalman ise Halkevleri ve CHP’ye ilişkin yazılarında geçmişle hesaplaşmaktadır: ²⁹²

“Bir tek parti devrinin, irade ve mukavemeti felce uğratan baskısı içinde yapılan, hukuki şekillere, yani kara kitaba uydurulan tasarrufları: bir müktesep hak diye kabul etmek, ona göre fikir yürütmek hatadır. Türk Ocakları ve Muallimler Birliği mallarını güya Halk Partisine hibe etmişler. Böyle bir iddiayı hak ölçüleriyle makbul ve meşru bir tasarruf diye kabul etmeye imkan var mı? Bir devlet malı, yok pahasına devletin elinden alınıp gene Devlete yüksek bir bedelle kiralanırsa böyle bir taşkınlık hak mefhumunun çerçevesi içinde edilebilir mi?”

²⁹⁰ Ulus Gazetesi, Halkevleri, 21.07.1951.

²⁹¹ Fenik, Faik Mümtaz, Zafer Gazetesi, 29.07.1951, s.1.

²⁹² Yalman, Ahmet Emin, Vatan Gazetesi, 29.07.1951, s.1.

“Halk Partisi yeni şartlara uymak zaruretini kabul ederek Halkevlerinin iadesini bizzat iş edinmeliydi.”

Zafer Gazetesinde Cihad Baba'nın da, halk evlerinin daha önce düşünüldüğü gibi tesis haline gelememesinin nedenleri arasında; Halkevleri ile CHP parti binalarının iç içe olduğu, Halkevleri tesis olursa, CHP'nin Kendi binaları için birçok yerde ayrı yerler bulmak zorunda kalacağı, ayrıca CHP'nin senelerden beri devlet bütçesinden Halkevleri için en az 2 milyon Türk Lirası alarak bu parayı parti işlerinde kullandığı, tesis projesinin bu kaynağı keseceği. üstelik halk evlerinin cemiyetler kanununa uygun olmadığı sıralanmıştır Cihad Baban'a göre tesis projesini inceleyen komisyon bu nedenlerle başarıya ulaşamamıştır²⁹³.

Ulus Gazetesi ise CHP'nin yayın organı olarak CHP'nin görüşlerine yer vermekte ve olaya CHP ve Halkevleri açısından bakmaktadır. Bu gazetede yer alan bir demecinde CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek hakkında hazırlanan yasa önergesini ana hedefinin ara seçimler arifesinde CHP'yi zedelemek. CHP Teşkilatın yıldırarak vatandaşların cesaretini kırmak olduğunu²⁹⁴ söylemiştir.

Aynı Gazetede Demokrat Partinin CHP'nin malı olan Ulus Matbaasına el koymak amacı taşıdığı Halkevleri bahanesiyle CHP'nin mallarını topyekün elinden almak istediği belirtilmiştir²⁹⁵.

Adnan Menderes'in bu konuda daha önce “CHP” yi sıfır noktasına getirip oradan başlatmak ahdimizdir “diye bir söz söylediği, ancak kamuoyunun tepkisinden çekilmesi nedeni ile bu konuyu hükümet tahrik ediyor gibi göstermek de istemediği, önce birkaç DP'li milletvekiline kanun teklifi yaptırarak Halk Partisine gözdağı vermenin daha doğru olacağını düşündüğü, yine Ulus Gazetesinde çıkan haberler arasındadır²⁹⁶. Bu habere göre CHP'ye elindeki Halkevi binaları ve CHP'nin mülkiyetine geçmiş gayri menkulleri gönül rızasıyla verirlerse DP'nin de CHP'nin DP'ye borcu olan 5 milyon liradan ve Ulus Matbaasına el koymaktan vazgeçecekleri söylenmiş; bunun üzerine CHP de zaten Halkevlerini tesis haline getirmek istediklerini, bu konuda Anayasayı çiğnemeye gerek olmadığını söyleyerek

²⁹³ Baban, Cihad, *Zafer Gazetesi*, 02.08.1951, s.1-4.

²⁹⁴ “CHP'nin mallarına el konuldu”, *Ulus Gazetesi*, 26.07.1951, s.1.

²⁹⁵ “CHP Halkevleri”, *Ulus Gazetesi*, 23.07.1951, s.1.

²⁹⁶ “Halkevleri Hususu”, *Ulus Gazetesi*, 21.07.1951.

hazırladığı tesis projesini DP'ye vermiştir²⁹⁷. Ancak, bunun üzerine DP yanlısı basında Halkevlerini tesis haline getirme tasarısından çarpıtılarak söz edilmeye başlanmıştır.

Bu yasanın kabulü için belirli bir kamuoyu yaratıldıktan sonra hazırlanan yasa önergesi mecliste kabul edilir. 11 Ağustos 1951 günü resmi gazetede yayınlanan 5830 sayılı bu yasa "Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire müesseselerle münfesi derneklere ait olup, siyasi partilere terk edilmiş olan gayri menkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun "başlığını taşımaktadır. Yasanın üçüncü maddesine göre, "Halkevi olarak yapılmış veya yapılmakta bulunan veya 1 Mart 1950 tarihine kadar kısmen veya tamamen Halkevi olarak kullanılmış veya herhangi bir sosyal amaç veya kamu hizmeti için kullanma amacıyla kısmen veya tamamen halktan toplanan bağış ve katkılarla yapıldığı halde, bir siyasi parti adına tescil edilmiş bulunduğu il veya ilçe yönetim kurulları tarafından saptanmış olan gayrimenkulların kayıtları devlet adına resen tashih ulunarak ilgililere yazı ile ihbar edilir.

(..) Bu yasa çerçevesinde siyasal partiler işgal ettikleri gayrimenkulları bir ay içinde terk etmek zorundadır. (..)Devlete intikal eden Halkevleri ile Halkodalarındaki eşya yeni sahiplerinin mülklerine geçer. Bağış olarak sağlanan eşya ise siyasal parti isterse kendisine verilebilir²⁹⁸.

Halkevleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulmasıyla ilgili yasa çıktıkta hemen sonra uygulanmış ve bütün ülkede varolan Halkevleri, Halk Partisi binaları ile diğer mal varlığına devletçe el konulmuştur. (..)Uygulamada yasa ve yönetmenlik dışında çok katı ve ağır bir baskı Halkevlerine karşı uygulanmış, tarihe vandalizm olarak geçecek bu baskılar sonucunda yılların birikimi olan mal varlığı yağma edilmiştir²⁹⁹.

Rauf İnan Halkevlerinin kapatılışının sonuçları şöyle anlatılmaktadır:³⁰⁰

²⁹⁷ Alemdar, a.g.e., s.248-249.

²⁹⁸ Çeçen, Anıl , a.g.e. ,s. 252, 253.

²⁹⁹ Alemdar. a.g.e., s. 253, 254.

³⁰⁰ İnan, M.Rauf, a.g.e., s. 901-902.

“Halkevleriyle birlikte, onların çıkardıkları değerli, çok değerli yayınlar, özgün yapıtlar, bütün eğitim ve etkin çalışmaları, girişimleri durdu. Kitaplıkları yok edildi. Bütün kitapları belki yakılmadı; fakat milyonlarca kitap ve değerli belgeler, dergiler tartı ile bakanlara satıldı, kese kağıdına çevrildi.(..)

Halkevlerinde bütün özverilikleriyle çalışan binlerce ülkücü öğretmen ve aydı etkisizleştirildi. Boş zamanların, avaralıkların kucağına atıldı. Gençliğe kendi yeteneğini özgür geliştirme, çalıma, halka, eğitimi, sanata hizmet ederek değerlenme olanağı bırakılmadı. Ve hele halktan gelen, halkın içinde en yaygın sayıda bulunan tek aydın, öğretmen kütlesi; bütün örgütüyle kitaptan, eğitimden uzaklaştırılarak kahvelerin ve oyun masalarının tutkusuna itildi, mahkum edildi. Buna direnen ve kişiliği, Atatürkçü, halkçı, devrimci, atılımcı ülküsünü yitirmeyenler, çeşitli haksızlıklarla sindirilmeye çalışıldı. (..)”

Halkevleri ile ilgili gelişmeler Türk basınında yer almış. Atatürk ilkeleri doğrultusunda yayın yapan basın bu vandalizmi gözler önüne sererken, iktidar yanlısı gazeteler Halkevleri karşı girişilen bu hareketi savunmuşlardır. İktidarın yayın organlarında Halkevlerinin gece üniversitelerine dönüştürüleceği, kitaplıklarının yeniden düzenleneceği, mal varlığının devlet eliyle değerlendirileceği yazmaktadır. O sıralarda Ulus gazetesinde yazar olan Peyami Safa ise Halkevlerinin konusunda çıkarılan yeni yasanın bir törer yasası olduğunu, bunun ancak bir ihtilal döneminde olabileceği, çünkü yeni yasa ile Anayasanın, Medeni Yasanın ve tüm hukukun bir yana atıldığı açıkça yazıyor ve demokrasinin bu uygulama ile ayaklar altına alındığı belirtiliyordu³⁰¹.

Demokrat Parti'nin Halkevlerine karşı takıldığı tavrın arkasında birden Çok farklı neden bulunduğu düşünülebilir. En gözle görülür neden DP'nin CHP'yi yıpratmak ve kamuoyunda küçük düşürmek amacıdır.

³⁰¹ Çeçen, Anıl, a.g.e., s.255-256. (Alıntr: Ulus Gazetesi, 28.8.1988).

Diğer yandan, toplumdaki devrim karşıtı kesimlerin güçlenerek DP'nin hoşgörüsüyle seslerini yükselttikleri bir dönem yaşanırken; cumhuriyet rejimi ve devrimlerin ideolojisini yayan Halkevleri, doğal olarak bu gerici kesimlerin en büyük hedefleri olacaktır. Nitekim, karşıt düşüncelere parti ve dernek özgürlüğü tanınması ile 1949 yılında yeniden kurulan Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, Türk Ocaklarının açılış konuşmasında Halkevlerine karşı çıkmış, devrimlere dil uzatarak dini yüceltmek, Atatürk'ü açıkça eleştirmiştir.

Karşıt parti ve dernekler ve yurt düzeyinde yapılan mitingler ülkede değişen hava meclise de yansımış ve mecliste de Halkevleri aleyhinde konuşmalar yapılmaya başlanmıştır. Yine Tanrıöver Meclis'te yaptığı bir konuşmada Halkevleri ile Türk Ocaklarını idari yapıları açısından karşılaştırmış; Halkevlerinin devlete değil partiye bağlı olduğunu, fakat Türk Ocakları'nın kişilere partililiklerini unutturduğu, Halkevlerinin ise partiye bağımlılığı nedeniyle yukardan emir almaya alıştığını, ama kendini yönetmesi açısından özgür bırakılması gerektiğini, Halkevlerinin yeterli hizmet görmediği için gençlerin kendilerine yeni kapılar aradıklarını söylemiştir.³⁰² Burada, 1949'da yeniden açılan Türk Ocaklarının eski bakış açılarıyla Halkevlerine alternatif olarak sahneye çıkarıldığı görülmektedir. Dolayısıyla ülkede yaratılan ve meclise de yansıyan karşı-devrimci hava, Halkevlerinin kapatılmasında önemli bir yol oynamıştır.

Halkevlerinin kapanışı, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile Türkiye tarihinde devrim karşıtı güçlere ödün verilmesi ve laiklik ilkesinden uzaklaşılması konusunda bir dönüm noktası değilse de en önemli olaylardan biridir.

Çok partili hayata geçişle birlikte Konya Halkevinin etkinliği de diğerleri gibi azalmaya başlamıştı. Artık Halkevi ekonomik ve siyasal yönden sorunlar yaşıyor ve bunlar her geçen gün artıyordu. Bu arada Halkevlerinin kuruluşu ile 1931 yılında mal varlıklarını devralmış oldukları Türk ocakları da bir taraftan açılmaya başlanmıştı. 12 Mart 1949 tarihinde Hamdullah Suphi Tanrıöver'in evinde yapılan toplantıda merkez ocağı faaliyete geçirildi. Üstelik Türk ocağının açılış törenine Vali, Belediye Başkanı,

³⁰² Alemdar, a.g.e., s. 237, 238.

Yahya Kemal Beyatlı, Fahrettin Kerim Gökay gibi etkin kişilerde katılıyordu.³⁰³Türk ocakları bir yandan da Halkevlerine devredilen mal varlıklarını geri istemeye başlamıştı.³⁰⁴Halkevi siyasi konjonktür gereğince birçok sorunlarla karşı karşıya geliyordu. Yaşanan bu gelişmeler 1950 yılında hükümetin aldığı bir kararla hazine veya mülhak bütçelerle o zamana kadar yapılan yardımların belirlenmesi için Maliye Bakanlığı Müfettişlerince incelemeye aldırılmasına yol açtı. Aynı yıl içinde Maliye Bakanlığı Müfettişleri inceleme için Konya'ya da geldiler.³⁰⁵

Bu gelişmelere dayanamayan Konya Halkevi;diğer Halkevleriyle birlikte 8 Ağustos 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5830 sayılı yasa ile kapatılarak mal varlıkları hazineye devredildi.Böylece 19 yıllık kültür kurumları zinciri sona ermiş oldu.

³⁰³ “**Merkez Ocağı Faaliyeti**”Yeniyol Gazetesi. sayı 3877 (1949), s.1.

³⁰⁴ Zeki Yağmurdereli, “**Türk Ocakları**”, Yeniyol Gazetesi, sayı 4256 (1950), s.1.

³⁰⁵ “**Konya'nın İncelenmesi**”,Yeniyol Gazetesi. sayı 4369 (1950).s.1.

V.4.Büyük Önder Atatürk'ün Konya'yı Ziyaretleri

1	3 AĞUSTOS	1920-	5 AĞUSTOS	1920
2	1 NİSAN	1922-	4 NİSAN	1922
3	24 TEMMUZ	1922-	25 TEMMUZ	1922
4	19 AĞUSTOS	1922-	20 AĞUSTOS	1922
5	20 MART	1923-	23 MART	1923
6	3 OCAK	1925-	13 OCAK	1925
7	17 EKİM	1925-	19 EKİM	1925
8	18 MAYIS	1926-	19 MAYIS	1926
9	18 ŞUBAT	1931-	1 MART	1931
10	25 OCAK	1933-	25 OCAK	1933
11	7 OCAK	1937-	6 ŞUBAT	1934
12	6 ŞUBAT	1934-	7 OCAK	1937

V.5. Atatürk'ün Ölümünde Konya

1938 Yılı Kasım ayının ilk haftasında Türkiye üzüntülü karamsar günler yaşadı. Herkes “ acı sonu ” u bekler gibiydi. Suskun, neşesiz, buruk günler... Atatürk'ün hastalığı giderek artıyor, radyo ve gazetelerin verdiği sağlık raporları hiç de ümit verici olmuyordu.

O günler Konya Orta Okulunun 1. sınıf öğrencisiydim. Öğretmenlerimiz dokunsanız ağlayacak gibi bezgin, neşesiz sınıfa giriyor, söz dönüp dolaşp Atatürk'ün rahatsızlığına geliyor, bize Atatürk'ü, onun büyüklüğünü tekrar tekrar anlatıyorlardı. O haldeydi ki Atatürk ölürse biz, hepimiz öksüz kalırdık. Sonunda beklenen ‘acı son’ gelip çatmıştı. 10 Kasım 1938 üçüncü dersteydik ki Coğrafya hocamız gözleri kan çanağı gibiydi, derse girmiş Atatürk'ün öldüğünü söylemiş hıçkırarak dışarı çıkmıştı. O anda donup kanmıştık. Birkaç dakika sonrada başlarımızı sıra kapağına dayayarak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştık.

Atatürk'ün ölüm günü sınıfça ağladık, okulca ağladık. Konya'da yediden yetmişe herkes ağlıyordu.

Orta okul yurt bilgisi hocamız Mithat Şakir Altan duygularını şöyle dile getiriyordu: ‘Atatürk, bir millet dehasının, bir millet kudretinin en mümtaz, en üstün bir sembolü, bir varlığıydı’³⁰⁶.

Onun ondokuz yıl beş ay on gün süren son milli cidal devri insanı imrendiren şerefler,şanlarla dolup taşan bir tarihtir.

Hayatının her anını, her dakikasını milletine,yurduna veren Atatürk, kendi devrine şef, milletinin geleceklerine sembol olmak gibi insanlığın miracına yükselen bahtiyar bir fanidir.

Asırları iradesine ram eden deha ve kudreti, onda teşahhus eden büyük Türklüğün tarihi hüvüyeti idi. O deha'nın aydınlığında bir vatan kurtuldu ve kuruldu; bir millet doğdu ve yapıldı. İmanını onun zengin ve coşkun ruhundan varlığından alan bir nesil meydana geldi.O mazilere inerek geleceklere ruhlara ve asırlara süzülen bir mucize. her düğümü, mütemadiyen işleyen dehasıyla çözüveren bir insan üstünlüğü kudreti idi.

Onun fani gözlerinin ışığı sönmüştür! Fakat ruhunun sönmeyen ateşi varlığımızın sıcaklığı olarak ebediyete kadar kalacaktır. Bu imanla şimdi onun maneviyatı önünde bir millet göz yaşları içinde eğilmiştir.Adını elinde bir bayrak gibi göklere yükseltmek azim ve kararıyla her zamankinden daha metin tarihi vekariyle başbaşadır...

...On yedi milyonun sevgisini taşıyan Atatürk; on yedi milyona aynı sevginin mukabilini demeğe uğraştı; ve muvaffak oldu.

...On yedi milyon tek bir kalp gibi, sevdiği Atasından ayrı ayrı aynı sevgilini heyecanını yaşadı.

Fani bir vücut için bu didinme çok değimliydi? Onun en yüksek feragati; bu vücudun Türk milletine zerre zerre verilmesi, bu ruhun on yedi milyona taksiminde değimlidir?

Zerre zerre eriyen varlığını onbeş yıl içinde gençliğin maneviyatına veren Atatürk. kurduğu büyük eseri, gençliğin mevcudiyetinde yine kendisine emanet etmiş

³⁰⁶ Babalık Gazetesi,Atatürk'ün Ölümünde Konya .12 Kasım 1938

oldu.Onun için gençlik var oldukça Cumhuriyet Türkiye ile birlikte Atatürk,yaşıyor demektir;yaşayacaktır³⁰⁷.

“...Türk ulusunun en büyük milli kahramanı,hayata gözlerini kapadı.Bu acı tarihin beynine yıldırım gibi çarptı.Bu acı haber, bütün Türk ulusunun ruhunu kasırga gibi sarstı. İnsanlık en büyük evladını, Türk ulusu en ulu şefini,Türk tarihi biricik kurtarıcısını kaybetti.

Ebedlerden gidip ebede giden; büyük doğup büyük olarak ölen Atatürk!Sen kara topraklara değil, ülkünle dolu olan iman etmiş bulunan Türk ulusunun ruhuna gömüldün...”³⁰⁸

“Tarih,hiçbir milletin. hükümdarının, şahının, hakanının ölüsüne, böyle ağladığına ve dövündüğüne şahit olmamıştır.

Atatürk, millet kalbini fethetmek amacına eren ilk başbuğ ilk realist şef,en büyük hatiptir.Bir millet kalbine sahip olan fani için ulvi ihtiram ve muhabbetin vecdi ve heyecanı içinde ağlamak mümkün müdür?

Türk milleti, hatta bütün bir insanlık alemi,10 teşrinisani 938 den beri hicırıklar içinde sarsılıyor ve ağlıyor.Sulh ağlıyor, tarih ağlıyor! Nasıl ağlamasınlar ve nasıl ağlamayalım ki Onun. belki kısa olan ömrü,vatan ve millet içinde benzersiz mücadeleler.

fetihler, parlak zaferler ve muvaffakiyetlerle, sulhun devamı ve insanların sükun içinde yükselmesi için sarfedilen cehitlerle doludur³⁰⁹.

Onun manevi huzurunda bugün huşu ve ihtiramla eğiliyoruz.Bu azim ve terkimde, beslediğimiz sonsuz ve ulvi sevginin.inan ve bağlılığımızın tezahürleri;eserini muhafaza azmimizin mukaddes yemini vardır.

Onun başı güneşle bezenmiş, güneşle örülmüş ve sarılmıştı.O, güneş ve yıldızların maverasına gidiyor.

³⁰⁷ “En Büyük Acı”,Ekekon, 14 Kasım 1938 Cemal Kaynak.

³⁰⁸ “O Ölmedi”. Babalık, 16 Kasım 1938 Yavuz Süslü.

³⁰⁹ “Gidiyor”. Babalık, 21 Kasım 1938 Atif Evren.

Aynı tarihli gazetede milli cenaze töreninin Konya'daki akisleri şöyle anlatılmaktadır:

“Bugün; daha erkenden halk sokaklara dökülmüştü.Milli yasın izleri, vatandaşların ağlamaktan kızaran gözlerinde, hüznle kırışan yüzlerinde okunuyordu.Herkes, içindeki acıyı dökmek; herkes ağlamak, ve söylemek istiyordu.

Hoparlörlerin altında, radyoların önünde biriken halk, gözyaşları içinde Ankara radyosunun cenaze törenine dair verdiği malumatı dinliyor ve haberleri takip ediyordu.

Halkevi ve etrafı binlerce vatandaşla dolmuştu.Havanın matemî sükununu yırtan hıçkırıklar, acılı milletin ızdırabının ,onulmaz yarasının derinliğini ifade ediyordu.

Büyükler, münevverler gençler Halkevinde toplanmış, saat 11:30'da adım atacak yer kalmamıştı.Her yüzde derin ifadeleri okunuyor; nemli gözler birbirine ayrı şeyleri söylüyorlardı.

Saat 11:40'da Vali ve Parti Başkanı B. Cemal Bardakçı eve teşrif etti.11:50de bando İstiklal Marşını çaldı.Herkes teessür içinde ve ayakta dinledi.Bundan sonra Halkevi Reisi B. Tahir Mihçinin söylevi takip etti.T: Mihçi, yüce ve ebedi Önderin çocukluğu ve hayatı hakkında tafsilat verdi.

Söylevden sonra üç dakika ihtiram vakfesi yapıldı.Bu sırada teessürünü zaptedemiyenlerin hıçkırıkları duyuluyordu.

Öğleden sonra...

Halkevinin ayrılan halk anıt önünde yer alabilmek için sabırsızlanıyor.Saat 13:00'den itibaren mektepler yerlerini almağa başlamışlardı.Tam 13:30'da başta Vali Parti Başkanı Cemal Bardakçı olmak üzere bütün memurlar ve zabıtlar büyük üniformalarıyla

hazır bulunmuşlardır.Onbinlerce halkın doldurduğu meydanlıktan hıçkırıklar yükseliyor;gözlerden alev yağmuru gibi yaşlar dökülüyor.

Heykelin kaidesi çelenk ve çiçeklerle süslenmişti.

Saat 14:00'de İstiklal Marşı, sükut ve selam vaziyetinde dinlendi.Bu sükuttan sonra derin bir hüznün yaratarak Şopen'in cenaze ve matem marşı dinen hıçkırıkları kırbaçladı.Yaşlı gözler topları ıslatırken kürsüye Mithat Şakir Altan geldi.Altan söyledi, mektepliler, kadınlar, gençler, çocuklar ağladı;İhtiyar analar, babalar ağladı.

Sözlerini heyecan içinde bitiren hatipten sonra öğretmen bayan Muzaffer Erk, Altan tarafından yazılan hitabeyi okumaya başladı.Bundan sonra kürsüye liseden Muzaffer Esin geldi.Heyecanlı nutku arasında Atamızın gençliğe hitabesini okudu.Gençlik ve halk hep birden and içti.

Şopen'in cenaze marşı tekrar bir matem sağanağı halinde bittikten sonra Vali Cemal Bardakçı hitabesine başladı.Vali Atanın çocukluğunu ve ilk inkilapcılığını anlattı.Cumhur Reisi İnönü ile olan arkadaşlığından bahsederek ona olan güvenini tebarüz ettirdi.Valinin nutkundan sonra üç dakika ihtiram ve sükut vakfesi yapıldı ve meş'aleler ateşlendi. Halk sükun ve intizam Atasının heykeli önünden geçerek tazim ve saygı vazifesinin yaptı, yavaş yavaş dağıldı”

O günlerde Konya'nın ikinci gazetesi olarak gündelik yayınlanan (Ekekon) Gazetesi ise 10 Kasım'da ikinci baskı yaparak(En Acı Gün-Büyük Kurtarıcıyı Kaybettik) manşeti ile Atatürk'ün ölümünü duyurmuş, bu konudaki Hükümet bildirisini yayınlamıştı.³¹⁰Ertesi gün gazetede (Atatürk'ü kaybettik.Henüz onun adını

³¹⁰ “En acı Gün” Ekekon, 10 Kasım 1938.

heceleyenlerimiz bile dündenberi ona ağlıyor, gözyaşları döküyorlar.Bu samimi levha bir milletin yapısının masum, temiz, mini mini gönüllere kadar yayılan en asil ve ulvi tezahürüdür.Fani Atatürk ne yazık ki aramızda görünmeyecektir.Bu, tabiatın mukadder bir akibetidir.Fakat, ebedi Atatürk daima bizimle beraberdir ve geleceklerimizle birlikte...) cümleleri iri harflerle yer almış aynı sayıda Ömer Keskin (Atatürk Ölmedi). M. Nedim Güntel (En Büyük Matem Karşısında) başlıklı makaleler yazmıştır³¹¹.

Atatürk'ün ölümünü dolayısıyla 8 sayfalık bir özel sayı yayınlanmıştır.Bu sayıda Muzaffer Çankaya (ağlıyoruz , Ziya Çalık (Atam Sen Ölmedin). M. Birgen (Onun Arkasından) başlıklı yazılar yazmışlardır³¹².

Konya Halkevi'nin yayınladığı (Konya) dergisinde Atatürk için bir sayı hazırlanmıştır.

Konya da Atatürk Müzesi: Atatürk'e Konyalıların hediye ettiği ve Atatürk'ün Konya'ya geldiği zaman kaldığı köşk, Atatürk'ün ölümünden sonra, kanuni varisi olan kız kardeşi Makbule Atadan'a geçmişti.Makbule Atadan bu Köşk'ü sembolik bir bedelle Konya Özel İdaresi'ne devretmişti bu tarihten sonra Atatürk Köşk'ü Konya Valileri için konak olmuştur³¹³.

Konya Müzeleri Müdürü olarak Konya'da göreve başladığını 1953 yılından sonra Köşk'ün Milli Eğitim Bakanlığına devri ile Atatürk Müzesi olarak ziyarete açılması konusunda Konya valilerine sürekli tekliflerde bulundum.Her defasında valiler, konağı devretmek için yeni bir konak yaptırmanın gerekeceğini,bunun için de yeterli ödeneğin bulunmadığını söylemişlerdir. 1962 yılında aynı teklif'i Konya'ya vali olarak atanan Rebi Karatekin'e yaptım.Vali:

³¹¹ "Atatürk Ölmedi" Ekekon. 11 Kasım 1938 Ömer Keskin.

³¹² "Atam Sen Ölmedin" Ekekon. 13 Kasım 1938.

³¹³ "Ulu Önderimiz" Ekekon .13 Kasım 1938.

-Madem ki Vali Konağı Atatürk'e bağışlanmış bir kőřktür.O halde ben bu Köşk'te kalamam demiş, Meram'daki yazlı vali konağına taşınmış, Atatürk Köşk'ünü de sembolik bir bedelle Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisli olarak Hazineye devretmiştir.

1963 yılında Köşk'ü tavanından temeline kadar onarttım.Ondan sonra Atatürk'ün Konya ile ilgili belgeleri, bilgileri, sözleri derlemeye başladım.1964 yılı başlarında eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü olarak Ankara'ya atanmıştım.Çalışmaları burada da sürdürdüm.Anıt-Kabir'de teşhirde olmayan Atatürk'e ait bazı eşyaları Konya'ya gönderdim.Böylece 17 Aralık 1964 günü Konya Atatürk Müzesi'ni ziyarete açturdım.

Bugün de ziyarete açık bulundurulan Konya Atatürk Müzesinde, Atatürk'ün kullandığı palto, elbise, şapka, pabuç gibi giyim eşyaları, sofra takımları oyun masası ve bastonlar sergilenmektedir.Salon'un duvarlarında Atatürk'ün ve Konya'ya ilişkin fotoğrafları, Atatürk'le ilgili belgeler, Atatürk'ün sözleri, Atatürk pulları koleksiyonu, Konya'ya gelişlerinde bu binayı çekilen Cumhurbaşkanlığı forsu ve daha bazı hatıra eşyaları vardır.Yukarı salonlarda Atatürk'e hediye edilen bazı eserlerle, Dolmabahçede, son günlerinde dinlediği şezlong, Atatürk'le ilgili yayınlar, sözler yer almaktadır.

SONUÇ :

İdeoloji, içinde yaşanan toplumsal ve ekonomik gerçeklerin kamuoyunda olumlu olarak algılanmasını sağlayarak, devletin egemen üretim biçimini sürekli kılan en önemli araçtır. Yirminci yüzyılın çağdaş yönetimleri, ideolojinin bireyleri toplumsal yapıya tabi kılma işlevinin önemini kavramış ve bunun için ellerinde buldukları ideolojik aygıtların sonuna kadar kullanılması gerektiğini çok iyi özümsemiştir. Althusser'e göre ideoloji toplumsal pratiklerde gizli madde bir güçtür. Görevi bireyleri belli bir anlam için özne konumuna yerleştirerek onları toplumsal yapıya tabi kılmaktır. Amacına ulaşmak için bireylere maddi kurumlar aracılığıyla seslenir yada çağrı yapar. Her iletişimin temelinde bu işleyiş vardır. Çağrıya yanıt veren bireyler o ideolojinin öznelere durumuna gelirler, yani o ideolojiyi benimseyen, onun için çalışan kişiler olurlar. Bu süreç din, eğitim, aile, hukuk, sendika, haberleşme, siyasi ve kültürel aygıtlar gibi ideolojik aygıtlar aracılığıyla gerçekleştirilir.

Toplamların sürekliliği için gerekli bir toplumsal pratik olan ideoloji, insanların ekonomik ve politik pratiklerindeki etkinliklerini de yönetir. Bu nedenle ideolojisi topluma benimsetilmeyen bir devrim başarıya ulaşamaz. Başka bir deyişle devrimin başarılı olabilmesi için önce kişiler devrim ideolojisinin öznelere kılınmalı ve yeni yapı toplumuna katılmalıdır. Aksi halde devrimle oluşturulan yeni yapının sürekliliği sağlanamaz; dolayısıyla toplum her an eski alışkanlıklarına dönebilir. Türk Devrimi, ulusal, laik, bağımsız bir devlet kurmak ve batı uygarlığının dayandığı temel ilkeleri olarak Türk toplumunun çağdaş bir toplum olabilmesi için gerekli kurumları oluşturmak amacını taşıyordu. Eğer Türkiye bağımsız ve anti emperyalist bir ülke olarak uygarlık yolunda

ilerlemek istiyorsa, bunun yolu ülkede kurumları ile, toplumsal yapısı ve insanları ile çağdaş bir yapılanmaya gitmekten geçiyordu.

Ancak devrimin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle yapılan devrimlere yabancı olan topluma bu devrimleri anlatmak, daha da önemlisi bu devrimlerin temelini oluşturan ideolojiyi benimsetmek gerekiyordu. Diğer bir deyişle, bireylere toplumsal pratikler içinde seslenerek onları yeni ideolojinin öznelere kılmak. yeni yapının sürekliliğini güvence altına almak için şarttı. Aksi halde, yapı ve bilinç olarak devrimlere hazır olmayan toplumun devrimleri anlaması, benimsemesi ve sahip çıkması beklenemezdi. Devrimler sonucunda değiştirilen üstyapı kurumları ile orantısız olarak ideolojik açıdan geride kalan bir toplum, eksiye dönüş özlemini canlı tutar ve bunun koşullarını her an hazırlayabilirdi.

Cumhuriyetin kuruluşuna değin yapılan zorlu mücadele elde edilen kazanımlara sıkı sıkı sarılmayı gerektiriyordu. En başta, dış güçlere karşı içeride ulusça sıkı bir birlik oluşturmalı, Türkiye gücünü bu birlik ve beraberlik ruhundan almalıydı. Bunu gerçekleştirebilmek için halk, bir ideoloji etrafında toplanmalıydı. Bu ideoloji milliyetçilik ideolojisi idi. Geleneksel ümmetçi yapı yerine ulusal bir devlet kuran Türk devriminin gücünü de ulusal birlikten alması doğaldır. Böylece eski yapıda var olan dinsel-bölgesel-etnik ayrımların ortadan kaldırılarak ülke toprakları üzerinde yaşayan herkesi bir amaç yada ideal çevresinde birleştirmek için en uygun birleştirici milliyetçilik ideolojisi olabilirdi. Ancak milliyetçilik anlayışı ırkçı, yayılmacı, savaşçı bir milliyetçilik değil, ülkede yaşayan herkesi içine alacak ama sınırların dışına taşmayacak bir milliyetçilik anlayışıydı.

Cumhuriyet rejiminin ve devrimlerin temel ilkeler olan laiklik, cumhuriyetçilik, devletçilik, halkçılık ve devrimcilik ilkeleri ile tam bağımsızlık ve antiemperyalizm ilkeleri de topluma benimsetilip yaygınlaştırılacak ideolojiler olmalıydı. Bu ilkeler topluma mal edilmeden devrimlerin geniş bir tabana yayılarak işlevsellik kazanabilmesi ve olması mümkün değildir.

Diğer yandan devlet ve aydın kesim ile halk arasındaki kopukluk da önemli bir sorun oluşturuyordu. Aydınlar ulusal değerleri tanımıyor, halka yabancı kalıyordu. Edilgen durumdaki halk kendi çevresinden çıkamıyor, devlete ulaşamıyor ve kendini ifade edemiyordu. Üstelik 1929 yılında patlak veren ekonomik bunalımın Türkiye' ye de yansması sonucu koşullar ağırlaşıyor; bu durum halkı yılgınlığa düşürüyordu.

Bu koşullar içinde hem toplumu oluşturan bireyleri milliyetçilik ideolojisi etrafında toplayarak sıkı bir ulusal birlik yaratmak, hem Cumhuriyet rejiminin dayandığı ilkeleri ve devrimleri halka anlatmak ve benimsetmek, hem de aydın kesim ile halkı birbirine yakınlaştırmak için yurt çapında bir örgütlenmeye gitmek gerekliliği ortaya çıkmıştı. Söz konusu olan ideolojinin topluma benimsetilmesi olduğu için bu aşamada devletin ideolojik aygıtlarına görev düşüyordu. İşlenecek en önemli tema milliyetçilik olmalıydı. Öyleyse toplumun bireylerini birbirine bağlayan kültür öğeleri, yeni çağdaş ulusal kültürü oluşturmak üzere kullanılacak ve milliyetçilik duyguları bu ulusal kültür aracılığıyla pekiştirilecekti. Bunun için ülkede kültürel değerler adına ne kadar birikim varsa araştırılacak, derlenecek ve kitlelere ulaşmak, kitleleri birleştirmek için kullanılacaktı. Bu hedef toplumsal pratikler içerisinde ve tüm iletişim araç ve yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilecekti. Bu araç ve yöntemleri işlevsel bir şekilde kullanabilmek için planlı programlı ve bilinçli bir çalışmaya gereksinim vardı ki; bu da ancak geniş kapsamlı bir halka ilişkiler etkinliği olabilirdi.

Halkevleri böyle bir gereksinimin sonucu olarak 1932 yılında kuruldu.

Halk eğitimi amaçlı kültür kurumları olarak nitelendirilen Halkevleri, 9 etkinlik kolu ile çalışmalarını sürdürdü. Bu kollar, Dil ve edebiyat Kolu, Güzel Sanatlar Kolu, Temsil Kolu, Spor Kolu, Sosyal Yardım Kolu, Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu, Kütüphane ve Yayın Kolu, Köycülük Kolu ve Tarih ve Müze Koludur. Kolların yaptığı çalışmaların ortak amacı halkın öz değerlerini başka bir deyişle ulusal kültürü oluşturan öğeleri araştırmak, bulup ortaya çıkarmak, işleme ve geniş kitlelere yaymaktır. Böylece toplumun aydın kesimine milli değerler tanıtılırken halka da çağdaşlaşmanın temel ilkeleri

benimsetilmeye çalışılacak; aydın kesim ile halk Halkevleri çatısı altında yakınlaşma ve birbirini tanıma olanağı bulacaktı.

Her etkinlik kolu kendi sorumlu olduğu alanda bu hedefe yönelecek; bu da milli edebiyat, milli resim, milli müzik, milli tiyatro eserlerini ortaya çıkaracaktı. Nihai hedef öz değerlerin çağdaş batı tekniğiyle yoğrularak ulusal/çağdaş bir kültür oluşturulmasıydı. Bu hedef Atatürk' ün tam bağımsızlık ve anti-emperyalizm ilkelerini gözardı etmeden batılaşma amacını yansıtıyordu.

Doğrudan CHP' ye bağlı kurumlar olarak çalışan Halkevleri, partiden ve ulusal bütçeden gelen kaynaklarla kısa zamanda yurtçapında yayılarak etkinlik alanlarını genişlettiler. 1932-1951 arasındaki 19 yıl içinde yurtda toplam 4780 Halkevi ve Halkodası açıldı.

Bu geniş örgütlenme ile, Halkevleri genci Türkiye Cumhuriyetinin, hatta tüm Türkiye tarihinin en yaygın kültür kurumları oldular. Ülkedeki toplumsal, kültürel ve sanatsal yaşamın filizlendiği ilk canlı merkezler niteliği taşıdılar. Halkevlerinde gerçekleştirilen toplantı, konferans, konser, temsil, sergi, yarışma gibi toplumsal pratiklerde insanlara seslenilerek, devrim ideolojisinin özneleri olmaya çağrıldı. Bu çağrıya her yıl artan bir oranda yanıt da geldi. Halkevi etkinliklerine katılmak demek, bu ideolojiye inanmak ve onun gönüllü savaşçısı olmak anlamına geliyordu. Böylece, Halkevleri toplumun uluslaşma, çağdaşlaşma ve siyasallaşma tarihinde önemli bir role sahip oldular.

Diğer yandan, Halkevlerinin araştırmacı yönü sayesinde ulusal kültürü oluşturan her türlü öge (şiir, türkü, giysi, halk oyunu, ev eşyası, araç-gereç v.b.) araştırılıp bulundu, derlendi, sergilendi. Halk oyunları gençlere öğretildi, oynandı, korolar oluşturuldu, konserler verildi, piyesler oynandı. Yörelere özellikleri, tarihleri, coğrafyaları, etnografyaları ve hatta sorunları incelendi, derlenerek yayımlandı. Bu dönemde Halkevleri tarafından 58 ayrı dergi, 738 kitap ve kitapçık yayımlanmıştır. Dolayısıyla Halkevleri' nin ideoloji aşılama çabasında toplumsal pratiklerle birlikte en çok

kullanılan ideolojik aygıtlar kitle iletişim araçlarıdır. Bunlar dergi ve kitap olmak üzere sinemi ve radyo gibi o dönemde en etkin iletişim araçlarıydı. Aşılacak istenen ideolojinin dışındaki ideolojilerin sızmasını önlemek amacıyla tüm iletişim araçları sıkı bir denetimden geçiriliyor, sakıncalı bulunanlar ayıklanıyordu. Halkevlerinde gösterilecek filmlerin kültürel ağırlıklı filmler olmasına özen gösteriliyor, filmler temalarına göre seçilerek alınıyor, hatta özel olarak çektiliriliyordu.

CHP' ye bağlı yan kuruluşlar olmaları nedeniyle Halkevlerinin siyasi yönü de vardı. Özellikle çok partili döneme geçildiğinde bu yönü ciddi tartışma ve eleştiri konusu olmuştur. Nitekim, o günün koşullarında çalışmalarını parti tarafından belirlenen Halkevlerinin kapatılması gündeme geldiğinde Halkevlerine karşı olan kesimler için Halkevleri ve partinin iç içe geçmesi en önemli koz olmuştur. Oysa Halkevlerinin yeni rejimin ideolojisini insanlara aşilayarak cumhuriyetin geleceğini güvence altına almak, yeni toplumun ulusal kültürünü yaratmak ve bu kültürün ilk aydınlarını yetiştirmek konusunda gerçekleştirdikleri siyasi yönünü tartışma konusu yapmayacak kadar önemlidir.

Halkevlerinin parti ile olan iç içelikleri, seçim propagandalarının ya da parti kurultaylarının Halkevlerinde yapılması, partide görev alacak politikacıların Halkevlerinden yetişmesi ve Halkevlerine ulusal bütçeden kaynak sağlanması iktidara geçtikten sonra Demokrat Partili politikacıların ve onları tutan basının dillerinden hiç düşmemiştir. Hatta bu parasal kaynak ve Halkevlerinin bina sorunu, CHP' nin haram yediği alınının ak olmadığı ve anayasal suç işlediği gibi ifadelerle işlenmiştir. O günlerde en sık duyulan "milletin malı millete veriliyor" cümlesi aslında büyük ama içi boş bir laftan ibarettir. Çünkü Halkevlerinin kapatılması için çıkarılan yasaya göre Halkevi kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığına, demirbaş eşyaların hastane, devlet dairesi ve okullara, müzeliik eserlerin Milli Emlak Müdürlüğünün yönetimine bırakılması öngörülüyordu; ama uygulamada hiç de öyle olmamış basılı eserler bakkallara satılmış, yakılmış, yok edilmiştir. Eşyalar yağmalanmış, binalar devlet dairesine, okula veya karakola dönüştürülmüş ya da başka amaçlarla kullanılmıştı.

Halkevlerine ve içlerindeki birikime yapılan bu saldırılar, iktidarın sadece bu kurumlara değil, kültüre, sanata, devrimlere ve çağdaş yaşama bakış açılarını da göstermektedir. Halkevlerinin kapatılmasıyla insanlar kadınlı-erkekli, aktif ya da pasif olarak sosyal-kültürel bir etkinliğe katılmak üzere gidecekleri yerlerden mahrum bırakılmışlardır. DP' nin dinci kesimlere verdiği ödünlerin bir tamamlayıcısı olarak da görülebilen bu hareket, devletin hem laiklik, hem milliyetçilik hem de ulusal kültür politikalarının değişmesinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir.

Kısa olan demokrasi tarihimizde her şey hızlı yaşanmış, batı uygarlığı ile aramızdaki açığı kapatmak için hızlı adımlar atılmıştır. Cumhuriyetimizin temellerini oluşturan devrimler ve ilkeler, insanların vazgeçemeyecekleri kadar değerli ve titizlikle korunması gereken değerler olma yolunda büyük yaralar almıştır. Ancak, bugün demokrasimizin tüm eksikliğine ve oturmamışlığına karşın Türkiye hala laik, çağdaş, ulusal bir devlettir. Bugün devrim karşıtı şeriatçı güçlere akan kaynaklarla yapılan yurt çapındaki örgütlenmeye rağmen yine de Atatürk' ü anlayan, hatta geçirilen süreçler sonucunda onun ve yaptıklarının değerini daha iyi kavrayan kuşaklar yetişiyorsa bunda diğer kurumlarla birlikte Halkevlerinin de payı vardır. Büyük zorluklarla kurulan cumhuriyetimizin halka mal edilmesi ve benimsetilmesi için devlet eliyle kurulan halkçı örgütlenmeler dönem dönem bir eleştiri konusu olarak hep güncelliğini korumuştur. Hatta bu gün bile Halkevlerine o bakış açısıyla bakarak, "bu tür örgütlenmeler baskıcı ortamın insanlara dayatılmasıydı" diyebilen kesimler vardı. Ancak unutulmamalıdır ki, bir ulus tarafından zorlu mücadeleler sonucu kazanılan bağımsızlık, kolayca harcanabilecek bir şey değildir. Üstelik insanlar bu bağımsızlık savaşının gönüllü neferiydi, amaç ortak, çıkarlar bu topraklarda yaşayan herkesin çıkarlarıydı. Bu savaşın içine zorla sokulmadılar. Zaten tüm bunların karşıtı parçalanmak ve sömürge olarak yaşamaktı ki bu da Atatürk' ün "Ya İstiklal Ya Ölüm" sözündeki ölümle eş anlamlıydı.

1946 yılında çok partili döneme geçildiğinde, doğal olarak demokrasi tarihimizin daha da gelişmesi gerekirken tersine, yapılan olumlu girişimler acımasızca

sorgulanmıştır. Demokrat Parti “Yeter Söz Milletin” sloganıyla demokrasi adına yola çıkmış; insanların yıllardır baskı altında tutulduğunu söyleyip onlara daha fazla özgürlük vaat etmiştir. Oysa, siyasi çıkarlar uğruna özgürlük kapısı yalnızca şovenist, ırkçı, irticayı özleyen, Osmanlının altı yüz yıl önceki en parlak dönemine hayran, düşünceleri ve gelişimi zamana meydan okurcasına donup kalmış insanlara açılmıştır.

Sonuç olarak, ister tek partili dönemde ister çok partili dönemde olsun, iktidarı elinde bulunduran ideoloji sürekliliğini korumak için örgütlenmek zorundadır. Halkevleri de hem yeni rejimin sürekliliğini korumak için hem de Türk toplumunun ulusal kültürünü oluşturarak temelini sağlamlaştırmak için gösterilen çabaları simgelemektedir. Bir toplumun bireylerini birbirine bağlayan en önemli unsurlar kültürel değerlerdir. İdeoloji de Halkevlerinde toplumun kültürel değerlerinden yola çıkarak oluşturulmuş ve toplumda dış güçlere karşı birliği sağlayacak bir harç görevi görmesi hedeflenmiştir. Yani ideoloji burada çarpıtılmış bir gerçek değil, zorlu mücadelelerle kurulan bağımsız ve ulusal devletin toplumsal temelini yerleştirilmesi için oluşturulan anlamlar ve düşünceler bütünüdür.

Günümüzde emperyalist devletlerin az gelişmiş ülkeler nüfuz etmek için kullandıkları en önemli araçlardan kültür ürünleri olduğu düşünüldüğünde; Atatürk’ ün ulusal kültüre verdiği önemin ne kadar büyük bir öngörü olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Bugün ülkemizde diliyle, sinemasıyla, modasıyla, tüketim alışkanlıklarıyla, beslenme biçimiyle, TV programlarıyla tam bir batı kültürü egemenliği yaşanmaktadır. Tarihimizde yaşanan Halkevleri deneyiminden ve onun ulusal ve çağdaş bir kültür oluşturma çabalarından bugün yaşanan kültür sömürüsüne gelmek ülkemiz için büyük bir talihsizliktir.

EKLER

Konya'da asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir harabe içinde bulunmalarına rağmen sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin hakiki şaheserleri kıyamette bazı mebani vardır.

Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alaeddin Camii, Sahip Ata Medresesi, cami ve türbesi, Sırcalı Mescid ve İnce Minare, derhal ve müstecelen tamire muhtaç bir haldedir.

Bu tamirin gecikmesi, bu abidelerin Kamilen indirasını mücip olacağından evvela asker işgalinde bulunanların tahliyesinin ve kaffesinin mütehassıs zevat nezaretiyle tamirinin temin buyrulmasını rica ederim.

NE ZAMAN BU ŞEHRE GELECEK OLURSAM, MEVLANA'NIN RUHANİYETİ BÜTÜN BENLİĞİMİ SARAR...

O ÇOK BÜYÜK BİR DAHİ, DEVİRLER AŞAN BİR TECEDDÜD AŞIĞIDIR.

(ATATÜRK)

MEVLANA MÜSLÜMANKIĞI TÜK RUHUNA İNTİBAK ETTİREN BÜYÜK BİR REFORMATÖRDÜR.

MÜSLÜMANLIK, ASLINDA GENİŞ MANASI İLE. MÜSAMAHALI VE MODERN BİR DİNDİR.

MEVLEVİLİKSE, TÜRK AN'ANESİNİN MÜSLÜMANLIĞA NÜFUS ÖRNEĞİDİR.

İLAHİ BİR MUSİKİNİN AHENĞİ İÇERİSİNDE DÖNEREK ALLAH'A YAKLAŞMA FİKRİ TÜRK DEHASININ, İLERİ GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCENİN TABİİ BİR İFADESİDİR.

(ATATÜRK)

BİBLİYOGRAFYA

1.KİTAPLAR

- ABADAN,Nermin **Halk Efkarı**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yay., Ankara, 1956
- AĞAOĞLU,Samet, **Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**,Baha Matbaası,1972
- AHMAD,Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, Hil Yayınları, İstanbul, 1994
- AKANDERE,Osman, **Milli Şef Dönemi**,İz Yayınları,İstanbul,1998
- AKÇURAOĞLU,Yusuf, **Türkçülük**
- ALTHUSSER,Louis **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989
- ALEMDAR,Korkmaz,ERDOĞAN,İrfan, **Popüler Kültür ve İletişim**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994
- ALEMDAR,Korkmaz, **Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar**, Savaş Yayınları, Ankara, 1983
- ASNA,Alaaddin, **Halkla İlişkiler**, T.O.D.A.İ.E. Yayınları, Ankara, 1969
- ATATÜRK, **Mustafa, Kemal**, Nutuk, Örgün Yayınları, İstanbul, 1980
- ATASAYAR, Nurettin, **Halk Eğitiminde Halkevleri ve Okullar**, Sinan Basımevi, İstanbul, 1935
- AVCIOĞLU,Doğan, **Türkiye'nin Düzeni**, 1.Kitap, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1975
- AYATA,Ayşe, **CHP (Örgüt ve İdeolojisi)**,Gündoğan Yayınları, Ankara,1972
- BALTACIOĞLU,İsmail Hakkı **İkinci Adam(1884-1938)**,İstanbul,1980
- BAYRAKTAR.Zerrin,ALPAR. Cem, **Halkın Evi**, CHP Halkevleri Bürosu, Ankara, 1950
- BERNARD,Lewis, **Ülkü Dergisi Seçmeler**, (1933-1941) A.İ.T.İ.A Yayınları, Ankara, 1982
- BERKES,Niyazi, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**,Ankara,1970
- CERRAHOĞLU,Piyare Bigat, **Atatürk ve Devrimler**,Ankara,1973
- CHF, **Demokrat Parti Masalı**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996
- CHF, **Tamim**, Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi umumiliği, Ankara, 1932
- CHF; **CHP Halkevleri Talimatnamesi**, Mersin Halkevi Mersin, 1933
- CHP; **Halkevleri Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?**, Ankara , 1935
- CHP; **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**,Ankara, 1935

- CHP, **CHP 1937 Yıldönümü Broşürü**,Ankara, 1937
- CHP, **CHP Halkevleri Örneği**,Ankara, 1938
- CHP, **CHP 1939'da Halkevleri**,Ankara, 1939
- CHP, **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**,Ankara, 1940
- CHP, **Halkevleri 1940**, Ankara
- CHP, **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi**, Ankara, 1940
- CHF, **Halkevleri Talimatnamesi**, CHF İstanbul. Fırka , 1932 (Hakimiyeti Milliye Matbaası)
- CHP, **Halkevleri Temizlik ve Bakım Kılavuzu**, Ankara. Parti, 1944
- CHP, **Halkevleri Temsil ve Kolları İçin Kılavuz**, CHP. 1945
- CHP Halkevleri Bürosu, **Konuşmalar**,CHP, Ankara, 1939
- CHP, **CHP Halkevleri ve Odalarının Yurt İçinde Dağılımları**,Ankara, CHP, 1945
- CHP, **Halkevlerinde Halk Müziği ve Halk Oyunları Üzerinde Nasıl Çalışmalı, Neler Yapmalı?**, Ankara,CHP,1946
- CHP Halkevleri, **Ulusal Giyim Sergisi/CHP Halkevleri**, Ankara Halkevi,1943
- CHP, **CHP Halkevleri ve Halkodaları' nın 1942 Çalışmaları**,Ankara, 1943
- CHP, **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, Ankara, 1940

- CHP, **1943 CHP Halkevleri ve Halkodalari**,Ankara,1944
- CHP, **CHP Halkevleri ve Halkodalari 1944**,Ankara, 1945
- CHP, **CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodalari**, Ankara,1946
- CHP, **CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodalari**, Ankara, 1948
- COWARD, Rosalind & ELLIS, John, **Dil ve Maddecilik**,İletişim Yayınları, İstanbul, 1985
- ÇANDAR, Avni, **Bibliyografya: Halkevleri Neşriyatı**, Ankara, Ulus, Basımevi, 1941
- ÇEÇEN.Anıl, **Halkevleri**, Gündoğan Yayınları, Ankara, Ulus Basımevi, 1941
- ÇELİK.Nemci, **Türkiye’de Tek Partili Dönemde Siyasal Bütünleşme ve Siyasal Davranışın Oluşumu Sürecinde Halkevlerinin İşlevi**,İstanbul,Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi,1986
- DARENDELİOĞLU, İlhan E., **Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi Ankara, 1990
- EROĞUL.Cem, **100 Soruda Sosyoloji El Kitabı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1984
- ERGUN.Doğan, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Kitabevi, Yayınları, Ankara, 1991
- EROĞLU.Cem, **İdeoloji ve Milliyetçilik**, Turhan Kitabevi. Ankara, 1983
- ERGİL.Doğu, **Mavi ve Kara**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1994
- EYÜBOĞLU.Sebahattin, **İletişim Çalışmalarına Giriş**,Çev. Süleyman İrvan, Bilim Sanat Yayınları. Ankara, 1996
- FİSKE.John, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri**, Bilge Yapım/İletişim Dizisi, Ankara, 1995
- GÜZ,Nurettin.

- GOLOĞLU,Mahmut, **Tek Partili Cumhuriyet**,Ankara,1931-1938
- HALKEVLERİ GEN. BAŞK., **Halkevlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisine, Dilekçesi**,Başbakanlık, 1963 (Şark Matbaası)
- Halkevleri Atatürk Enstitüsü, **Atatürkçülük ve Atatürk İlkeleri**, Halkevleri Atatürk Enstitüsü, 1973
- Halkevleri Genel Merkezi, **Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri**,Ankara, 1966
- Halkevleri Bülteni, **Halkevleri Genel Merkezi**,Mayıs, 1996
- HALKEVLERİ(Ankara), **Halkevlerinin Doğuşu**, 19 Şubat 1932 açılışının İlk haftası Halkevleri Gen. Merkezi.. Ankara, 1971
- HALKEVLERİ DERNEĞİ(Ankara), **Halkevleri Derneği Tüzüğü**, Dernek Ajans-Türk Matbaası, 1963
- Halkevleri, **Halkevleri Aylık Yayın Organı**, Sayı 116, Nisan, 1997
- Halkevleri, **Halkevleri Aylık Yayın Organı**, Sayı 2, Aralık. 1994
- Halkevleri, **Halkevleri Aylık Yayın Organı**, Sayı 115, Şubat. 1997
- HİLAV.Selahattin. **100 Soruda Felsefe El Kitabı**, Gerçek Yayınevi İstanbul, 1985
- İNAN,N.Rauf, **Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**,1992
- İNAN,Afet, **Halkevleri ve Sonrası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988
- İNAN,Afet, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**,1992
- KARPAT,Kemal H., **Türk Demokrasi Tarihi**, Afa Yayınları. İstanbul. 1996
- KAZANCI, Metin, **Halkla İlişkiler**, Turhan Kitabevi. Ankara, 1995
- KAZANCI, Metin. **Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler**, A.Ü.Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları. Ankara, 1978
- KADIBEŞİGİL,M. Salim, **Halkla İlişkilerde Temel İlkeler**,Y.Y..1986
- KARADAĞ.Nurhan, **Halkevleri Oyun Dağarcığı (1932-1951)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara. 1990
- KONGAR.Emre. **Atatürk ve Devrim Kurumları**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981

- KEANE,John,
KÖPRÜLÜ,M.Fuat,
KUTAY,Cemal,
KURAL,Ezel
LARRAİN,Jorge,
MARDİN,Şerif,
MERİÇ,Cemil,
ORAN,Baskın,
OSKAY,Ünsal,
OZANKAYA,Özer,
ÖLÇEN, Ali Nejat,
ÖNDER,Mehmet,

POSTMAN,Neil,
Salı Toplantıları 93-94
SELÇUK,İlhan,
SİNANOĞLU, Suat,
ŞENYAPILI,Önder,
SHAW,Stanford J.& SHAW
TANER;Hasan,
- Medya ve Demokrasi**, Ayrıntı Yayınları. İstanbul, 1993
Halkevlerinin İctimai Rolü,1940
Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları,
Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.Ankara.
(2.Cilt), e yayımları, İstanbul. 1983
İdeoloji ve Kültürel Kimlik, Çev. Neşe Nur
Domaniç, Sarmal Yayınevi. İstanbul, 1995
Toplu Eserleri 3:İdeoloji, İletişim Yayınları,
İstanbul. 1995
Bu Ülke,Kubbe Altı Neşriyat, 1974
Atatürk Milliyetçiliği, Ankara Bilgi Yayınları.
Bilgi Dizisi 3, Ankara, 1993
Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş, Der
Yayınları, İstanbul, 1992
Cumhuriyet Çınarı, T.C. Kültür Bakanlığı
Yayınları, Ankara, 1994
Halkevlerinin Yok Edilişi, Halkevleri Genel
Merkezi. 1988
Konya Maarifi Tarihi,Ülkü Basımevi.Konya 1952
Atatürk Konya'da,Türk Tarih Kurumu.1989
Televizyon: Öldüren Eğlence. Çev. Osman
Akinhay. Ayrıntı Yayınları. İstanbul. 1994
El,Dil, Göz,Kulak:İletişim,Yapı Kredi Yayınları.
Ankara. 1980
Atatürkçülüğün Alfabeti, Çağdaş Yayınları.
İstanbul.1985
Türk Hümanizmi, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Ankara.1980
Toplum ve İletişim,Turan Kitabevi. Ankara,1981
Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye
Halkevleri Bibliyografyası,Ankara. 1944

- TURHAN,Mehmet, **Siyasal Elitler**, Gündoğan Yay., Ankara 1991
- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, **Milli Eğitim Genel Kitaplar ve Müzeler ile Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistik**, 1944-1945.. Ankara, 1946
- T.C. Ordu İlbaylığı, **Halkevleri ve Ödevlerimiz**, Ordu, 1938
- TEZCAN,Mahmut, **Atatürk ve Eğitim**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992
- TİMUR,Taner, **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi, Ankara, 1994
- TOKER,Metin, **Tek Partiden Çok Partiye**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990-1993
- TOKER,Metin, **DP'nin Altın Yılları**, Bilgi Yayınevi. Ankara, 1990-1993
- TORTOP,Nari, **Halkla İlişkiler**,Yargı Yayınları,Ankara, 1993
- Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, **Tarih ve Demokrasi**, Cem Yayınevi. İstanbul 1992
- VAROL,Muharrem, **Halkla İlişkiler Açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş**, A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.Ankara, 1993
- YETKİN,Çetin, **Türkiye'de Tek Parti Yönetimi**, Altın Kitaplar Yayınevi Yönetimi, İstanbul, 1983. 1.baskı

3.MAKALELER

- ASLANDAŞ,Aper Sedat, “1980 Sonrası Dernekler”,**Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C:12,s.76** İletişim Yay. İstanbul, 1996
- BABAN,Cihad, “Halkevleri”**Zafer Gazetesi**, 02.08.1951
- BALTACIOĞLU,İsmail Hakkı, “Memlekette Bir Gençlik Meselesi Var”,**Atatürk Devri Fikir Hayatı II.**,s.13 Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Necat Birinci, Abdullah Ucman, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981
- CERAN,A,Şeref, “**Milli Mücadeleden Günümüze Konya’da Eğitim Tarihi**”, Milli Mücadeleden Günümüze Konya(1915-1965),I.,Konya 1999
- FENİK,Faik Mümtaz, “Cumhuriyet Dön. Konya”,**Zafer Gazetesi**,1951
“Konya Hakevi”**Zafer Gazetesi**,1951
- GEDİKLİOĞLU,Şevket, “Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim”,**Atatürk ve Halkevleri**,Ankara, 1974
- GÖKBERK,Macit, “Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk”,**Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk**,Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları. İstanbul, 1983
- İĞDEMİR,Uluğ, “Halkevleri ve Halkodaları”, **Atatürk ve Halkevleri**, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları,Ankara, 1974
- İlker Halkevi, “Nasıl bir Halkevi”, **Halkevleri Dergisi**, Nisan. 1997
- KAPLAN, Kadri, “Halkevleri”, **Atatürk ve Halkevleri**, Ankara, 1974
- KANDIR,Mehmet, Konya daki Siyasi Hareketlerin Tarihi,Yeni İpek Yolu, Aralık 2000.
- KOÇAK,Cemil, Siyasal Tarih (1923-1950) **Çağdaş Türkiye**, C:4 Yayın Yön. Sina Akşin, İstanbul, 1955
- LEVEND.Agah-Sırrı, “Türk Ocaklarından Halkevlerine”, **Ulus Gazetesi**, 17.01.1951
- MARDİN,Şerif, “Yenileşme Dinamiğinin Temelleri ve Atatürk”,**Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk**,Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1983
- MUŞTA,Muammer, “**Türkiye ve Konya da Cumhuriyet Döneminde Eğitim-Öğretim Hayatı**”.Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniversitesi Konya 1999

MUĞULKOÇ,Ziya G.

“Halkevlerinin Gelişme Dönemi”, **Atatürk ve Halkevleri**, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları, Ankara, 1974

NASUHI,Cevdet,

“Halkevinin Çatısı Altında”,**Ülkü Dergisi Seçmeler (1933-1941)**,A.İ.T.İ.A.Yayınları,Ank.1982

PEKER,Recep,

ODABAŞI,Sefa,

“Geçmişte Konya’da kutlanan Cumhuriyet Bayramları ve Hasan Tahsin Görgülüden Bir Destan”,Konya Postası,Cönk,2001

Reşit Galip Bey,

“Halkevleri Açılma Nutku”, **Ülkü Dergisi Seçmeler (1933-1941)**, Haz. Zerrin Bayraktar-Cem Alpar, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara. 1982

SENCER,Muzaffer,

“Halkevleri Açılma Nutku”, **Atatürk ve Halkevleri**, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınlar, Ankara, 1974

SHOLLE,David J.,

“Dil ve İdeoloji”, **Amme İdaresi Dergisi**, Sayı 3, T.O.D.A.İ.E.,1982

SİRER,Reşat-Şemsettin,

“Eleştirel Çalışmalar: İdeoloji Teorisinden İktidar/Bilgiye”, **Medya, İktidar, İdeoloji**, Çev. Mehmet Küçük, Ark Yayınevi 1994, Ankara